

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

TEKERLEKLİ SANDALYE BASKETBOLU OYNAYAN BEDENSEL ENGELLİLERİN SOSYALLEŞMESİNDE SPORUN ROLÜ VE ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sıtkı KAHVECİOĞLU

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Burhan ÇUMRALIĞİL

HATAY – 2019

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**TEKERLEKLİ SANDALYE BASKETBOLU OYNAYAN BEDENSEL
ENGELLİLERİN SOSYALLEŞMESİNDE SPORUN ROLÜ VE
ÖNEMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sıtkı KAHVECİOĞLU

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Burhan ÇUMRALIGİL

HATAY – 2019

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**TEKERLEKLİ SANDALYE BASKETBOLU OYNAYAN
BEDENSEL ENGELLİLERİN SOSYALLEŞMESİNDE SPORUN
ROLÜ VE ÖNEMİ**

Yüksek Lisans Tezi
Sıtkı KAHVECİOĞLU

Bu tez aşağıda isimleri yazılı tez jürisi tarafından/.../2019 günü sözlü olarak yapılan
tez savunmasında oy birliği ile kabul edilmiştir.

Tez Jürisi: Jüri Başkanı:

Üye:

Üye:

Bu tez, Enstitümüz Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında hazırlanmıştır.

Prof. Dr. İbrahim Halil ÇERÇİ

Enstitü

Müdürü

TEŞEKKÜR

Lisans öğrenimim ve tezimin hazırlanması süresince gösterdiği her türlü destek ve yardımdan dolayı tez danışmanım değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Burhan ÇUMRALIGİL'e en içten dileklerimle teşekkür ederim.

Çalışmama gönüllü olarak katılan Tekerlekli Sandalye Basketbol liginin değerli sporcularına ve Türkiye Bedensel Engelli Spor Federasyonu Tekerlekli sandalye basketbol eğitim kurulu başkanı Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Kaçın'a yardım ve desteklerinden dolayı en içten dileklerimle teşekkür ederim.

Çalışmam boyunca bana destek veren aileme en içten dileklerimle teşekkür ederim.

Sıtkı KAHVECİOĞLU

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay	II
TEŞEKKÜR.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ŞEKİLER DİZİNİ.....	VII
ÇİZELGELER DİZİNİ	VIII
ÖZET	IX
ABSTRACT.....	XI
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	3
1.2. Çalışmanın Önemi.....	3
1.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	3
1.4. Araştırmanın Problemi	3
1.5. Alt Problemler.....	4
1.6. Varsayımlar	4
1.7. Sınırlılıklar	5
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Sporun Tanımı.....	6
2.1.1. Sporun Tarihteki Gelişimi	7
2.2. Sporun Faydaları	10
2.3. Sporun Bireyler Üzerindeki Etkileri	11
2.3.1. Sporun Psikolojik Etkileri.....	11
2.3.2. Sporun Fizyolojik Etkileri	12
2.3.3. Sporun Sosyal Etkileri	12
2.4. Sosyalleşme Aracı Olarak Spor	13
2.4.1. Kişiliğin Gelistirilmesinde Sporun Yeri	14
2.6. Engelli Kavramı ve Tanımı.....	15
2.6. Sosyo-Ekonomik Yönden Engelli Kavramı.....	16
2.6.1. Engellilerin Sınıflandırılması.....	17
2.6.2. Ortopedik Engelli Olmanın Sebepleri.....	18
2.7. Engelliler İçin Spor	19
2.7.1. Bedensel Engellilerde Spor.....	20
2.7.1. Sporun Engelliler İçin Önemi	21

2.7.2. Sporun Engelli Bireylere Sağladığı Tıbbi faydaları	22
2.8. Türkiye’de Ulusal Düzeyde Engelli Spor Dalları	23
2.8.1. Tekerlekli sandalye basketbolu.....	24
2.9. Türkiye’de Engelli Federasyonları.....	33
2.9.1. Federasyonun kuruluş amacı	33
2.9.2. Bedensel Engelliler Spor Federasyonu	34
2.9.3. Görme Engelliler Spor Federasyonu.....	35
2.9.4. İşitme Engelliler Spor Federasyonu.....	35
2.9.5. Özel Sporcular Spor Federasyonu (Zihinsel Engelliler Spor Federasyonu).....	36
2.10. Türkiye’de Engellilerle ilgili Politikalar.....	36
2.11. Sosyalleşme.....	37
2.11.1. Sosyalleşme Kavramı ve Tanımı	37
2.11.2. Sosyalleşme Süreci	39
2.11.3. Sosyalleşme Evreleri.....	39
2.11.4. Çocukluk Sosyalleşmesi	40
2.11.5. Ergenlik Sosyalleşmesi	40
2.11.6. Yetişkin Sosyalleşmesi	41
2.11.7. Sosyalleşme Araçları	41
2.11.8. Aile.....	42
2.11.9. Arkadaş Grupları.....	43
2.11.10. Okul	43
2.11.11. Kitle İletişim Araçlar	44
2.12. Sosyalleşmenin Biyolojik Temelleri.....	44
2.12.1. İçgüdü	44
2.12.2. Öğrenme Kapasitesi	45
2.12.3. Fiziksel Bağımlılık.....	45
2.12.4. Dil	45
2.12.5. Spor ve Sosyalleşme	45
2.13. Ortopedik Engellilerin Sosyalleşmesinde Sporun Etkileri.....	47
2.13.1. Tedavi Aracı Olarak Spor	47
2.13.2. Ortopedik Engellilerde Tedavi Aracı Olarak Spor	48
2.13. 3. Ülkemizde Ortopedik Engelliler ve Spor.....	49
2.13.4. Ortopedik Engellilerin Sosyalleşmesine Sporun Etkileri	49
3. GEREÇ ve YÖNTEM	51

4. BULGULAR.....	52
5. TARTIŞMA	65
6. SONUÇ.....	76
ÖNERİLER.....	77
7. KAYNAKLAR	78
EKLER.....	83
EK-1	83
EK-2	84
ÖZ GEÇMİŞ	85

ŞEKİLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Basketbol Sahası.....	25
Şekil 2.2. Tekerlekli Sandalye.....	30

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1. Katılımcıların Cinsiyet Değişkeni Dağılımları.....	52
Çizelge 2. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Dağılımları.....	52
Çizelge 3. Katılımcıların Engel Durumu Oyuncu Puanı Değişkenine Göre Dağılımları.....	52
Çizelge 4. Katılımcıların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımları...	53
Çizelge 5. Katılımcıların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımları....	53
Çizelge 6. Katılımcıların Masraflarını Karışılama Durumu Değişkenine Göre Dağılımları.....	53
Çizelge 7. Katılımcıların İkamet Durumu Değişkenine Göre Dağılımları.....	54
Çizelge 8. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Anova Analizi.....	84
Çizelge 9. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Anova Analizi.....	56
Çizelge 10. Katılımcıların Engel Durumu Oyuncu Puanı Değişkenine Göre Anova Analizi.....	58
Çizelge 11. Katılımcıların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anova Analizi.....	59
Çizelge 12. Katılımcıların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anova Analizi.....	60
Çizelge 13. Katılımcıların Masraflarınızı Nasıl Karşılıyorsunuz? Durumu Değişkenine Göre Anova Analizi.....	62
Çizelge 14. Katılımcıların Nerede İkamet ediyorsunuz? Durumu Değişkenine Göre Anova Analizi.....	63

ÖZET

Tekerlekli Sandalye Basketbolu Oynayan Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesinde Sporun Rolü Ve Önemi

Bu çalışmada Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonunca düzenlenen Tekerlekli Sandalye Basketbol liginde mücadele eden bedensel engelli sporcuların başkaları ile kıyaslandığında kendini çeşitli boyutlarda nasıl gördüğüne ilişkin algıları değerlendirilmiştir.

Engelli bireylerin spora genel olarak bakış açılarını değerlendirmek, spor yapma imkânlarına ulaşabilirliklerini araştırmak, spor öncesi ve sonrası yaşam kalitelerindeki farklılıkları ortaya çıkarmak amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Bu amaçla Social Comparison Scale (Sosyal Karşılaştırma Ölçeği) uygulanmıştır. Anket 110 gönüllü katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Ölçeğin çift kutuplu 18. maddesi olmakla birlikte, anlaşılabilirliği sağlamak için işaretleme 1-6 arası Likert tarzında yapılmaktadır. Yüksek puanlar olumlu benlik şemasına; düşük puanlar olumsuzluk benlik şemasına işaret eder.

Veri Analizi: İstatistiksel hesaplamalar istatistik programı SPSS 17.0 ile yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde t-test ve tek yönlü varyans analizi (Anova) kullanılmıştır ve çeşitli demografik faktörlerle arasındaki ilişki incelenmiştir.

Katılımcıların cinsiyet dağılımı %13,6 kadın %86,4'ü erkek bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş dağılımları, % 6,4'ü 14-18 yaş, %19,1'i 19-24 yaş, %30,0'ı 25-30 yaş, %12,7'i 31-35 yaş, %21,8'i 36-40 yaş ve %10,0'ı 41 ve üzeri yaş bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların engel durumu oyuncu puanı, %14,5'i 1 puan, %12,7'i 1.5 puan, %17,3'ü 2 puan, %8,2'i 2.5 puan, %20,0'si 3 puan, %8,2'i 3.5 puan, %11,8'i 4 puan, %6,4'ü 4.5 puan, %0,9'u 5 puandan oluşmaktadır.

Katılımcıların yaş değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, becerikli – beceriksiz sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$).

Katılımcıların engel durumu oyuncu puanı değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, yeterli –yetersiz ve boyun eğici – hakkını arayan sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,01$).

Katılımcıların anne eğitim durumu değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, başarısız – başarılı sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,01$).

Katılımcıların masraflarınızı nasıl karşılıyorsunuz? durumu değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, yalnız – yalnız değil, sabırsız – sabırlı ve çekingen – atılgan sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,01$). İçe dönük – dışa dönük sıfatında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$).

Katılımcıların nerede ikamet ediyorsunuz? durumu değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, korkak – cesur ve çekingen – atılgan sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$).

Sonuç olarak düzenli olarak spor yapan engelliler ile spor yapmayan engellilere bakıldığında spor yapmanın engellilerin sosyalleşmeleri üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Uyguladığımız anket sonuçlarında da profesyonel veya amatör olarak sporla ilgilenen engelli bireyler (tekerlekli sandalye basketbolcuları) ile sadece izleyici olan (spor yapmayan) engelli bireyler arasında sosyalleşme düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, hipotezlerimizi doğrulamakta olup engelli bireylerin sosyalleşmesinde sporun etkin bir rol oynadığını ortaya çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Basketbol, Sosyalleşme

ABSTRACT

The Role And The Importance Of Sports In The Socialization Of Wholesale Disabled

In this study, organized by Turkey Physically Disabled Sports Federation Wheelchair when compared with others of disabled athletes who compete in the Basketball leagues to see how self-perception that has been evaluated in a variety of sizes.

A questionnaire study was conducted to evaluate the general viewpoints of disabled people to sports, to investigate their accessibility to sports, to reveal the differences in quality of life before and after sports. For this purpose, Social Comparison Scale was applied. The survey was conducted with 110 volunteers.

While there are 18 items of bipolar polarity, marking is done in 1-6 of Likert style to provide intelligibility. High scores indicate a positive self-concept, low scores negative self-concept.

Data Analysis: Statistical calculations were performed with SPSS 17.0. In the analysis of the data, t-test and one-way analysis of variance (Anova) was used and the relationship between various demographic factors was investigated.

The gender distribution of the participants is 13,6% and 86,4% is male. Age distribution of participants, 6.4% 14-18 years, 19.1% 19-24 years, 30.0% 25-30 years, 12.7% 31-35 years, 21% 8 years old, 36-40 years old and 10.0% aged 41 and over. Participants' obstacles were player score, 14.5% 1 points, 12.7% 1.5 points, 17.3% 2 points, 8.2% 2.5 points, 20.0% 3 points The score was 8.2%, 3.5 points, 11.8%, 4 points, 6.4% 4.5 points and 0.9% 5 points.

According to the age variable of the participants in the anova table, a significant difference was found in the skillful and incompetent adjectives ($p < 0.05$).

When the anova table of the participants according to the obstacle status player score variable was examined, a significant difference was found in the qualifications of the sufficiently ve inadequate and submissive una ($p < 0.01$).

When the anova chart of the participants according to the mother education status variable was examined, a significant difference was found between the successful and successful ones ($p < 0.01$).

How do you pay for the participants? When we look at the anova table according to the variable of the situation, there was a significant difference between adjective and timid - aggressive adjectives, not only - alone, but impatient ($p < 0.01$). Significant differences were found in the inward-facing ($p < 0.05$).

Where do you reside? When we look at the anova table according to the variable of the situation, a significant difference was found in the values of cowardly - brave and shy - assertive ($p < 0.05$).

As a result, when we look at the handicapped and those who do not play sports, we can say that doing sports is effective on the socialization of disabled people

The results of the survey showed that there was a significant difference between the disabled individuals (wheelchair basketball players) who are interested in sports as professional or amateur, and only those with disabilities (non-sports). This result confirms our hypotheses and it appears that sport plays an active role in the socialization of individuals with disabilities.

Keywords: Disabled, Basketball, Socialization

1. GİRİŞ

Sporun sözlükte yer alan kelime anlamı; Latince “oyalanma, birbirinden ayırmak, uzaklaşmak” anlamında kullanılan “delpot” ve “disport” kelimelerinin belirli bir zaman sonrasında sport kelimesine dönüşmesi olarak düşünebiliriz (Balcıoğlu 2003).

Modern yaşamın gelişimleri insanlığa refah sağlarken kişilerin hayatlarında doğal hareketlerini düşürmektedir. Bu durumda yaşamın içerisinde kaybedilen hareket fırsatları, spor aktivitelerinin bir yaşam şeklini almasını sağlayacak bir kültürün oluşumuyla telafi edilecektir (Üstündağ, 2011).

Spor; kişilerin fiziksel, fizyolojik ve psiko-sosyal gelişimine, çevrenin kültürel, sosyal ve ekonomik gelişimini etkilediği ve bütün yaş gruplarında yer alan kişiler için düzenli olarak yapılan aktivitelerin faydaları görülmektedir. Bilinçli bir şekilde yapılan antrenman kan basıncında düşüş, kemik ve kas kütlelerinde azalma, esneklikte gelişim, hareket ve denge yeteneğinde gelişim, uyku düzeninin dengelenmesi, ideal kilonun korunması, bireyin sağlıklı ve uzun bir yaşam sürmesi, bireyi gerginlik ve stresten uzaklaştırması gibi yaşam kalitesini artırması yönünde fayda sağlamaktadır (Zorba 2004).

Diğer bir yönden spor, insanlara sosyal hareketlilik sağlayarak çevrede sahip oldukları statüyü yükseltici ve tamamlayıcı bir etki yapmaktadır (Göktaş 1994).

Spor, toplumun hayatında çeşitli yönlerden giderek, kişileri direkt olarak veya dolaylı bir yönden kendisine bağımlı yapmış ve kişilerin alakasını aynı şekilde tutmayı başarmış bir sosyal olgudur. İnsanların arzuladıkları ve beğendikleri, ihtiyaçlarını karşılayarak kendisine muhtaç hale getiren spor, son dönemlerde oldukça önemli sosyal bir kurum halini aldığını kabul ettirerek çevreyi yakından ilgilendiren bazı fikirler, düşünceler, davranışlar, inançlar ve simgeler oluşturmuştur (Küçük ve Koç 2003).

Hatta yaşam boyu spor yapma alışkanlığının kazanılmasında çocukluk ve adolesan dönemlerinde, spora ve egzersize eğilimin artması etken rol oynamaktadır. Diğer bir yandan, düzenli bir biçimde egzersiz yapmak ve spora katılımın artması çocukluk ve adolesan dönemlerinde sportif yaralanmalarında artışı da beraberinde getirir. Son dönemlerde söz konusu olan fizyolojik, fiziksel ve psiko-sosyal değişikliklerle alakalı etkenler, bu yaş grubundaki spor yaralanmaları epidemiyolojisinin yetişkinlerden ve çocuklardan bir takım değişiklikler göstermesine sebep olmaktadır (Koşar vd. 2006).

Kişilerin spor branşı seçmelerinde bedensel özelliklerine göre uygun görülen

branşı mı yaptıkları yoksa yaptığı branşa göre mi bedensel özelliklerinin gelişim gösterdikleri bilinmesi de ileride yapılacak araştırmalar için önem arz etmektedir (Yolcu 2002).

Engelli kavramı ve tanımı hakkında bir kavram kargaşası görülmektedir. Engelli kavramı genellikle sakat, özürlü, yetersiz gibi kelimelerle düşünülmektedir. Ülkemizde farklı zamanlarda ve farklı konularda çıkarılmış, kanun, tüzük, yönetmelik ve bazı litaretürlerde ise “sakat” tanımı kullanılmaktadır. Ülkemizde 1981 senesinde kurulan “Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu” bilimsel araştırmalar yapılarak sakatı şu şekilde tanımlamıştır: “Bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal özelliklerinde belirli bir oranda fonksiyon kaybına neden olan organ yokluğu veya bozukluğu sonucu normal yaşamın gereğine uyamayacak düzeyde özürlenmiş kişiye “sakat”; özürlenme durumuna da “sakatlık” denmektedir” (Usta 1992).

Bedensel engelli kişiler, ortopedik eksikliklerden etkilenen ve kalıcı rahatsızlığı olan kişileri içermektedirler. Ortopedik yetersizlik, iki düzeyde meydana gelmektedir: Birincisi: sinir sisteminin zedelenmesi; ikincisi ise rahatsızlıklar ve kazalar sebebiyle kas, iskelet ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesi durumudur. Kalıcı rahatsızlıklar ise; bireylerin tıbbi sorununun ve bakımının sürekli olmasıdır (Özyürek 1998).

Spor, engelli bir bireye sportif aktivitelere katılmasının yanı sıra karakteristik gelişimi ve özgüven duygusu elde ederek toplumsal çevrenin hayata uyum göstermesi doğrultusunda büyük rahatlık sağlamaktadır. Sportif faaliyetler de, rehabilite ve tedavi edici etkisi sebebi ile engelli kişilerde fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim aracı olarak kullanılmaktadır (Aile Eğitim Rehberi 2007).

Ülkemizde farklı tanımlamalar yapılmakla birlikte engellilerin tüm nüfusa oranının %10-%14 arasında değiştiği belirtilmektedir. Engellilerin toplumla bütünleşmesi, sosyalleşmesi, rehabilitasyon amacıyla sporla tanışmaları ülkemizde özellikle son yıllarda hızla yayılmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak Rio paraolimpik oyunlarına 46 bedensel engelli sporcumuz katılma başarısı göstermiştir. Rehabilitasyon amaçlı başlayan engellilerde spor yapan bireyler artık olimpiyat düzeyinde performans sporcusu düzeyine gelmişlerdir. Bu hızlı gelişim engelli bireylerin sosyal yaşam kalitelerini de geliştirmektedir. Ülkemizdeki engelli birey sayısı düşünüldüğünde engellilerin ve spor konusunda yapılan akademik çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonunca düzenlenen Tekerlekli Sandalye Basketbol liginde mücadele eden bedensel engelli sporcuların başkaları ile kıyaslandığında kendini çeşitli boyutlarda nasıl gördüğüne ilişkin algıları değerlendirilmiştir.

1.2. Çalışmanın Önemi

Araştırmada, Tekerlekli Sandalye Basketbol liginde mücadele eden bedensel engelli sporcuların başkaları ile kıyaslandığında kendini çeşitli boyutlarda nasıl gördüğüne ilişkin algıları değerlendirilip, Bedensel engelli sporcuların sosyalleşmesinin, toplum içinde yer edinmeleri ve özgüven kazanımlarında spor yapmalarının ne kadar etkili olduğu incelenmiştir. Çalışmamızın Bedensel engelli bireylerin spor uygulamalarıyla sosalleşme düzeyleri üzerine pozitif yönde etkileyeceği ve literatüre katkıda bulunmak için önemli olduğu düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

H₁ Tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engellilerin sosyalleşmesinde sporun rolü vardır.

H₁ Tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engellilerin sosyalleşmeleri ve spor arasında ilişki vardır.

1.4. Araştırmanın Problemi

Tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engellilerin sosyalleşmelerinde sporun önemi var mıdır?

1.5. Alt Problemler

Tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engellilerin sosyalleşmelerinde sporun pozitif yönde etkisi var mıdır?

Tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engellilerin öğrenim durumlarına göre sporun sosyalleşme üzerine etkisi var mıdır?

Tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engellilerin yaş durumlarına göre sporun sosyalleşme üzerine etkisi var mıdır?

Tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engellilerin medeni durumuna göre sporun sosyalleşme üzerine etkisi var mıdır?

Tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engellilerin cinsiyet değişkenine göre sporun sosyalleşme üzerine etkisi var mıdır?

Tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engellilerin engel durumuna göre sporun sosyalleşme üzerine etkisi var mıdır?

Tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engellilerin anne ve baba eğitim durumlarına göre sporun sosyalleşme üzerine etkisi var mıdır?

Tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engellilerin masraflarını karşılama durumuna göre sporun sosyalleşme üzerine etkisi var mıdır?

Tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engellilerin ikamet durumlarına göre sporun sosyalleşme üzerine etkisi var mıdır?

1.6. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılacak olan sporcuların anketleri özverili ve düzgün bir şekilde yaptıkları varsayılmaktadır.
2. Araştırmaya katılacak olan sporcuların anketleri kurallara uygun ve verilen talimatlara uyarak herhangi bir hata yapmadıkları varsayılmaktadır.
3. Veri toplama aracının olan ölçeğin gerekli verileri verdiği ve istenen verileri ortaya çıkaracak nitelikte olduğu varsayılmaktadır.
4. Veri toplamada görevli olan araştırmacıların ölçeğin doğru, eksiksiz ve özverili bir şekilde doldurulduğu varsayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma 110 tekerlekli sandalye basketbolu oynayan bedensel engelli sporcuyla sınırlıdır. Elde edilecek bulgulardan yola çıkılarak varılacak sonuç ve genellemeler, araştırmanın evreni için geçerlidir.
2. Bu araştırmadaki veri toplama araçları sosyal karşılaştırma ölçeği ile sınırlıdır.
3. Çalışmanın sonucunda sporcuların cevapladığı anketten elde edilen verilerle sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Sporun Tanımı

Sporun sözlükte yer alan kelime anlamı; Latince “oyalanma, birbirinden ayırmak, uzaklaşmak” anlamında kullanılan “delport” ve “disport” kelimelerinin belirli bir zaman sonrasında sport kelimesine dönüşmesi olarak düşünebiliriz (Balcıoğlu 2003).

Kelime anlamından farklı bir bakışla, spor kavramını çeşitli tanımlarla görülmektedir. Luschan’a göre spor; kişilerin toplumsal çevreye uyumunu sağlamakta, bireyin psikolojik ve fiziksel sağlığını koruma altına almaktadır (Demirhan 2003).

Rekreasyon, boş vakit faaliyetleri olarak düşünüldüğünde; Dumas’a göre spor, kişilerin emrinde ve hizmetinde olursa rekreasyon aktiviteleri, ancak kişi sporun hizmetine girerse o zaman da spor bir meslek niteliği taşıyarak, rekreasyon aktivitesinin gerisinde kalmaktadır. Rekreasyonun, daha kapsamlı ve ilgi duyulan alanlarından biri, spordur. Rekreasyon ve spor, etkileşim içerisinde olan alanlardır. Spor, kişilerin rekreatif duydukları ihtiyaçları karşılamada kapsamlı bir hareket alanını meydana getirirken, rekreasyon da sporun toplumsal çevrede yayılmasında ve sportif etkinliklerde farklı başarılar elde etmede etkin bir rol oynamaktadır. Bu konu hakkında sağlıklı bir yaşam için spor veya herkes için spor bakış açısı esas alınmaktadır (Öztürk 1998).

Spor diğer bir açıdan sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmanın esas ögesi olan kişilerin psikolojik ve fiziksel sağlığını gelişmesine etki eden temel özelliklerden birisini oluştururken, diğer bir yandan evrensel olarak çok önemli bir eğitim ve toplumsallaşma aracı olarak kabul edilmektedir. Sporun toplumda genç, yaşlı ve çocuk tümünün hayatına girmesi ve bir yaşamının bir parçası haline gelmesi büyük oranda kişilerin ergenlik dönemlerinde ve sonrasında hayatlarında spor olanaklarına kavuşmuş olmasına bağlıdır. Bununla birlikte yerleşim alanları ile iç içe kaynaşmış, doğru planlanmış spor merkezlerine ve ihtiyaç duyulan altyapıya olanak sağlamaktadır (Aydemir 2014).

Modern yaşamın gelişimleri insanlığa refah sağlarken kişilerin hayatlarında doğal hareketlerini düşürmektedir. Bu durumda yaşamın içerisinde kaybedilen hareket fırsatları, spor aktivitelerinin bir yaşam şeklini almasını sağlayacak bir kültürün oluşumuyla telafi edilecektir (Üstündağ, 2011).

2.1.1. Sporun Tarihteki Gelişimi

2.1.1.1. Dünya’da spor

İnsanlığın oluşumundan bugüne kadar, çeşitli istek ve arzularını giderebilmek maksadı ile yaptığı faaliyetlerin zaman içerisinde belli başlı kurallar çerçevesinde göz önüne alınarak günümüzdeki spor kavramının temelini oluşturmuştur (Aydemir 2014).

Yüzyılın başlarından bu yana batıda, beden terbiyesi ve spor kavramının, Milli Müdafaa anlamında destekleyen anlamında kullanılmaya başlanıldığı bilinmektedir. Beden eğitiminin ve Alman Cimnastik Hareketinin babası olarak bilinen Friedrich Ludwing John’un “Turnen Cimnastiği”, Sovyet hükümeti tarafından kurulan “Vsevobuchs”, Slav ülkelerinde 1862 de ortaya çıkan kurucusu Dr. Miroslav Tyrs olan “Sokol Hareketi” gibi çeşitli isimlerle meydana gelen hareketler görülmektedir (Akın 2004).

Modern olimpiyat oyunlarına, dünyanın tümünü etki eden savaşlar döneminde ara verilse de yüz yılı aşkın süredir oyunların her 4 yılda bir, yaz ve kış olimpiyat oyunları olarak yapıldığı görülmektedir. Bütün olimpiyat oyunlarında, genellikle bir önceki olimpiyatlara nazaran kalitenin ve gösterişin daha da artırıldığı, bu nedenle olimpiyat oyunlarında kalitenin yükselmesine ve izleyici kitlesinin artışına sebep olduğu görülmektedir. Olimpiyat oyunlarının dünyadaki önemi ve izleyici kitlesi arttıkça, olimpiyatlara ev sahipliği yapmak isteyen şehirler, dahası bütün ülkeler birbirleri ile yarışır hale gelmişlerdir. Olimpiyatların dışında bütün spor branşlarında dünya teşkilatları tarafından dünya, kıta ve avrupa şampiyonası gibi yarışmalar ile düzenledikleri farklı spor etkinliklerini de zaman ilerledikçe artmaktadır. Spor branşlarındaki teşkilat yapılanmasının genellikle dünya kıta-ülke sıralamasıyla olduğu görülmektedir. Bu süre zarfı içerisinde coğrafi konum olarak birbirine yakın olan kıta ya da ülke federasyonlarının bir araya gelerek düzenledikleri farklı spor organizasyonları da (Akdeniz Oyunları, Pan-Amerikan Oyunları vb.) görülmektedir (Çobanoğlu 1997).

2.1.1.2. Türkiye’de spor

Atatürk, spor antrenörlerin (eğitmenlerinin) yetiştirilmesi ve beden eğitiminin çağdaş, modern bir bakışla ele alınması konusunda 1923’te 1. Heyet-i İlmiye kongresinde görüşmeler yapmıştır. Hatta spor merkezleri konusu hakkında büyük önem kazanmıştır. Bununla birlikte 1923 yılında Hollanda Olimpiyat Komitesi Asbaşkanı Scharree ve Wils tarafından yazılan “Cimnastik Oyunu ve Spor Binaları İnşa ve Tesisi İçin Rehber” isimli kitabı Türkçeye çevirtmiştir. 1924 yılında Ankara’da Gazi Eğitim Enstitüsünün eşliğinde bir beden eğitimi bölümü açılmış ve Alman Kurt Daimas’ ın liderliğinde bu bölüm faaliyete geçmiştir. 1926 yılında İstanbul Çapa Kız Muallim Mektebinde bir kurs açılmış ve bu kursun başkanlığına Selim Sırrı Tarcan getirilmiştir. Bu kurs için İsveç’ten iki eğitmen getirilmiştir. Dokuz ay devam eden bu kursu başarıyla bitirenler, Avrupa’ya eğitime gönderilmişlerdir (Atalay 2007).

1926 senesinden beri liselerde ve öğretmen okullarında okutulmaya başlanan askerlik dersinin, sene sonunda uygulamalı olarak yapılan iki haftalık kamplar ile alıştırıldığı görülmektedir. Şu an üniversitelere denk olan o zamanın yüksek ihtisas okullarında da talebeler, askerlik dersi ve uygulama amaçlı kamp ile bu dönemde tanıştılar. Beden terbiyesi ve sporun halk sağlığı politikalarıyla birlikte düşünülmeye başlanması, erken Cumhuriyet döneminde kadınlar ve spor ilişkisi açısından önemli bir kilometre taşıdır. Beden terbiyesi ve sporun özellikle öjenik bağlamda ırkın ıslahı açısından kazandığı anlam, kadının spora teşvik edilmesinde en etkili faktör olmuştur (Akın 2004).

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, planlanan kalkınma projelerine bakıldığında; spor ile alakalı olarak kurulan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922- 1936), Türk Spor Kurumu (1936-1938) ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1938- 1985) gibi kuruluşların ülkenin spor politikasını belirlemede etken rol oynadığı görülmektedir (4. ve 5. Beş 6 yıllık kalkınma planları) (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Spor Genel Müdürlüğü, <http://sgm.gsb.gov.tr>).

1938’de kabul görülen Beden Terbiyesi Kanununun, mahalli spor ve gençlik kulüplerinin yapılandırılması ve kurulması için hukuki bir ortam sağladığı görülmektedir. Bu kanunun icrası için 1940 yılında hazırlanan nizamnamede,

Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü'nün idari yapılanması şu şekilde belirtilmiştir;

1. Genel Direktörlük,
2. Vilayet Başkanlığı,
3. Kaza Beden Terbiyesi Başkanlığı,
4. Nahiye Beden Terbiyesi Başkanlığı,
5. Köy Beden Terbiyesi Başkanlığı,
6. Gençlik kulüpleri ya da başkanlığı.

Bu şekilde ülkelerin en uç noktasına bile ulaşarak orada bulunan kişilerin potansiyelini de değerlendirmeyi hedeflemiştir (Akın 2004).

Beden Terbiyesi Kanunu ile okullarda İsveç Cımnastiği olarak yaygınlaşan beden Eğitimi ve Spor alıştırımları, tekrar aynı kanun çerçevesinde 500 insandan daha fazla personele olanak sağlayan fabrikalar için gençlik kulüpleri kurmayı ve personeller için çeşitli spor alanları oluşturarak personelleri de spora teşvik etmelerini zorunlu kılmayı hedefliyordu (Akın 2004).

1942'de, kuruluş yasası, 4235 sayılı yasayla yeniden düzenlenip Millî Eğitim Bakanlığı'na, ardından 1960 yılında tekrar Başbakanlığa bağlandı. Spor ile ilgili işleyişlerin bakanlık düzeyinde görüşülmesi, ilk defa 1969'da Spor Bakanlığı'nın kuruluşuyla gerçekleşti ve 6 Şubat 1970 tarihli 707 sayılı Cumhurbaşkanlığı yazısıyla resmi bir şekilde Spor Bakanlığının altına girdi. Kurulan Spor Bakanlığının içerisinde, ilk Gençlik ve Spor Bakanı olarak İsmet Sezgin göreve getirildi. Bu sebeple Türk spor tarihinin yeni bir döneme başlangıç açmış oldu (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, Spor Genel Müdürlüğü, <https://gsb.gov.tr/>).

19. yüzyılın ortasından sonra bu zamana kadar süren tüm dünyada savaşların azalmasıyla alakalı olarak, beden eğitimi ve spor alıştırımlarında da militarist olarak adlandırılabilir faaliyetlerden, sağlıklı bireyler için spor yapma alışkanlığı kazandıracak faaliyetlere doğru bir yönelme olduğu gözlenmektedir. Bu yönelme ülkemizde de dünyaya paralel olarak bir seyir izlemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kalkınma Planları incelendiğinde bu dönemlerde Türkiye'de beden eğitimi ve spor alanında tesisleşmenin hız kazandığı görülmektedir (Aydemir 2014).

2.2. Sporun Faydaları

Spor; kişilerin fiziksel, fizyolojik ve psiko-sosyal gelişimine, çevrenin kültürel, sosyal ve ekonomik gelişimine etkilediği ve bütün yaş gruplarında yer alan kişiler için düzenli olarak yapılan aktivitelerin faydaları görülmektedir. Bilinçli bir şekilde yapılan antrenman kan basıncında düşüş, kemik ve kas kütlesinde azalma, esneklikte gelişim, hareket ve denge yeteneğinde gelişim, uyku düzeninin dengelenmesi, ideal kilonun korunması, bireyin sağlıklı ve uzun bir yaşam sürmesi, bireyi gerginlik ve stresten uzaklaştırması gibi yaşam kalitesini artırması yönünde fayda sağlamaktadır (Zorba 2004).

Sportif etkinlikler, yorgunluğa direnç gösterme, obezite ile mücadele etmek için hareketlilik gibi fiziksel becerileri, heyecanların denetimi, yaratıcı kişilik, yaşamdan zevk alma, toplumsal çevreye uyum sağlama gibi psikolojik yetenekleri ve dayanışma, yardımlaşma kurallara uyum sağlayarak rekabet, sorumluluk duygusu gibi sosyal yetenekleri de gelişiminde yardımcı olacaktır. Yapılan çalışmalar da sporun, kişinin psikolojik ve fiziksel sağlığına pozitif yönde etkisini, sosyal ilişkiler ve iş yaşamındaki iyileştirici etkisini ortaya koymaktadır (Koparan ve Öztürk 2002).

Son dönemlerde teknolojinin ilerlemesi ile beraber insan gücüne ihtiyaç bi hayli azalmış olup bu nedenden ötürü insanın doğallığına uygunsuz bir yaşam tarzıyla beraber sosyal ortamda ve iş hayatında mevcut olan baskı ve stres, solunum ve dolaşım sistemi hastalıklarını, hatta gelişmiş ülkelerde ilk başlarda yer alan ölüm sebepleri arasına girmesindeki faktörlerdir. Spor, kişilerin karşılaştığı bu riskler için aktif, güncel yaşamın meydana getirdiği stresten uzak bir ortam oluşturarak çözüm üretmekte ve kişiye kazanç sağladığı, sağlıklı yaşam tarzıyla da koruyucu tıbbi destek olmaktadır (Yolcu 2002).

Diğer bir yönden spor, insanlara sosyal hareketlilik sağlayarak çevrede sahip oldukları statüyü yükseltici, tamamlayıcı bir etki yapmaktadır (Göktaş 1994).

Spor, toplumun hayatında çeşitli yönlerden giderek, kişileri direkt olarak veya dolaylı bir yönden kendisine bağımlı yapmış ve kişilerin alakasını aynı şekilde tutmayı başarmış bir sosyal olgudur. İnsanların arzuladıkları ve beğendikleri, ihtiyaçlarını karşılayarak kendisine muhtaç hale getiren spor, son dönemlerde oldukça önemli sosyal bir kurum halini aldığını kabul ettirerek, çevreyi yakından ilgilendiren bazı fikirler, düşünceler, davranışlar, inançlar ve simgeler oluşturmuştur (Küçük ve Koç 2003).

Toplumun her bir ferdi ve toplum ilişkilerinin geliştirilmesinde sportif bir etkinlik

hem ferdi hem sosyal yönden etken rol oynamaktadır. Spor, yalnızca kişinin bedensel ve ruhsal açıdan güçlenmesi için sürdürülen öğretici bir etkinlik değildir. Bununla birlikte, bireylerdeki sorumluluk ve iş birliği eğilimi ile düzen sağlama becerisini meydana getirerek kişinin sosyalleşmesine de etkide bulunmaktadır (Güven 1998).

Sportif etkinliklere katılan insanlarda dışa dönük bir karakter oluşur. Sporla beraber yeni kişilerle arkadaşlık etmeyi ve toplum kurallarına uymayı öğrenen bireyler, çevrede de kurallara saygılı ve daha girişken bir karakter kazanırlar (Tezcan 1997).

Hatta, yaşam boyu spor yapma alışkanlığının kazanılmasında çocukluk ve adolesan dönemlerinde, spora ve egzersize eğilimin artması etken rol oynamaktadır. Diğer bir yandan, düzenli bir biçimde egzersiz yapmak ve spora katılımın artması, çocukluk ve adolesan dönemlerinde sportif yaralanmalarında artışı da beraberinde getirir. Son dönemlerde söz konusu olan fizyolojik, fiziksel ve psiko-sosyal değişikliklerle alakalı etkenler, bu yaş grubundaki spor yaralanmaları epidemiyolojisinin yetişkinlerden ve çocuklardan bir takım değişiklikler göstermesine sebep olmaktadır (Koşar vd. 2006).

Kişilerin spor branşı seçmelerinde bedensel özelliklerine göre uygun görülen branşı mı yaptıkları yoksa yaptığı branşa göre mi bedensel özelliklerinin gelişim gösterdikleri bilinmesi de ileride yapılacak araştırmalar için önem arz etmektedir (Yolcu 2002).

2.3. Sporun Bireyler Üzerindeki Etkileri

Kişilerin ve toplumların sağlık ve mutluluğunun bir amacı değil, aracı olan beden eğitimi ve spor faaliyetleriyle insanlar birçok vasıf kazanmaktadır.

2.3.1. Sporun Psikolojik Etkileri

Spor, yalnızca bedensel ve ruhsal olarak kişinin eğitiminde kullanılmaz. Bu sebeple kişilerde işbirliği ve sorumluluk sahibi olma, kişinin kendi kendine disipline olmasına yardımcı olmaktadır (Alpman 2001).

Yetim de sporun amacının, bütün kişilerin spor yapmasını sağlayarak, sağlıklı, mutlu, çalışkan, moral düzeyleri yüksek, dinamik ve çağdaş bir toplum yaratmak ve çevreye karşı görev ve sorumluluklarını bilen; fizisel ve psikolojik sağlığını yerinde, yapıcı, yaratıcı, üretken, ahlaklı, erdemli ve fazilet temsili kişiler yetiştirmek ve çevrenin bütün kişilerini

dinamik, zinde, yüksek moralli ve mutlu tutmak olduğu görüşündedir (Yıldıran 1996).

Yine spor, ruhi yönden; yarışma ruhu, yardımlaşma duygusu, çalışma disiplini, cesaret, insan sevgisi, kültür, doğruluk, kendine güven, mücadele isteği, kazanma ve kaybetme duygusunu kabullenme, paylaşma gibi sorumluluklar kazanırlar (Yıldıran 1996). Son dönemlerde günümüzün hastalığı olarak bilinen stresle başa çıkmada en önemli neden, şüphesiz spor olmaktadır. Kişilerin rahatlamasını ve gevşemesini sağlamanın yanı sıra kendilerini mutlu hissetmelerini ve bir şeyleri başarmış olmalarının vermiş olduğu hazzı yaşamaları sağlanmış olur (Güçlü 1995).

2.3.2. Sporun Fizyolojik Etkileri

Son dönemlerde kişilerin hareketsiz yaşantısı sonucu birtakım hastalıklar meydana gelmektedir. Astrond ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmalarda; aktivite yaparken kalbi besleyen ve beyne kan götüren damarlarda dolaşım durumlarını incelemiş ve aktivitelerin kalbe ve beyne daha fazla kan gitmesini sağladığını bulmuşlardır. Kalbe ve beyne daha fazla kan gitmesi, kişilerin daha sağlıklı bir hayata adım atmalarını basitleştirecektir (Erkan 1998).

Spor, hareketsizliğin oluşturduğu rahatsızlıklara engel olmalı ve yaşlılığa kadar canlı, rahat, sosyal ve zarif birey oluşturma idealini de taşımalıdır. Çünkü sporun halk sağlığı yönünden değeri çok büyüktür (Voight 1998).

Hatta beden eğitimi ve spor, çocuk ve gençlerde, sinir, kas, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimi sağlar. Sportif aktivitelerde bulunan çocuk ya da genç, kendini tanır, becerilerinin gelişimine olumlu etki eder, sınırlı ve güçlü yönlerini öğrenir, vücuduna ve sağlığına karşı dirençli olur, beceriler kazanarak, organizmasını en etkili biçimde kullanmasını öğrenir, fiziksel uygunluğu geliştirir, sağlıklı bir hayat için gerekli bilgi, davranış, alışkanlıklar ve beceriler kazanır (Yıldıran 1996).

2.3.3. Sporun Sosyal Etkileri

Tüm toplumlar, son dönemlerde en önemli sermaye olan insan gücünü sağlıklı bir biçimde geliştirip, ondan en yüksek verimi sağlamak amacıyla, sporun çok etkili ve önemli rol oynadığını görmekte ve bundan istifade etmenin tüm yollarını aramaktadırlar.

Bu nedenle bütün çevre, en önemli propoganda araçlarından biri olan spor nedeniyle

yurt dışında ülkelerini temsil eden gençlerin en iyi biçimde hazırlanılması ihtiyacına inanmışlardır. Bununla birlikte sporda başarı elde edilebilmesi için sporun en alt tabakaya kadar yani bütün bireylere dağılması fikri de gelişmiş çevrelere benimsenmiş bir yaklaşımdır. Bu nedenle bilinen bir gerçek var ki o da, sporda başarı elde etmek toplumsal çevrenin başarısı, mutluluğu, yüksek morali ve refahı demektir (Yıldırım 1996).

2.4. Sosyalleşme Aracı Olarak Spor

Sporda sosyalleşme ile alakalı olarak yapılan araştırmaların bir kısmı Bandura'nın "Sosyal Öğrenme Teorisi" ele alınarak meydana getirilmiştir. Yılmaz Bandura'nın, bütün davranma çeşitlerinin direkt tecrübe edilen alıştırmaların eksikliğinde de öğrenebileceğine inandığını göstermektedir. Bandura'nın elde ettiği sonuçlar bunu göstermiştir ki, bizimle aynı yaş grubunda ve cinsiyette olan kişilerin hareketlerinden fazla düzeyde etkileniyoruz. Hatta statüsü ve prestiji yüksek olan kişilerden rol model olarak etkilenme eğilimindeyiz. Bu nedenle yapılan davranışın tipi de taklit düzeyimize etki etmektedir. Kolay hareketler daha karmaşık hareketlere göre daha fazla taklit edilmektedir (Yılmaz 2004).

Spor ve sosyalleşme ilişkisinin ana temelinde her yaştan ve her gruptan bireyin spora ne şekilde yönlendirildiği ve bu türden kazanılan tecrübelerin kişinin hayatını ne tür de etki ettiği soruları yatmaktadır. Bu türdeki sorular, sporda sosyalleşmenin iki şekilde gerçekleştiğini meydana getirmektedir. Aile ve arkadaş ortamı, burada ara buluculuk ve öncülük eden esas kurumlardır. Yeni doğan bir çocuk için aile, ilk sosyal yapıyı meydana getirmektedir. Anne ve babanın spor yapması ve boş vakit aktivitelerinin de sporu yaşam biçimi haline getirmesi de çocukların spor yapma olasılığını da artırmaktadır. Her iki türden de aktif bir biçimde sportif etkinliklerde bulunan öğrencilerin aileleri, beden eğitimi dersinin haricinde spor faaliyetlerine katılmayan öğrencilerinkine göre çocuklarını spora daha fazla teşvik etmekte ve buna daha çok ilgi göstermektedir (Amman 2000).

Kişi çocukluktan bu yana içerisinde yaşadığı toplumsal çevrenin kültürel değerlerini anlatan oyunlar ve fiziksel aktivitelerle beraber yetişmektedir. Bu oyun ve fiziksel aktiviteler diğer bir yandan kişinin yeteneklerinin, karakteristik özelliklerinin, duygusal yapısının gelişimine etki ederken; diğer bir yandan ise etrafındaki kişilerin rollerinin, normların ve kuralların farkına varmasına etki etmektedir. Bununla birlikte kişi, toplumla etkileşim içerisinde başka kişilerle de ilişki ve işbirliği kurma yeteneğini elde eder. Organize olan spor branşları da aynı düzeyde kişisel ve toplumsal gelişimin artmasında etki etmektedir. Bu

düzeyde sportif faaliyette sosyalleşme boyunca etki eden kuruluşlardan biri olarak görülmektedir (Bulgu 2003).

Sportif olaylarda sosyalleşmenin ikinci bölümünün konusu; sportif faaliyetlerde kaanılan becerilerin bireyin hayatını ne şekilde etki ettiği sorusu oluşmaktadır. Sportif olaylarda oluşan bir sosyalleşme, hayatın diğer bölümlerinde de etken rol oynar mı ya da burada kazanılan karakteristik özelliklerini günlük hayata tasınabilir mi? Uzun süre bu değişimin mümkün olduğu var sayılarak ve bu konu hakkındaki yorumlar doğruluğu iyice sorgulanmadan bilimsel bir gerçek halini almıştır (Amman 2000).

Sportif olaylarda, sosyalleşmede belki de esas soru; kişinin spora eğiliminin doğuştan mı yoksa kişinin spora alakasının bulunduğu sosyal çevre tarafından mı yetenekli olduğu düşünülmektedir. Sportif olay da sosyalleşmenin gelişmesi hakkında; Kişilerin yetenekleri, sahip olduğu değerler, tutum ve davranışları, kurallar öğrenmeleri ve spor rolleri konusunda bilgi sahibi olmaları ile direct olarak ya da dolaylı yünden sosyal sistemlerin etkisi olur (aile, arkadaşlar, okul, toplum ve medya) ele alınan konular sporun ne türde etkili bir sosyalleşme aracı olduğunu göstererek beraberinde, sosyal sistemlerin gücünü göstermesi yönünden önemli birtakım ipuçları sağlayacaktır (Yılmaz 2004).

2.4.1. Kişiliğin Gelistirilmesinde Sporun Yeri

Freud'un kişilik düşüncesinin spor ve fiziksel aktivitedeki görünümü oyundan başlayarak spora yönelen toplumsal dizinin araştırılması olarak da düşünülebilmektedir. Bu dizeler; oyun, müsabaka ve sportif olay olarak bu biçimde ifade edilmektedir. Freud; oyun ve spora katılımın sebeplerini şu biçimde açıklamaktadır:

Engellenme kişilerde kaygıya sebep olmaktadır ve kaygıdan arınmanın bir yolu olarak birey oyun ve spora katılır. Engellenme, id'in enerjisinin diğer bir tarafa yöneltilmesi ve boşalmasına engel olunmasından kaynaklanır (Tiryaki 2000).

Spor çocukluk yıllarından beri bir oyun şeklinde meydana gelirken bir enerji birikiminin atılmasını sağlayarak ailenin haricinde bazı ilişkilerin oluşmasına sebep olmaktadır. Özellikle aile içerisinde rahatca hareket edemeyen bir birey sokakta oyun arkadaşlarıyla bazı şeyleri rahatlıkla paylaşmasını öğrenir. Aile ortamına ya da toplumsal ortama uyum sağlayamayan kişiler, spora yaptıkları süreçte, ruhsal bir şekilde boşalma sebebi ile, rahatlamakta ve dengeli bir karaktere sahip olabilmektedir. Spor, yeni bir kültür yaratmaya yöneldiği zaman anlamlı olmakta ve bazı içgüdüsel güdülerin giderilmesine

yardımcı olmaktadır (Armağan 1982).

2.6. Engelli Kavramı ve Tanımı

Engelli kavramı ve tanımı hakkında bir kavram kargaşası görülmektedir. Engelli kavramı genellikle sakat, özürlü, yetersiz gibi kelimelerle düşünülmektedir. Ülkemizde farklı zamanlarda ve farklı konularda çıkarılmış kanun, tüzük, yönetmelik ve bazı litaretürlerde ise “sakat” tanımı kullanılmaktadır. Ülkemizde 1981 senesinde kurulan “Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu” bilimsel araştırmalar yapılarak sakatı şu şekilde tanımlamıştır: “Bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal özelliklerinde belirli bir oranda fonksiyon kaybına neden olan organ yokluğu veya bozukluğu sonucu normal yaşamın gereğine uyamayacak düzeyde özürlenmiş kişiye “sakat”; özürlenme durumuna da “sakatlık” denmektedir” (Usta 1992).

Engelli kavramı ve tanımı hakkında çeşitli bakış yönlerinden dolayı bir kavram kargaşası görülmektedir. Aslında engelli kavramı daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Çünkü engellilik kavramı bazen sakat, bazen engelli ve bazen de yetersizlik gibi çeşitli kelimelerle ifade edilebilmektedir. Bu nedenle engelli kavramını tanımlamak kolay olmadığı gibi tek bir tanımla ifade etmek doğru olmayacaktır. Fiziksel bir yoksunluk veya eksiklik olabileceği gibi aynı zamanda sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik ya da herhangi bir sebep te olabilir. (Dalbay, 2009).

BM Genel Kurulu’nun İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne ek 3447 sayılı Sakat İnsanların Hakları Bildirisi’nin birinci maddesine göre engelli “normal bir bireyin kişisel veya sosyal hayatında kendi kendine yapması gereken işleri, fiziksel ya da psikolojik becerilerindeki genetik veya sonradan oluşan herhangi bir eksiklik sonucunda yapamayanlar sakattır” biçimde tanımlanmaktadır (Çağdaş 1999).

Kanun 16.01.1987 tarih ve 19402 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “sakatların istihdamı” hakkındaki tüzükte 06.01.1997 tarihinde yapılan değişim ile çalışma gücünü kısmi alan kavramla, “bedensel, zihinsel ve ruhsal engelleri yüzünden çalışma güçlerinin en az % 40’ından yoksun bulunanlar” sakat olarak kabul edilmiştir (Çağdaş 1999).

Dünya Sağlık Örgütü engelliliği “bir yetersizlik veya engel nedeni ile yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması veya yerine getirilememesi hali” olarak adlandırmaktadır (Anonim, 2001).

Sakatlığın tanımını Dünya Sağlık Örgütü (WHO), BM ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından çeşitli bakış açısı yönünden bakmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, özürlülük kavramı hakkında aşağıdaki gibi hastalık sonuçlarına dayanan sağlık yönüne ağırlık veren bir tanımlama ve sınıflama yapmıştır:

- Noksanlık (Impairment): “Sağlık bakımından “noksanlık” psikolojik, anatomik veya fiziksel yapı ve fonksiyonlardaki bir noksanlığı veya dengesizliği ifade eder.”
- Sakatlık (Disability): “Sağlık alanında “sakatlık” bir noksanlık sonucu meydana gelen ve normal sayılabilecek bir insana oranla bir işi yapabilme yeteneğinin kaybedilmesi ve kısıtlanması durumunu ifade eder.”
- Maluliyet (Handicap): “Sağlık alanında “maluliyet” bir noksanlık veya sakatlık sonucunda, belirli bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal sayılabilecek faaliyette bulunma yeteneğini önleyen ve sınırlayan dezavantajlı bir durumu ifade eder.”

Spor bilimleri yönünden engelli kavramı; bedensel ve sportif etkinliklere yönelik özel eğitim almadan, özel cihazlar kullanmadan ve bir takım faaliyetlerde düzenlemeler yapıldığı süreçte fiziksel aktivitelere katılması zor olan kişileri içermektedir (Gür, 2001).

Engel kavramı evrensel bir tanımdır ve odağı sebepten etkiye kaydırmaktadır. Uluslararası İşlevsellik sınıflandırması (ICF)“na göre engel bireyin kendine özgü tutumu değil, çevrenin ve toplumun oluşturduğu bir problemdir. Tekerlekli sandalye ile hareket eden bir kişiyi ele alırsak, uygunsuz yollar, kapı eşikleri vb. nedenler bağımlı bir hal alır. Böylelikle çevreye ve sosyal hayata atılımı engellenmiş olur. Finkelstein“a göre toplumdaki her şey bir engeli olmayan kişilere göredir ve bu da engeli olan kişileri engelli yapmış olur (Medland ve Ellis-Hill 2008).

2.6. Sosyo-Ekonomik Yönden Engelli Kavramı

Engel kavramı yalnızca engelli kişileri ilgilendirmez. Bütün çevrenin genel sorunudur. Doğuştan ya da sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini farklı düzeyde kaybetmiş, normal hayatının ihtiyaçlarına uyamayan bireylerin hayatlarını devam ettirebilmek için engelli olmayan kişilerin birçok yönden yardımına ihtiyaçları vardır. Farklı nedenlerden dolayı engelli durumuna gelmiş kişilerin yaşam mücadelesi aynı süreçte engelli olmayanlarla da alakalıdır

(Anonim 2002).

Engelli bir kişi sosyal çevrede genellikle diğer engellerle de karşılaşır. Okulda, caddede, spor alanlarında... Bununla birlikte engel bir sosyal sorun olması sebebiyle çevrenin de bir sorunu haline gelmiştir. (zsoy ve ark., 2002).

Engelliler farklı nedenlerden ötürü ilkte kamu kuruluşları olmak üzere sivil toplum örgütleri ve sosyal çevrenin mali desteğine ihtiyaç duymaktadır. Sosyal yardımların hedefi, bütün ülke nüfusunu ele alacak bir şekilde, gelirden sürekli olarak mahrum olan insanlara minimum bir gelir sağlamaktır. Engellilerin önemli bir bölümünün iş yaşantısına kazandırılması zor bir şey olduğu için, özellikle çalışamayan, diğer bir deyişle çalışmaya muktedir olmayan veya kendi şartlarına uygun bir iş ve çalışma imkânı bulunmayan engellilere yardım edilmesi gerekmektedir (Seyyar, 2001).

2.6.1. Engellilerin Sınıflandırılması

- **Zihinsel zrller:** Zihinsel açıdan öğrenme zorluğu ve yetersizliği olanlar.
- **Bedensel zrller:** Yalnızca fiziksel açıdan fonksiyon bozukluğu ve yetersizliği olanlar.
- **Ruhsal zrller:** Yaşadıkları psikolojik bunalımlar nedeniyle duygusal bozukluk ve yetersizliği olanlar (Gander 1993).

Sürekli işlev kaybına sebep olan organ eksikliği ya da bozukluğuna göre zrllerin sınıflandırılması;

- a)- Görme zrller,
- b)- İşitme ve konuşma zrller,
- c)- Ortopedik zrller,
- d)- Zihinsel zrller,
- e)- Sürekli hastalığı olanlar,
- f)- Birden fazla zr olanlar (Gander 1993).

2.6.2. Ortopedik Engelli Olmanın Sebepleri

Bedensel engelli kişiler, ortopedik eksikliklerden etkilenen ve kalıcı rahatsızlığı olan kişileri içermektedirler. Ortopedik yetersizlik iki düzeyde meydana gelmektedir: Birincisi: sinir sisteminin zedelenmesi; ikincisi ise rahatsızlıklar ve kazalar sebebiyle kas, iskelet ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesi durumudur. Kalıcı rahatsızlıklar ise; bireylerin tıbbi sorununun ve bakımının sürekli olmasıdır (Özyürek 1998).

Doğum Öncesi Sebepler:

Doğuştan ortopedik engellerin başlangıcın da; “doğuştan kalça çıkıklığı, çarpık ayak, kol, bacak noksanlıkları, yapışıklıklar parmak kusurları, omurga, sırt ve bel zinciri kusurları, felçler, kürek, köprücük kemiği” rahatsızlıkları görülmektedir (Usta 1992).

Annenin hamilelik sürecinin ilk üçüncü ayında kızamıkçık, (Rubella) ve yüksek ateşli rahatsızlık geçirmesi çocuğun ortopedik engelli olmasına sebeptir (Bilgen 1978).

Hamilelik süresince annenin geçirdiği kazalar, beslenme yetersizliği, anne ve babada oluşan kan uyuşmazlığı, gebelik esnasında annede belirgin hale gelen metabolizma bozuklukları, doğuştan ortopedik engelli olmaya neden olmaktadır (Çağlar 1976).

Doğum Strastındaki Sebepler:

Doğumun zor ve gecikmesi durumunda ve güçlükle olan doğum nedeni ile meydana gelen zedelenmeler, beyin ömrüne bağılı felçlere neden olmaktadır.

Doğumdan Sonraki Sebepler:

Doğumdan sonra oluşan ortopedik engelli kalmanı nedenleri kazalar, felaketler ve rahatsızlıklar olarak üç kısımda incelenmektedir:

- I. Kazalar: Trafik kazaları, iş kazaları, tarım kazaları, oyun kazaları, ev kazaları,
- II. Felaketler sonucu yaralanmalar: Deprem, yangın, savaş,
- III. Hastalıklar: Felçler, iltihaplar, cüzzam, romatizma, akciğer, kalp ve damar hastalıkları, gelişme kusurları (Karabulut 1976).

2.7. Engelliler İçin Spor

Spor, engelli bir bireye sportif aktivitelere katılmasının yanı sıra karakteristik gelişimi ve özgüven duygusu elde ederek toplumsal çevrenin hayata uyum göstermesi doğrultusunda büyük rahatlık sağlamaktadır. Sportif faaliyetler de rehabilite ve tedavi edici etkisi sebebi ile, engelli kişilerde fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim aracı olarak kullanılmaktadır (Aile Eğitim Rehberi 2007)

Engelli kişilerin sportif aktivitelere katılımı çevrenin dikkatini engelli kişilere çekerek, negatif tutum ve davranışların değişmesinde önemli bir rol oynayarak görevi yerine getirmektedir. Sportif aktiviteler nedeniyle engelliler toplum içinde iş birliği, paylaşım ve kişiler arası ilişkilerin kurallarını öğrenirler (Aile Eğitim Rehberi 2007)

Yapılan etkinlikler engelli kişilerin yaşam şartlarının kalitesini artırır ve sporcu kimliği ile kendilerini gerçekleştirebilecekleri bir sosyal ortam yaratır. Engellileri hayata bağlamak yönünden spor özürllülere yaşam boyu önerilmektedir (Aile Eğitim Rehberi 2007).

Engelliler için dünyada sportif faaliyetlerin başlangıcı “1 Şubat 1945 olarak kabul edilmektedir. İngiltere’de Aylesbury şehrinde Stoke Mandeville rehabilitasyon hastanesinde Dr. Ludwig Guttmann tarafından ikinci dünya savaşında şarapnel parçalarıyla farklı düzeylerde yaralanmış parapleji hastalarının rehabilitasyonu için spor kullanılmaya başlanmıştır. Dr. Guttmann ilk olarak okçuluk, bowling, bilardo ve masa tenisini kullanmaya başlamıştır”. Daha sonrasında da bu rahatsızlıkları takım sporlarında da ele alarak tekerlekli sandalye ilk başta polo, daha sonra ise basketbol oyunlarını kullanmaya başlamıştır. Kısa bir süre sonra diğer spor branşları eskrim, cirit, gülle, tekerlekli sandalye yarışı, tekerlekli sandalye ile slalom yarışı ve halter branşı oluşmaya başlamıştır. Bizim ülkemizde ise 21 Kasım 1990 senesinde Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne bağlı olarak Türkiye Özürllüler Spor Federasyonu (TÖSF) kuruldu TÖSF’ e bağlı olarak kuruluşundan bu yana dört ana engelli grubun etkinliklerini içerisine almıştır. Bunlar:

- 1- Bedensel Engelliler,
- 2- Zihinsel Engelliler,
- 3- İşitme Engelliler,
- 4- Görme Engelliler,

1997 tarihinde Türkiye Özürllüler Federasyonu adı Türkiye Engelliler Spor Federasyonu

olarak değiştirildi (<http://www.sporbilim.com>).

2.7.1. Bedensel Engellilerde Spor

Toplumsal bir varlık olan bireylerin ruhsal gereksinimlerinin giderilmesinde etken bir rol oynamaktadır spor. Kişi spor sayesinde daha keşfedilmemiş özelliklerini tanır ve yaratıcı özelliğini meydana getirmektedir (Kuru, 2004). Bedensel engelliler için spor, toplumla entegrasyon ve bireysel rehabilitasyon yönünden çok büyük önem arz eder. Doğuştan engeli olan kişisel hareket kısıtlılıklarının giderilmesi ve sonradan engelli kişilerin kendine olan güvenin sağlanması bakımından ayrı bir anlam ifade ettiği yadsınamaz bir gerçektir (Özer 2001).

Yapılan araştırmalarda, sporun bireylerde birbirlerine karşı saygılı olma, kurallara uyma, iş birliği yapma, bağımsız davranma, kendini disipline etme, azimli ve kararlı olma ve toplumsallaşma sürecini hızlandırdığı belirtilmektedir (Kuru ve Baştuğ 2006).

Engellilerin sportif aktivitelere katılmanın faydalarını felsefi yönden değerlendiren yazarlar genellikle duyuşsal ve psiko-motor gelişime katkılarını anlatmaktadırlar. Brouwer ve Ludeke; Atay sporun hem fiziksel ve zihinsel açıdan sağlıklı hem de engelli bireyler için son derece kıymetli olduğunu fakat engelli kişilerin spora olan ihtiyaçlarının daha fazla olduğunu söylemişlerdir (Brouwer ve Ludeke 1997, Atay 1995). Spor yapan engelli kişilerin motivasyonlarını artırmada psikolojik ihtiyaçları önde gelmektedir (Ruddell ve Shinew 2006). Sporun, engelli kişiler için hareket etmekten zevk alma, eğlenme ve başarıma gereksinimlerinin giderilmesinde önemli bir rol oynadığı ifade edilmekte, engelli kişilere, engeli ile başa çıkmasını ve engelini basitleşmesini öğretmekte, keyif vermekte, iletişim ve paylaşım sağlamakta, yaşam motivasyonunu artırmakta, hoşgörü gibi pozitif yönde karakteristik özelliklerinin kazandırılmasını sağlamaktadır (Özer 2001).

Engelli kişilerin fiziksel aktivitelere katılımı toplumun dikkatini engelli kişilere çekerek, olumsuz tutum ve davranışların değişmesinde önemli bir görevi yerine getirmektedir. Sportif aktiviteler sebebiyle engelliler toplum içerisinde iş birliği, paylaşım ve bireyler arası ilişkilerin kurallarını öğrenirler (Anonim 2007). Yapılan etkinlikler engelli kişilerin yaşam kalitesini artırır ve sporcu kartı ile kendilerini geliştirebilecekleri bir sosyal çevre yaratırlar. Engellileri hayata bağlamak yönünden spor, engellilere yaşamı boyu önerilmektedir (Ortopedik Özürlüler Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel

Müdürlüğü, Aile Eğitim Rehberi 2007).

Bireyin kendi becerilerinin farkına varması, kendi ihtiyaçlarını giderebilmesini öğrenmesi rehabilitasyon ve eğitimle oluşabilmektedir. Engelli rehabilitasyonunda spor; güven, denge, kas kontrolü, hareketlerde özgürlük ve koordinasyon kazanmak için kullanılabilir. Spor; engelli, sağlıklı tüm insanları sosyalleştiren, iyi kötü bütün yaşam şartlarını bir arada paylaşmayı öğreten, psikolojik yapıya sağladığı destek bunun beraberinde disiplin, rekabet ve arkadaşlık hislerini uyandırarak bireyin bağımsızlığını kazanmasında ve saygınlığının oluşmasında etken bir rol oynamaktadır (Ergun ve Baltacı 2006).

Spor, engelli bireye sportif faaliyetler de katılım olanağıyla birlikte karakteristik gelişimi ve özgüven duygusunu kazanarak toplumsal çevreye uyum sağlaması açısından büyük rahatlık sağlamaktadır. Spor ve fiziksel etkinlikler, rehabilite ve tedavi edici etkisi sebebiyle engelli kişilerde fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim aracı olarak kullanılmaktadır (Herold 2004).

Engelli olan kişilerin fiziksel aktiviteler de katılımı çevrenin dikkatini engelli kişilere çevirerek, negatif tutum ve davranışların değişmesinde önemli bir görevi yerine getirmektedir. Fiziksel etkinlikler nedeniyle engelliler toplumun içerisinde iş birliği, paylaşım ve insani ilişkilerin kurallarını öğrenmektedirler (www.ozida.gov.tr).

2.7.1. Sporun Engelliler İçin Önemi

- Engelli kişilerin kendi kararlarını verme becerisini gelişimini sağlayarak, bağımsızlık duygusunun gelişmesine yardımcı olur.
- Engelli bir kişinin sahip olduğu sosyal çevreyi geliştirir ve iletişim yeteneklerini artmasını sağlar. Engelli kişinin kendi beceri ve yeteneklerine olan inancını artırarak, özgüven gelişimine yardımcı olur.
- Engelli kişinin sahip olduğu engel sebebi ile yaşadığı ruhsal gerginlik ve bunun sonucunda meydana gelen sosyal sorunları aşmasında etken rol oynamaktadır.
- Engelli kişilerin kendini toplumdan uzaklaştırmasını engeller ve yaşama bağlamasına yardımcı olur.
- Spor bireylere engeli ile mücadele etmeyi ve engelini azaltmayı öğretir.
- Spor ile kendi kendine sınırlarını aşma gücü olduğunu fark eder.
- Her türlü fiziksel aktivitenin yapılmasıyla fiziksel eksiklikleri önemli boyutta

giderme olanağı vardır.

- Fiziksel aktivite sonucun da engelli kişiler rahatlar, iyi vakit geçirir ve eğlenir.
- Sporun zihinsel ve bedensel kapasitede kazandırdığı gelişme ile motor, denge, el-göz koordinasyonunda sağladığı iyileşme engelinin eğitiminde ve rehabilitasyonunda olumlu etkiler yapar.
- Engelli kişilerin etkinlikler de sergilediği performans karakteristik gelişimine yardımcı olurken toplum tarafından engelli olmanın dışında sporcu olarak kabul görmesini sağlamaktadır.
- Engelli kişilerin entellektüel boyutu ve problem çözme yeteneği artar.
- Spor, engellinin ailesi tarafından beceri ve yeteneklerinin farkına varılarak kabul görmesini sağlar.
- Bazı spor dalları kol kaslarının gelişmesine yardım ederek kendilerine bakma konusunda bağımsızlık kazanmalarını sağlar.
- Sportif faaliyetlere katılmak kendini önemseme duygusunun yeniden kazanılmasına, pozitif mental davranışların ve tekrar sosyal hayata entegrasyonuna yardımcı olur (Kalyon 2001).

2.7.2. Sporun Engelli Bireylere Sağladığı Tıbbi faydaları

Fiziksel aktivitenin insan organizması üzerinde oldukça olumlu etkisi vardır. Bunlardan tıbbi yönden önemli olanlarının bazıları aşağıda sıralanmıştır.

- Fiziksel aktivite streslerin üstesinden gelebilme yeteneğini artırır,
- Kardiyovasküler direnci artırır (Durstine ve ark. 2000).
- Hareket etme yeteneğinin gelişimini sağlar,
- Spora yönelik yapılan esneklik ve direnç egzersizleri sayesinde günlük hayattaki aktivitelerinde daha bağımsız olmaya yardımcı olur,
- Kas gücü ve dayanıklılıkla beraber, kemik yoğunluğu artar ve yaralanma riski azalır (Cooper ve ark. 1999).
- İkincil komplikasyonların görülme sıklığını azaltır
- Düşme sıklığını azaltır, çalışma kapasitesini artırır (Fernhall ve ark. 2008).
- Mortaliteyi düşürür (Slater ve Meade 2004).

2.7.2.1. Psikolojik ve sosyal faydaları

Sporun psikolojik sağığı ve sosyal çevre ile ilişkiler yönünden belirtilen birtakım faydaları aşağıda belirtilmiştir.

- Engellilerde sportif etkinlikler benlik imajının gelişimini artırır, sosyal entegrasyonu geliştirir (Tasiemski ve ark. 2005).
- Depresyonu azaltır, sosyal iletişimi artırır, beklenen hayat kalitesini ve süresini uzatır (Cooper ve ark. 1999, Wu ve Williams 2001).
- Fiziksel aktivite ile kapasiteyi arttırarak dolaylı yoldan psikolojiye de pozitif yönde etki eder (Muraki ve ark. 2000).
- Fiziksel aktiviteye düzenli katılım bağımsızlığı ve mücadele yeteneğini geliştirir. Arkadaşlık kurmaya fırsat tanır, yaratıcılığı geliştirir, kişilik gelişimine yardımcı olur ve anlamlı bir yaşam sağlar (Murphy ve Carbone 2008).

Groff ve ark. (2009)'a göre ise;

Yaşam şartlarını geliştirir ve kalitesini artırır (Santiago ve Coyle 2004, Tasiemski ve ark. 2005).

- Fiziksel olarak aktif engeli olan kişiler hayattan daha çok haz duyarlar, hayattan beklentileri artar, ikincil sağık problemleri ile daha az karşılaşrlar (Rimmer ve ark., 2004).
- Kendilerini güçlü hissederler ve kendilerine güvenleri artar. Benlik algıları gelişir. Anlık ve genel psikolojik durumları daha stabil olur.
- Spora ayrılan sürenin artması kişinin farklı kimliklerini / rollerini keşfetmesini sağlar. Kendini algılayışını değıştirme fırsatı sunar.
- Spor grup duygusunu geliştirir, engelin farkındalığını azaltır.
- Engelli sporu ile uğraşan kişiler genellikle olumlu düşünceye sahip olur ve tekerlekli sandalye (TS) kullananların kullanma becerileri gelişir.

2.8. Türkiye’de Ulusal Düzeyde Engelli Spor Dalları

Bedensel engelliler 20 farklı spor dalında spor yapabilirler. Bunlar: “Ağırlık kaldırma, atıcılık, atletizm, binicilik, okçuluk, bilek güreşi, bisiklet, voleybol, boccia,

eskrim, futbol, goalball, judo, masa tenisi, yelken, yüzme, tekerlekli sandalye basketbol, tekerlekli sandalye rugby, tekerlekli sandalye tenis” Bedensel engelliler spor federasyonu şu anda 10 branşta ulusal ve uluslararası faaliyet göstermektedir. Bunlar:

“Atıcılık, atletizm, ampute futbol, basketbol, bilek güreşi, halter, masa tenisi, okçuluk, tekerlekli sandalye tenisi, oturarak voleybol ve yüzmedir.”

2.8.1. Tekerlekli sandalye basketbolu

Basketbolun esas kurallara uyum sağlayarak, bedensel engelliler için uyarlanmış halidir. Tekerlekli Sandalye Basketbolu (TSB), genellikle “tekerleği çevirme, ribaund alma, pas atma, baş üstü seviyede şut atma gibi manevralar ve yüksek yoğunluktaki aktivitelerle karakterizedir” (Curtis ve Black 1999).

Tekerlekli Sandalye Basketbolu “A Milli Takımı Avrupa’nın ilk sekiz takımı içerisinde yer almakta olup, Avrupa’nın en büyük ligine sahiptir. Tekerlekli Sandalye Basketbol Liglerine 59 Kulüp katılmakta, her hafta ortalama 30, sezon içinde toplam 500 den fazla müsabaka” oynanmaktadır (Tbesf 2018).

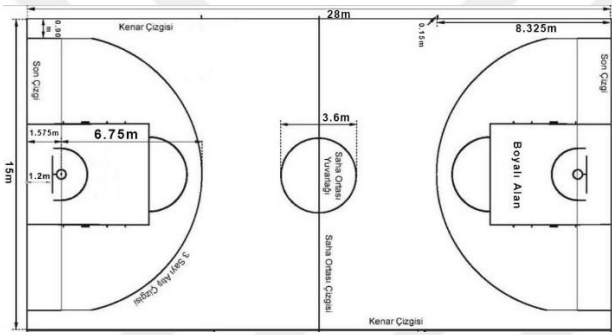
Tekerlekli sandalye basketbol oyun kuralları, basketbol oyun kurallarının engellilere göre ayarlanmış bir türüdür. Tek farkı ise sandalyeyi kullanımından kaynaklanan mekanik kuralların bulunmasıdır. Maçlarda standart ölçülerdeki bir basketbol sahası ve standart yükseklikte potalar kullanılmaktadır. Kurallarda bir takım ufak tefek değişiklikler bulunmaktadır. Mesela basketboldaki yanlış yürüme yerine, burada herhangi bir sporcu topu sektirmeden veya elinden çıkarmadan tekerlekli sandalyenin çemberini arka arkaya 3 kez ittiğinde hatalı sürüş ihlali yapmış olur.

Paralimpik bir spor branşı olan Tekerlekli Sandalye Basketbol'un dünya çapında az sayılmayacak kadar rekabet alanı ve izleyici kitlesi bulunmaktadır (Tbesf 2018).

2.8.1.1. Oyun alanı

Oyun sahası “engel bulunmayacak şekilde düz, sert yüzeyli ve sınır çizgilerinin iç tarafından ölçüldüğünde 28 m uzunluğunda, 15 m genişliğinde olmalıdır. Tüm çizgiler tercihen beyaz renkte, 5 cm genişliğinde ve net şekilde görülebilir olacaktır. Oyun sahası dip çizgiler (oyun sahasının kısa tarafı) ve kenar çizgiler ile (oyun sahasının uzun tarafı)

sınırlandırılmıştır. Bu çizgiler oyun sahasına dâhil değildir. Oyun sahası, takım sırasında oturanlar da dâhil, her türlü engelden en az 2 m uzaklıkta olacaktır. Orta çizgi, orta daire ve serbest atış yarım daireleri Orta çizgi, kenar çizgilerin orta noktasından, dip çizgiye paralel çizilecektir. Her kenar çizgiden 15 cm ileri uzayacaktır. Orta çizgi geri sahanın bir parçasıdır. Orta daire, oyun sahasının ortasına çizilecek ve yarıçapı, dairenin dış kenarından ölçüldüğünde 1.80 m olacaktır. Orta dairenin içi boyalıysa, kısıtlamalı alanlarla aynı renkte olmalıdır. Serbest atış yarım daireleri oyun sahasına, yarıçapı dış kenarlarından ölçüldüğünde 1.80 m ve orta noktaları serbest atış çizgisinin orta noktası olarak çizilecektir”. (Tbesf 2018).

Şekil 2.1. Basketbol sahası

“Serbest atış çizgileri ve kısıtlamalı alanlar, serbest atış ribaunt kulvarları. Her iki dip çizgiye paralel, birer serbest atış çizgisi çizilecektir. Bu çizgilerin dış kenarları, dip çizgilerin iç kenarından 5.80 m uzaklıkta ve 3.60 m uzunluğunda olacaktır. Orta noktaları iki dip çizginin orta noktalarını birleştiren hayali çizgi üzerinde olacaktır. Kısıtlamalı alanlar; dip çizgiler, serbest atış çizgileri ve dış kenarı dip çizgilerin orta noktasından 2.45 m olan ve uzatılmış serbest atış çizgilerinin dış kenarlarında biten dikdörtgen alanlar olacaktır. Bu çizgiler dip çizgiler hariç, kısıtlamalı alanın parçasıdır. Kısıtlamalı alanın içi boyanmalıdır. Üç sayı bölgesi takımın üç sayı bölgesi, rakibin sepetine yakın olan ve sınırları aşağıda belirtilen bölge dışında, oyun sahasının tamamıdır. Dış kenarları, kenar çizgilerin iç kenarından 90 cm olan dip çizgiden başlayan ve dip çizgiye paralel iki çizgiden oluşmaktadır. Rakibin sepetinin tam orta noktasının iz düşümünden, yayın dış kenarına 6.75 m yarıçaplı bir yay. Dip çizginin orta noktasının yakın kenarından zemindeki noktaya olan uzaklık 1.575 m'dir” (Tbesf 2018).

2.8.1.2. Oyuncu özellikleri

Tarih 1984 Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Federasyonu, çeşitli fiziki kapasitesi olan bütün sporcular arasında eşit rekabet ortamını sağlamak için son dönemlerde kullanılan sınıflama kriterleri oluşmaktadır. Sporcuların farklı farklı kasal fonksiyonlarından ötürü pas ve şut atma, top sürme, tekerlekli sandalyeyi itme, ribaund gibi temel basketbol hareketlerinde kol ve gövdelerinde çeşitli hareketler görülmektedir. Hareketi yapabilme kapasitelerindeki kısıtlılıktan kaynaklanan fonksiyonel farklarını hakemler maç esnasında değerlendirir ve sporcuya uygun puanı verir (Durmaz 2000). Sınıflamada amaç, sporcunun tecrübesi, eğitimi, yeteneğinin seviyesine bakılmaksızın temel hareket veya fonksiyonların ortaya konmasıdır (İwbf 2018).

Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Federasyonu tarafından fonksiyonel sporcu sınıflandırma sistemi ilk defa 1984 senesinde uygulanmıştır. İlk zamanlarda yalnızca 4 kısımdan oluşan puanlama sistemini daha sonra geliştirilerek, açık olarak bir alt veya bir üst sınıfa dahil edilemeyen sporculara yarım puanlı sistem getirilerek; 1.5, 2.5, 3.5 ara değerler eklenmiştir. Bunlara ek olarak minimal disabilitesi olan sporcular için ise 4.5 puan eklenmiştir. Sınıflandırma derecesine göre sporculara uygun olan puan verilmektedir. Oyun alanındaki 5 sporcunun toplam puanı 14'ü geçmemelidir (Tbesf 2018).

Üst ekstremitde engeli olan sporcular da; öncelikle üst ekstremitde deki engeli ne olursa olsun, bütün sporcular için geçerli olan IWBf uygunluk kriterlerini karşılamalı yani alt ekstremitde engeline göre sınıflandırılıyor olmalıdır. IWBf yönetmeliğine göre yalnızca üst ekstremitde engeli, herhangi bir sporcuyu sınıflandırmak için uygun olmayacaktır. Üst ekstremitde engeli olan bir sporcuyu sınıflandırmak için hakeme önerilen; ilk başta sporcuyu alt ekstremitde ve gövde hareketsizliklerine göre sınıflandırmak, daha sonra üst ekstremitdeki engelin getirdiğine göre farklı bir sınıfa yerleştirmektir (İwbf 2018).

2.8.1.3. Uluslararası tekerlekli sandalye basketbolu oyuncu sınıflandırma cetveli

1. Sınıf: Şut atma esnasında vücut stabilitesinde önemli ölçüde kayıp söz konusudur. Şutu takiben basın geriye alınması için sıklıkla kol desteği gereklidir. Ribaund esnasında, daima karşı elle vücudu stabilize etmek için tekerlekli sandalyeyi tutarken uzanır. İki elle şut atma esnasında vücut sandalyenin arkasına dokunur. Vücut stabilizasyonu minimum

düzeyde temasla bozulmaktadır. Tekerlekli sandalyeyi ittiği zamanda, dik pozisyonda her itişte kafanın ileriye ve geriye olan hareketi ile beraber sporcu arkasına yaslanır. Top sürme, genellikle tekerlekli sandalyenin yanın da vücut instabilitesi ve yavaş akselerasyonla yapılır. Bazı sporcular vücutu sabit tutmak için dizlerinin üzerinde vücutlarını tutarak ayaklarının önünde top sürebilir. “Optimal tekerlekli sandalye pozisyonu, dizler kalçalardan daha yukarıda, dizler birbirine tutturulur veya uyluk ve bacaklar tekerlekli sandalyeye tutturulur”. “Tekerlekli sandalyenin arkası orta torakal bölge yüksekliğindedir. Üst gövdeyi tekerlekli sandalyenin arkasına sabitleyerek önemli stabilite sağlanır. Tipik olarak abdominal kas kontrolü olmayan T1- T7 medulla spinalis olan sporcular ile gövde kontrolü olmayan ve kolları da etkilenmiş post polio paralizili sporcular bu sınıfa girer” (İwbf 2018).

2. Sınıf: Şut çekme ve kol elevasyonu esnasında hafif ve orta düzeyde stabilite kaybı söz konusudur. İki elle şut çekme esnasında vücutta rotasyon görülebilir. “Tekerlekli sandalye pozisyonunda, aktif pelvik stabilitesi olmadığından dolayı pasif pelvik stabiliteyi maksimum düzeye çıkarmak için sandalyenin sırt desteği belirgin bir şekilde yükseltilir. Dizler kalçalardan yukarıdadır, genellikle birbirine ve sandalyeye bantlanır. Bir veya iki elle pas vermede az-orta derecede gövde stabilite kaybı vardır. Bunun için tekerlekli sandalyeyi veya bacağı diğer eliyle tutma ihtiyacı hisseder. Minimal ve orta derece stabilite kaybı ile genellikle tek elle ribaunda çıkar. Tekerlekli sandalyenin arkasının total desteği olmaksızın tekerlekli sandalyeyi itebilir. Bir miktar stabilite kaybı bel hizasında görülür. Genellikle top sürmeyi ön tekerleklerin yanında yapar. En uygun tekerlekli sandalye pozisyonu dizler kalçadan yukarda ve birbirine sabitlenmiş bir şekildedir. Tekerlekli sandalye arkılığı bel seviyesinde veya hafif yukarda olabilir. Tipik olarak T8- L1 medulla spinalis olan sporcular, alt ekstremite kontrolü olmayan post-polio paralizisi olan sporcular bu sınıfa girer” (İwbf 2018).

3. Sınıf: “Dik oturma ve şut esnasında mükemmel bir vücut stabilitesi mevcuttur. Şut çekme hareketi sırasında vücut sabitliğini kaybetmeden potaya doğru hareket eder. sabitliği korumak amacıyla kol ya da sırt desteği olmaksızın bir ya da iki elle pas atılabilir. Tekerlekli sandalyesinin arka desteği olmaksızın her iki elle omuz üzeri pasları yakalamada maksimuma yakın rotasyon yapabilir. Topa uzanırken gövdeyi öne doğru hareket ettirerek bas üzerinden her iki elle kuvvetlice ribaund yapabilir. Ribaund için yana uzanıldığında sınırlı stabilite vardır ve bu sıklıkla diğer elin tekerlekli sandalyenin kenarını tutma ile yapılır. Top sürmeyi tekerleklerin önünde tek elle yapabilirken aynı anda diğer eliyle hızlı

ve kuvvetli bir şekilde hız kazanır. En uygun tekerlekli sandalye pozisyonu, dizler kalçalardan hafif yüksekte veya aynı seviyede tekerlekli sandalye arkası alçakta bel seviyesinin altında ve gövde rotasyonuna izin verecek şekildedir. Tipik olarak L2- L4 medulla spinalis olan sporcular, alt ekstremité hareketlerinin minimal kontrolü olan postpolio paralizi olan sporcular ve çok kısa diz üstü amputasyonu olan sporcular bu sınıfa girerler” (İwbf 2018).

4. Sınıf: “Şut atma hareketi ile birlikte gövdede tam kontrollü ve aynı yönlü hareket meydana gelir. Her iki elle havada top tutulurken en az bir tarafa lateral uzanma yapılabilir. Hem tek el hem çift el paslarını yaparken gövdeyi maksimum derecede fleksiyon, ekstansiyon, rotasyona getirebilir. İki elle baş üzerindeki ribaundu yakalayabilmek için öne ve en azından bir tarafa yana eğilebilir. Tekerlekli sandalyeyi gövdenin hızlı akselerasyonu ve maksimum öne hareketiyle itebilir veya durdurabilir. İtme hareketi genellikle bacaklar açıkken olur. Bir elle ön küçük tekerleklerin önünde top sürülürken aynı anda diğer elle itme yapabilir. Top sürme esnasında ani hız ve denge kaybı olmaksızın ani hız ve yön değişikliği yapabilir. Maksimum tekerlekli sandalye mobilitesi için ve hızı için dizlerin kalçadan hafif yukarda olması faydalı olabilir. Maksimum yükseklik avantajına ulaşabilmek için dizlerin kalçalarla aynı seviyede pozisyonlanması da bir alternatiftir. Tekerlekli sandalyenin arkası gövde rotasyonuna izin vermesi için alçaktır. Bacak breysleri veya protezleri giyme veya tekerlekli sandalye oturma yerinin bantlanması stabiliteyi artırır. Tipik olarak L5-S1 medulla spinalis yaralanması olan sporcular, tek ekstremité tutulumu olan post-polio paralizililer, hemipelviktomili amputeler, çok kısa güdüklü diz üstü amputeler ve diz altı amputeler bu sınıfa girerler” (İwbf 2018).

Minimal Özur (sınıf 4.5): “Minimal alt ekstremité engeli olan oyuncular bu grupta yer alır. Bu oyuncular diğer sporcular gibi zıplama, koşma ve dönme aktivitelerini yapamazlar. Her iki el topla temasta iken atış esnasında yana eğilme ve her iki tarafa dönme (rotasyon) ile beraber yana eğilme dahil gövdeyi tüm yönlerde kuvvetle hareket ettirebilir. Pas yaparken iyi stabilite ile gövdeyi bütün yönlerde hareket ettirebilir. Aynı yönde yapılacak iki elle pas vermede vücudunu her iki yöne de eğebilir. Topu tutmak için kollar basın üstündeyken öne ve her iki tarafa eğilebilir. Tipik olarak tek taraflı diz altı amputasyonları, bazen çift taraflı diz altı amputasyonları ve minimal alt ekstremité engeli olan sporcular bu sınıfa girerler (İwbf 2018). 1, 1.5, 2, 2.5 puana sahip oyuncular tekerlekli sandalyede gövde kontrolünü sağlayamadıkları için bu puanları alan oyuncular düşük gövde

kontrolü olan oyuncular; 3, 3.5, 4, 4.5 puana sahip oyuncular ise tekerlekli sandalyede gövde kontrolleri daha iyi sağladıkları için bu puanları alan sporcuları ise yüksek gövde kontrolüne sahip oyuncular olarak sınıflandırabiliriz” (Bezciler 2007).

2.8.1.4. Kullanılan malzemeler

Tekerlekli Sandalye, sporcunun bir bütünü haline geldiğinden özellikle önem gösterilmelidir. Aşağıda belirtilen kuralların çiğnenmesi tekerlekli sandalyenin maçtan diskalifiye olmasına neden olmaktadır. Tekerlekli sandalyenin ön/yan tarafındaki koruma amaçlı olan yatay barın en uç noktası zeminden 11 cm yükseklikte olmalıdır. Yatay bar düz ya da biraz eğri olabilir ancak sivri uçlu olmamalıdır. Yatay barın ölçüsü ileri sürüş durumundayken yapılmalıdır. Koruyucu yatay bar olmadığı takdirde, ayaklığın en uç noktası zeminden 11 cm yüksek olmalıdır. Yatay barın bulunduğu sandalyelerde ayaklık koruyucu barın arkasında bulunduğu takdirde, yere temas etmediği sürece herhangi bir yükseklikte olabilir (İwbf 2018).

“Tekerlekli Sandalyenin arka çerçevesine veya arka aksına, bazen veya sürekli yerle temas eden bir veya iki taneden fazla olmayan, küçük destek tekerler (antitip castors) eklenebilir. Bu küçük tekerlerin arasındaki genişlik büyük tekerleklerin iç tarafında kalmalıdır” (Tbesf 2018).

Ayaklığın alt kısmı, oyun zeminine verebileceği zararı engellemek için dizayn dilmiş olması gerekir. Zeminin güvenliği için ayaklığın alt tarafındaki bar’a ve sandalyenin arka tarafına takılan küçük tekerlere izin verilir (İwbf 2018). Yerden maksimum yükseklik, minder kullanılıyor ise minderin en üstünden veya minder kullanılmıyor ise oturma yerinin en üst noktasından ölçülmelidir. Bu yükseklik aşağıdaki ölçüleri geçmemelidir (İwbf 2018).

- 63 cm 1.0 – 3.0 puanlı oyuncular için,
- 58 cm 3.5 – 4.5 puanlı oyuncular için,

Ölçümler öndeki küçük tekerler ileri sürüş pozisyonundayken yapılmalıdır ve oyuncu bu esnada sandalyede oturmamalıdır (Tbesf 2018).

Şekil 2.2. Tekerlekli sandalye

Tekerlekli sandalye sporlarının önündeki en büyük engellerden biri malzemelerin pahalı olmasıdır. Spor sandalyelerinin geneli seçkin bir kesim için üretilmiş ve bu nedenden dolayı bir sürü engelli birey spordan uzak kalmaktadır. Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Federasyonu (IWBF) düzenlemelerine göre tasarlanmak zorundadır (İwbf 2018).

Tekerlekli sandalyenin 3 ya da 4 adet tekeri olabilir. İki büyük teker arkada, bir ya da iki küçük teker sandalyenin ön kısmında olmalıdır. Büyük tekerin lastiklerle beraber çapı en fazla 69 cm olabilir. Üç tekerlekli sandalyelerde, küçük teker ön taraftaki yatay barın iç kısmında ve ortada olacak düzeyde yerleştirilmelidir. İkinci küçük teker, ön kısma öbür tekerin yanına takılabilir. Işıklıdırılmalı veya yanıp sönmeli tekerlere izin verilmez. İki büyük tekerde de birer tane tutma çemberi olmalıdır. Hiçbir direksiyon parçasının vites ya da frenin tekerlekli sandalyeye takılmasına izin verilmez. Oyun alanına iz bırakacak herhangi bir lastiğe izin verilmez. İzlerin basitçe silinebileceği ispatlanırsa istisnalar uygulanabilir. Kol kenarlığı ya da gövdenin üst kısmı için eklenebilecek destekler, sporcunun bacak çizgisini veya vücudunu geçmemeli ya da doğal oturuş pozisyonunu bozmamalıdır (Tbesf 2018).

Arkalığın arka kısmına yerleştirilmiş yatay barın koruyucusunun kalınlığı an az 1.5 cm olmalıdır. Gerekli düzeyde esnek olmalı ve elli derecelik düzeyde içe doğru doğrulmasına izin vermelidir. Bu koruyucu bara herhangi bir darbe ya da güç uygulandığında, barın esneme oranı orijinal kalınlığının % 50 sini geçmemelidir. Arkalık diğer bir sporcunun sakatlanmaması için yumuşak bir madde ile kaplanmalıdır (Tbesf 2018).

Diğer sporculara zarar vermeyecek düzeyde kaplanmış omuz, kol, uyluk veya alt bacak koruyucu aparatları kullanılabilir. “Şortun altına uzanan ve şortla aynı hâkim renkte tayt formayla aynı hâkim renkte sıkıcı kolluk, şortla aynı hâkim renkte sıkıcı çorap (eğer üst

bacak içinse dizin üstünde bitmelidir. Eğer alt bacak içinse dizin altında bitmelidir), uygun malzemelerle imal edilmiş ise dizlik, burun için koruyucu, renksiz saydam ağızlık, diğer oyuncular için tehlike yaratmayacak gözlük, en fazla 5 cm genişliğinde tek renkli, aşındırıcı olmayan kumaş, yumuşak plastik veya kauçuktan yapılmış saç bandı, renksiz saydam kol, omuz, bacak vs. bantları kullanabilirler (Tbesf 2018).

2.8.1.5. Oyun kuralları

Takımlar: “Kaptan dâhil olmak üzere oynama hakkı bulunan en fazla on iki oyuncu, bir antrenör ve eğer takım arzu ederse bir yardımcı antrenör, takım sırasında oturan ve özel sorumlulukları olan en fazla beş kişiden (Menajer, doktor, fizyoterapist, istatistikçi, çevirmen gibi) oluşur. Oyun sırasında her takımdan beş oyuncu oyun sahasında bulunur, bunlar yedek oyuncularla değiştirilebilir. Oyun, her biri 10 dakikalık, 4 periyottan oluşur. Oyunun belirlenmiş başlama saatinden 20 dakika önce oyun arası olacaktır. Birinci ile ikinci periyot (birinci devre), üçüncü ile dördüncü periyot (ikinci devre) ve her uzatma periyodundan önce iki dakikalık ara verilecektir. Devre arası 15 dakika olacaktır. Top takımın hücum ettiği rakibin sepetinden geçtiğinde, sayılar: Serbest atıştan yapılırsa 1 sayı, iki sayılık bölgeden yapılırsa 2 sayı, üç sayı bölgesinden yapılırsa 3 sayı olarak kaydedilir. Oyuncu değişikliği gerçekleştirildikten sonra, eğer var ise puanlamacı veya yardımcı sayı görevlisi oyuncu değiştiren takımın kurallara uygun puan olan maksimum 14’ü geçmediğini kontrol etmesi gerekir. Eğer 14 puan kuralı ihlal ediliyor ise sayı görevlisine durumu bildirmeli, sayı görevlisinin de işaret vermeden önce eğer topun kontrolü ihlali yapan takımın rakibinde ise, topun el değiştirmesini beklemesi gerekir. Eğer top ihlali yapan takımda ise hemen oyunu durdurmalı ve hakemleri bilgilendirmelidir” (Tbesf 2018).

Hükmen yenilgi: “Karşılaşmanın ilan edilmiş başlama saatinden 15 dakika içinde bir takım sahada yoksa veya oynamaya hazır 14 puanlı 5 oyuncusu ile sahada hazır bulunamıyorsa, davranışlar, oyunun oynanmasını engelliyorsa, başhakem tarafından uyarılmasına rağmen oynamaktan kaçınıyorsa takım hükmen yenilgi ile yenilir. Oyun rakip tarafından hükmen yenilgiyle kazanılır ve skor 20-0 olarak işlenir. Ayrıca hükmen yenilen takım sıralamada sıfır puan alır. İki oyunlu toplam sayılı serilerde (evinde ve deplasmanda) ve play-off’ların üç maçlık serilerinde birinci, İkinci ve üçüncü maçı hükmen kaybeden takım seriyi ‘hükmen yenilgi’ ile kaybeder. Bu kural play-offlarda (beş veya daha fazla

maçlık serilerde) uygulanmaz. Eğer bir turnuvada takım ikinci kez hükmen kaybederse, takım turnuvadan diskalifiye edilir ve bu takımın oynadığı tüm maçların sonuçları geçersiz olur” (Tbesf 2018).

Kendiliğinden yenilgi: “Oyun sırasında bir takım oyun sahasında ikiden az oyuncu ile kalıyor ise, o takım maçı kendiliğinden yenilgi ile kaybeder. Kendiliğinden yenilgi durumu oluştuğunda oyunu kazanan takım öndeyse, oyunun durduğu andaki skor geçerli olacaktır. Eğer bu sırada maçı kazanan takım geride ise skor o takımın lehine 2-0 olarak işlenir. Oyunu kendiliğinden yenilgi ile kaybeden takım bir puan alır. İki oyunluk serilerde (evinde ve deplasmanda) ilk veya ikinci maçı kendiliğinden yenilgi ile kaybeden takım, seriyi “kendiliğinden yenilgi” ile kaybetmiş olur (Tbesf 2018).

Dripling; “Bir oyuncunun sahada canlı bir topun kontrolünü kazanıp büyük tekerlerini itmesi ve eşzamanlı olarak topu sürmesi ile başlar. Top ellerinde iken veya top dizlerinin arasında değil, üstünde iken, bir veya iki kere büyük tekerlekleri iterek topu sürer. Oyuncu bu durumu istediği sıklıkta tekrarlayabilir veya yukarıdaki durumların ikisini de kullanır veya topu atar, tipler, yuvarlar, yerde sektirir veya bilerek arkalığa atar ve top başka bir oyuncuya temas etmeden tekrar dokunabilir” (Tbesf 2018).

Hatalı Sürme (Üç Sürüş) (Travelling): “Bir oyuncu, oyun sahasında canlı bir topu tutarken, herhangi bir yönde aşağıdaki sınırlamalarla hareket edebilir. Topu tutarken sandalye sürüş sayısı ikiyi geçmeyecektir. Pivot hareketleri driplingin bir parçası olarak düşünülecektir ve topu sürmeksizin iki kere itme ile sınırlandırılmıştır. Tekerleri, el(ler)in ileri veya geri hareket etmediği bir frenleme, bir itme sayılmaz. Bu maddeye aykırı hareketler ihlaldir “(Tbesf 2018).

Üç saniye: “Bir oyuncu, takımı sahada canlı bir topu kontrol ederken ve saat çalışırken, rakibine ait kısıtlamalı alanda birbirini izleyen 3 saniyeden fazla kalamaz. Şu durumdaki oyunculara izin verilmelidir: Kısıtlamalı alanı terk etmeye çalışanlara. Kendisi veya bir takım arkadaşı sayı için atış halindeyken kısıtlamalı alanda ise ve top oyuncunun elini terk etmiş veya terk etmek üzere ise, kısıtlamalı alanda 3 saniyeden daha az kalmış ve şut atmak için kısıtlamalı alanda dripling yapıyorsa, bir oyuncunun kısıtlamalı alan dışına çıkmış kabul edilebilmesi için, yere temas eden küçük tekerler dahil, tüm tekerleklerinin kısıtlamalı alanın dışına temas etmiş olması gereklidir” (Tbesf 2018).

Beş saniye: “Yakından savunulan bir oyuncu 5 saniye içinde pas vermeli, şut atmalı veya sürüş yapmalıdır” (Tbesf 2018).

Sekiz saniye: “Ne zaman ki bir oyuncu, canlı bir topun kontrolünü geri sahasında aldığı anda geri sahada top oyuna sokulurken, top bir oyuncuya temas ettiğinde veya kurallara uygun olarak bir oyuncu topa temas ettiğinde bu takım 8 saniye içinde topun ön sahasına gitmesine neden olmak zorundadır” (Tbesf 2018).

Yirmi dört saniye (24): “Ne zaman ki bir oyuncu oyun sahasında canlı bir topun kontrolünü elde ederse oyuna sokulurken, top oyun sahasındaki bir oyuncuya temas ederse veya oyun sahasındaki bir oyuncu topa legal olarak temas eder ve bu oyuncunun takımı topu kontrol etmeye devam ederse, bu takım 24 saniye içinde şut atmaya çalışmalıdır” (Tbesf 2018).

Kalkma (Lifting): “Bir oyuncunun haksız bir avantaj elde etmek için kalçalarını minderden veya minder kullanmıyor ise tekerlekli sandalyesinin oturma yerinden kaldırması hareketidir. Bir oyuncu atış yaparken, ribaunt alırken, pas atarken, takım arkadaşından pas alırken veya rakibinin şutunu ya da pasını kesmeye çalışırken tekerlekli sandalyesinden kalkmayacaktır. İhlali yapan oyuncuya kalkma (lifting) faulü verilecektir” (Tbesf 2018).

İki Arka Tekerin yerden kaldırılması: “Bu olay genellikle bağ ile sıkı şekilde sandalyesine bağlanan bir oyuncunun, bütün tekerlekleri aynı anda kaldırması ile gerçekleşir” (Tbesf 2018).

Tilting: Tilting hareketi bir veya iki eli tekerlerinde olmayan bir oyuncunun şut atarken, ribaunt alırken, savunma yaparken, hava atışı esnasında veya pas atmaya ya da almaya çalışırken, bir arka teker ile küçük ön tekerini yerden kaldırması olayıdır (tbf2018).

2.9. Türkiye’de Engelli Federasyonları

Mayıs 8-11 yıl 1990 Ankara’da yapılan spor şurasında alınan kararlar neticesinde 21 Kasım 1990 yılında Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’ ne bağlı olarak Türkiye Özürlüler Spor Federasyonu (TÖSF) kuruldu.

2.9.1. Federasyonun kuruluş amacı

“Özürlü sporcuların gerçekleştirdikleri tüm sportif etkinlikleri bünyesinde toplayıp geliştirmek, bu çalışmaları yurt yüzeyinde yaygınlaştırıp sporu rehabilitasyonun bir parçası

haline getirmek ve uluslararası etkinliklerde özürlü sporcuya çağdaş yarışma ortamının hazırlanması için gerekli çalışmaları planlamak ve uygulamak.”

TÖSF bünyesinde kuruluşundan bu yana dört ana engelli grubun etkinliklerini bünyesine almıştı:

1. Bedensel Engelliler,
2. Zihinsel Engelliler,
3. İşitme Engelliler,
4. Görme Engelliler,

“10 Kasım 1992 yılına kadar Prof. Dr. Hıfzı Özcan’ın başkanlığındaki federasyon görevine devam etti. Daha sonra başkanlığa Tarık Bitlis geldi. Ardından Perihan Savaş ve yeniden Tarık Bitlis federasyon başkanlığı görevini yürüttüler. 1997 yılında Türkiye Özürlüler Federasyonu’nun adı Türkiye Engelliler Spor Federasyonu (TESF) olarak değiştirildi. 2000 yılında ise Türkiye Engelliler Spor Federasyonu dağıldı ve dört ayrı federasyon oluştu” (Tbesf 2018).

2.9.2. Bedensel Engelliler Spor Federasyonu

1990 yılında kurulan Özürlüler Spor Federasyonunun 2000 yılında dörde bölünmesi sonucunda kurulan Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu 2006 yılında özerkliğe girmiştir. Engelli spor branşları 2000 yılında çok fazla tanınmaz ve bilinmezken şimdi geldiği nokta herkes tarafından bilinmektedir. Başarılı federasyonlar sıralamasında ilk altı içine giren federasyonun yegane kaynağı engelli sporcular ve kulüplerdir (Tbesf 2018).

Bedensel engelliler spor federasyonu yalnızca tekerlekli sandalye basketbol’u değil farklı spor dallarında da dünyada söz sahibi olmaya başlamıştır. 2000-2008 senesi arasında federasyon sporcuları çeşitli spor dallarında yurt içinde ve yurt dışında katılmış olduğu uluslararası etkinliklerde ülkemiz başarılı bir şekilde temsil edilmiştir (Tbesf 2018).

Ortalama 8,5 milyon engelli nüfusu olan ülkemiz engelli ve sağlıklı birey ayrımı yapılmadan engelli kişilere spor hizmeti ve etkinliği sunarak o kişileri topluma kazandırmak ve rehabilite etmeyi amaçlamaktadır. Küresel entegrasyonlara geçişin sağlandığı bir zamanda engelli kişilere de spor yapma olanağı sağlanması konusu bütün dünyayı ilgisini çeker halini almıştır. Bunun için Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ve Uluslararası

Paralimpik (Engelliler) Komitesi (IPC) arasında yapılan antlaşmaya istinaden Olimpiyatlara ev sahipliği yapmak isteyen ülkelerin Engelliler Olimpiyatlarını da organize etmeleri ve her türlü tesis ve organizasyonu olimpiyatların sona ermesini takiben 15 gün içinde 5.000 engelli sporcu için taahhüt etmeleri gerekmektedir (Tbesf 2018).

Uluslararası Paralimpik Komite'nin belirlediği 19 engelli spor dallarından Bedensel engelliler spor federasyonu 13 spor dalını icra etmektedir. Federasyon 31 Mayıs 2006 senesinde ve 26184 sayılı Resmi Gazetede ilanı ile idari ve mali yönden özerklik yapısı kazanmıştır (Tbesf 2018).

2.9.3. Görme Engelliler Spor Federasyonu

1990 senesinde Türkiye Özürlüler Federasyonu kurulmuş ve bütün engelliler bir çatıda toplanmıştır. 7 Mart 2000 yılında; İşitme ve Görme Engelliler Federasyonu olarak farklı bir federasyon halini almıştır. Avrupadaki ülkeler yapılanmayı uygun hale getirmek için Bakanlık Makamının 12 Temmuz 2000 yılı ve 05812 sayılı onayları ile Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu kurularak etkinliklere başlamıştır.

Alt yapısı olmayan Görme Engelliler Spor Federasyonu 2000 yılının Kasım ayında yapılan Federasyon Başkanları seçimine katılamamıştır. Bakanlık Makamının 16.05.2001 senesinde ve 5812 sayılı olurları ile ilk Federasyon Başkanlığı ataması yapılarak görevlere başlanmıştır. “Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu (TGESF) Uluslararası Görme Engelliler Birliği (IBSA) ile, Uluslararası Görme Engelliler Satranç Birliği (IBCA) üyesidir” (Tbesf 2018).

2.9.4. İşitme Engelliler Spor Federasyonu

Sene 2000 de kurulan Federasyon Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne bağlanarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Federasyona bağlı olarak 114 adet kulüp bulunmaktadır. Türkiye genelinde ortalama 1137 kadın, 6745 erkek olmak üzere toplam 7782 adet sporcu bulunmaktadır. İşitme Engelliler Spor Federasyonu her yaş grubundaki oyunculara hizmet verebilmek için maçları Büyükler, Gençler, Ümitler ve Yıldızlar şampiyonaları altında yarışmaları kategorilere ayırmıştır. Türkiyedeki engelli federasyonlar arasında en fazla sporcu sayısına sahip ve 18 spor dalı ile ufak bir Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü durumundadır.

2.9.5. Özel Sporcular Spor Federasyonu (Zihinsel Engelliler Spor Federasyonu)

“Yıl 22.12.2000 de ve Merkez Disiplin Kurulu (MDK)-333 sayılı bakanlık onayı ile kurulan; Türkiye Zihinsel Engelliler Spor Federasyonuna, 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri hakkında kanunun ek-9 uncu maddesi hükmü gereğince Başbakanlık Makamının 22/05/2006 tarihli ve 182 sayılı olurları ile idari ve mali yönden özerklik verilmiştir. Türkiye Zihinsel Engelliler Spor Federasyonunun ismi 10.02.2009 tarih ve 27137 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak Türkiye Özel Sporcular Spor Federasyonu olarak değiştirilmiştir”.

2.10. Türkiye'de Engellilerle ilgili Politikalar

Türkiye, 1950 tarihine kadar engellilerle alakalı devam eden çalışmalar genellikle tıbbi bakım düzeyinde olmuştur. Bu dönem boyunca engellilerin toplumda yer alma şeklini büyük boyutta dini inançlar belirlemektedir. Engellilere yönelik yardım dürtülerini “Tanrı sevgisini, sevap kazanma, acıma duyguları ve yardımseverlik” hislerine dayanmaktadır. Engelli sebepleri, kadere bağlılık kavramı ile tanrısal bir takdir olarak açıklanmaktadır (Karçkay 2002).

Bu sebeple tıbbi bakımın haricinde, hayır amaçlı kurulmuş vakıflarda engellilere dair hayır amaçlı çalışmalar sürdürülmüştür. Türkiye’de 1950 senesinde özel eğitimin altyapısını oluşturma faaliyetleri başlatıldı. 1951 tarihinden bu yana özel eğitim uygulanmaya başlandı. Yine aynı sene Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak ilk körler okulu açıldı. 1951 tarihinde çıkarılan bir yasa ile daha önce Sağlık Bakanlığı’nın bünyesinde olan özel eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır. Bu hareketin en önemli hatta dönüm noktası sayılabilecek özelliği bu konunun yalnızca bir sağlık konusu olmadığının farkına varılması ve eğitim boyutunun önem kazanmaya başlamasıdır (I. Özürlüler şurası 1999).

Seksen iki Anayasası’nda “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir (Madde 10) hükmü yer almaktadır. Anayasa’da direkt özürlü kelimesi kullanılmamakla birlikte benzeri sebepler kısmına özürülleri de dahil edebiliriz. Yine devletin temel görevinin sosyal, hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak olduğu 5. madde de vurgulanmıştır” (I. Özürlüler şurası, 1999).

Kanun 571 sayılı “Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile kurulan Başkanlığın amacı, “özürüllere yönelik

hizmetlerin düzenli, etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini temin etmek için; ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, özürllüler ile ilgili ulusal politikaların oluşmasına yardımcı olmak, özürllülerin problemlerini tespit etmek ve bunların çözüm yollarını araştırmaktır (571/KHK, 1997). ÖİB'nin teşkilat ve görevlerinin düzenlenmesi 3.12.1996 tarih ve 4216 sayılı Yetki Kanunu'na dayanılarak, Bakanlar Kurulunca 25.03.0997 tarihinde kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, özürllülerle ilgili ulusal politikanın oluşmasına yardımcı olmak, özürllülerin problemlerini tespit etmek ve bunların çözüm yollarını araştırmak üzere Özürllüler idaresi Başkanlığı'nın kurulmasını öngören 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesindeki esaslar, Standart Kurallar'ın temel ilkelerini içerecek şekilde düzenlenmiştir" (I. Özürllüler şurası 1999).

Tarih 3 Aralık 1999 senesinde Türkiye'nin ilk özürllüler şurası yapıldı. I. Özürllüler şurası'nın konusu "Çağdaş toplum, çağdaş yaşam ve özürllüler" olarak belirlendi. engellilerle ilgili bütün toplumu bir araya getiren ilk ve tek platform olması ve engellilerle alakalı bütün konuların ilk defa bir arada görüşülmesi ve tartışılması sebebi ile engellilik yönünden etken bir şura olmuştur. Türkiye'de engellilere yönelik mevzuatın kısıtlı olması ve bir çok yasa, tüzük ve yönetmeliğe dağılmış cümle ve paragraflardan oluşması bu haklara erişme olanağını engellemiştir. Bu yasal dağınıklık hizmetlerin etkin ve verimli planlanması ve uygulanmasının önünde engel oluşturmıştır. Engellilerle alakalı her alanı kapsayan bir bütün bir yasa çıkarılması gereği sonucun da 07.07.2005 yılında 5378 sayılı "Özürllüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasa bütünlükçü ve kapsamlı olması ve bugüne kadar edinilmeyen birçok hakka işaret etmesi açısından önemlidir (I. Özürllüler şurası 1999).

2.11. Sosyalleşme

2.11.1. Sosyalleşme Kavramı ve Tanımı

Her birey, biyolojik bir organizma olduğu gibi toplumsal bir birey, bir kültür taşıyıcısı ve içinde yaşadığı toplumun bir bütünüdür. Şüphesiz toplum da kültür de sadece insanın tavırlarıyla kendilerini gösterir ve bu davranışları doğrultusunda meydana

gelmektedirler. Her birey bir grup içinde doğar ve toplumsal gereksinimlerini bu gruplarda kazanır. Bir toplumun hayat tarzlarıyla, o toplumda hayatını sürdürmek için ihtiyaç duyulan bilgilerle, değerler, gruplar vasıtası ile kişiye aktarılır. Bu bilgi ve değerlerin benimsetilmesi ile kişi, belli bir kesimin üyesi olma niteliği kazanmaktadır (Yıldıran 1996).

Bu nedenle söylenebilir ki; çocukların ya da toplumun yeni üyelerinin, toplumlarının hayat tarzını öğrenme boyutuna “sosyalleşme” denir. Bu nedenle sosyalleşme, kültürün zaman içerisinde yeni nesillere aktarılmasının başlıca kaynağıdır (Giddens 2006).

Toplumun başka bireyleri ile ilişkide bulunmak, kişinin uygun davranış biçimlerini öğrenmesine yardımcı olur. Kişi haklarını, görevlerini, sorumluluklarını ve herhangi bir davranışlarının başkası tarafından kabul edileceğini ya da edilmeyeceğini öğrenir (Sezal 2002).

Sosyalleşme, sosyal davranış hareketlerinin kabulü ile sonuçlanan bir süreçtir (Fichter 2004).

Bilidiği üzere sosyalleşme ile meydana gelen etkileşim sürecinde çevredeki kalıplaşmış davranışlar, kişi tarafından kişiselleştirilir ve sonuçta kişi, o topluma ya da gruba ait bir kimlik geliştirir (Demir 2006).

Topluma uygun kuralların kişilerce içselleştirilmesinden bahsedildiğinde yukarıdaki bilgilerden de çıkarılabileceği gibi kişinin toplumsallaşmasından söz edilebilmesi için:

- Süregelen bir toplumun varolması,
- Kişinin gerekli biyolojik ve kalıtsal özelliklere sahip olması,
- Kişinin toplumun öbür üyeleriyle bir takım ilişkiler kurma isteği içinde bulunması gerekir (Elkin 1995).

Fichter’e göre sosyalleşme, iki farklı yönden betimlenebilir:

Erkal’a göre sosyalleşmenin bazı nedenleri vardır: Sosyalleşmenin bir nedeni, toplumda rehberlik biriminin ilerlememiş olması, sosyal çevrede şekilci, yalnızca maddeci ve faydacı kurallara göre iletişimlerin geliştirilebilmesi, ideolojik şartlanma, grup dışı aktivitelere kapalılık, doğru ve yanlış bir takım değerler arasında aramak ve araştırma yapmamak, “etnosantrizm” (kendi dışındakileri aşağılama ve kendi grubunu yükseltme), dil anlayışındaki çeşitlilik sayılabilir. Sosyalleşmenin başka bir nedeni de, toplumun düzeyinde ortaya çıkan “biz” duygusundan ve ortak kültürel paydalardan çok, millet altı unsurlara (boy, kabile, aşiret, mezhep vb) ait dar anlamda “biz” duygusunun öne çıkarılmasıdır (Erkal 2000).

2.11.2. Sosyalleşme Süreci

Sosyalleşme tanımlarından da çıkarılacağı üzere, sosyalleşmenin belirli bir zaman içerisinde olduğu düşüncesidir. Kişinin hayatı da sürekli değişken ve gelişen bir süreç olduğuna göre bu çok normaldir. Çocuğun anne ve babasından genetik olarak kazandığı özellikler, daha sonradan da kazanacağı özelliklerin temelini oluşturmaktadır. Bu ana temel üstüne oturan kültürel ve hayali nitelikler, kişinin karakterine şekil verirken sosyalleşmesini de sağlamaktadır (Köknel 1981).

Sosyalleşme süreci, bir sosyal yapı olarak kişinin doğumundan bu yana toplum faaliyetini kazanmasında geçirdiği safhaların hepsine verilen isimdir (Erkal 2000).

Sosyalleşme süreci, sık olarak kişinin “dışında” gerçekleşmektedir. Bireylerin üzerinde eylemde bulunur; bireylere toplumun ve kültürün devam edebilmesi için ihtiyaç duyulan davranış gereksinimlerini temin eder. Sosyalleşme, toplum yönünden bir sosyal kontrol süreci ve grup yaşamında düzenlilik sağlama yoludur (Fichter 2004).

Tolan bu görüşe ek olarak; Parsons sosyalleştirenlerin, sosyalleştirilenlere beş tip seçenek sunduklarını belirtir. Bunlar; bilgi, hoşgörü, karşılıklılığına izin vermemek, destek ve olumsal koşullu ödüllerdir. Bunlara karşılık sosyalleştirenlerin belirli bir davranış ve tavırları gösteren işaretler beklerler (Battomore 1990).

2.11.3. Sosyalleşme Evreleri

Sosyalleşmenin, yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunu söylemiştik. Kişiler yaşamları boyunca farklı süreçlerden geçerken biyolojik ve fizyolojik değişimlerle beraber sosyal ve psikolojik değişimlere de uğrar (Sezal 2002).

Bireyin sosyalleşmesi çok karmaşık bir süreçtir. Kişi sayısız mevzularının, insanların içerisinde olduğu sosyo-ekonomik-kültürel koşulların, gelenek, görenek, kanunlar, fiziksel çevre daha birçok etkenin etkisindedir. Bu etkenlerin karmaşık etkileşimi neticesinde insan birey olarak belirir (Kağıtçıbaşı 1988).

Sosyalleşme aynı süreçte seviye seviye gerçekleşen bir olgudur. Genellikle doğum aşamasından çocukluk zamanına kadar küçük bir sosyal ortamda geçmektedir. Ufak ve kolay sosyal ortam ya da sistem içerisinde ilişki, bebeklerin ihtiyaç duyulan ayrımları yapabilmesini, yeni öğrendiği birşeyi sağlam temellere oturmasını sağlamaktadır. Bu

nedenle çocuk, iç dünyasının da farkına varır. Ağır ağır içerisinde bulunduğu sosyal sistem büyümektedir, daha fazla nesneler tanınır ve içselleştirilir. Çocuğun büyüdüğünde uygulaması gereken rolleri ve iletişimde bulunacağı öbür kişileri de rollerini benimsemeleri beklenmektedir. Rollerin benimsenmeleri aynı süreçte karakterinde gelişmesi demektir (Sezal 2002).

Sosyalleşme süreci üç evrede ele alınabilir:

1. Çocukluk evresi
2. Ergenlik evresi
3. Yetişkinlik Evresi

2.11.4. Çocukluk Sosyalleşmesi

Çocukluk evresinde çocuk için canlı ve cansız objeleri ayırmak mümkün değildir. Bu evrelerde çocuk, yalnız kendi kendisini tanımaktadır. Çocuğun tüm alakasının yine kendisine dönük olduğu bu zamanda, sosyalleşme ve buna bağlı olarak sosyal etkileşimden bahsetmek mümkün değildir (Erkal 2000).

Başka bir deyişle çocuk, doğumdan belli bir zaman sonra beslenme süreci ile alakalı kısmi beklentiler içerisine girdiği ve bakım gereksinimleri için işaret etmesi gereksinimini öğrendiği bu dönemde, tüm aile ile iletişime girmez. Yalnızca alt sistem içinde annesi ile ikisi vardır (Sezal 2002).

Çocuk bir yaşında fiziksel varlığının; iki yaşında ise sosyal dönemin farkına varmaktadır, “sen”, “ben” ve “o” kavramlarını öğrenirler. Beş-altı yaşlarındaki çocuk, artık toplumsal kültürün bütün unsur ve yaptırımlarını öğrenir, sosyalleşme evresinin en etkin kısmını yaşamış olmaktadır (Tolan 1987).

2.11.5. Ergenlik Sosyalleşmesi

Bu dönemde gençler anne ve babanın kontrolünden yavaş yavaş çıkmaya başlarlar. Ergenlik dönemindeki çocuklar daha çok özgürlük istekleri sonucunda gerilimler meydana gelir. Sosyolojik yönden yetişkinlik evresi, kişinin kendini ekonomik yönden idare edebilecek seviyeye gelmesi olarak tanımlandığından, ergenin fizyolojik yönden olgunlaşması ancak aileden özgür hale gelmemesi, sorunların oluşmasına sebep olabilir

(Sezal 2002).

Aile ve okul gibi toplumlarda olgunlaşan ve ağır ağır sosyalleşme süreci içerisinde ilerleyen kişi, daha sonra işyeri içinde de kendi kişiliğini bulur ve geliştirir (Erkal 2000).

Görüldüğü üzere ergenlik dönemi, önemli sosyal, bireysel ve fiziksel değişimlerin olduğu bir evredir. Bir takım tutum ve değerler, ergenlik öncesi çocukluk zamanlarında gerçekleşmiş olsa bile, bu dönemde gençler, bilinçli ve duygusal olgunluk kazanırlar. Artık son derece geniş iletişim alanları (okul, akran grupları, kitle iletişim araçları, tüketim, moda vb) vardır. Sosyal, politik, ekonomik ve toplumsal konularda gelişmiş önemli fikirlere sahiptirler. Artık ailenin dışındaki güçler, ergenin dünyasını şekillendirmektedir (Sezal 2002).

2.11.6. Yetişkin Sosyalleşmesi

Çocukluk ve ergenlik evresindeki sosyalleşme “birincil sosyalleşme” olarak bilinmektedir. Bu evrelerde aile, okul arkadaşları ve kitle iletişim araçları etken rol oynamaktadır. Yetişkinlik evresindeki sosyalleşmeye ise “ikincil sosyalleşme” olarak adlandırılmaktadır ve bu evrede iş, evlilik ve emeklilik çevresi etkili olmaktadır (Giddens 2006).

İkincil sosyalleşme, birincilden oldukça farklıdır. Çocuklar esnektir; fakat yetişkinlerin sosyal kazanımları, değişmelere karşı direnç oluşturmaktadır. Yine de kişilerin hayatlarında değişimler oluştuğunda (iş değişince, evlenince, çocuk sahibi olunca vb) rolleri de değişecektir ve buna paralel olarak kişi, sürekli sosyalleşmektedir (Sezal 2002).

2.11.7. Sosyalleşme Araçları

Kişiler, “sosyal hayat alanı” üzerinde büyük küçük bir çok sayıda sosyal grup içinde yaşarlar. Bu olayların tümü, çevrenin yapısını oluşturmaktadır. Çevrenin toplumsal yapısı içerisinde niteliklerine göre aile, okul, işyeri, cami, spor kulübü, dernek, hastane vb sosyal ortamları oluşturmaktadır. Toplumsal çevrenin sistemi; sosyal ortamı, amaçlarına, fonksiyonlarına, niteliklerine göre birbirini tamamlayarak bir arada tutmaktadır. Bu nedenle toplum grupları arasındaki ilişkiler dizisi meydana gelir (Yıldırım 1996).

Bu düzeyden hareketle sosyalleşme evresinde, en geniş ve temel ayrımlardan biri,

“birincil” ve “ikincil” grup ayrımıdır. Birincil Grup; “aile, yakın akrabalar, arkadaşlar gibi, kişinin doğrudan ilişki içinde bulunduğu, problemlerini çözmede, karşılıklı yardımlaşmada, birbirini korumada görece sağlam, içten, uzun süre devam eden ilişkiler geliştirdiği ufak gruplardır. Kişiyi, grubun bir organı olarak “biz” bilinci içinde tutan bu gruplara aile başta olmak üzere, akranlar, arkadaş ve oyun grupları, okul gibi çevreler” barındırmaktadır (Demir 1992).

Belirlendiği üzere bu tür grup yapısında ilişkilerin yüz yüze olması, sıklığı, yoğunluğu ve sürenin uzunluğu, bu tür grupların sosyalleşmedeki etkisini birinci sıraya çıkarmaktadır (Aziz 1982).

2.11.8. Aile

Aile, normal ortamlarda kişilerin ilk denk geldiği sosyal gruptur. Bu oluşumu ile aile, çevrenin en küçük kurumudur. Bireyin ebeveyni, sosyalleşmenin ilk kaynağı ve ilk modelleridir. Kişi, ailede hem sosyo-kültürel değerleri ve tutumlar, hem de bir takım kişisel davranış şekillerini, anne ve babayı idol alarak büyürler (Eroğlu 2000).

Kişinin ilk öğrenmeleri, gelecekteki gelişmesinin temelini oluşturur. Anne ve babalar, iyi insan, iyi vatandaş olmanın, başarılı ve fonksiyonel olmanın yollarını çocuklarına önemli boyutta aktarırlar ve eğitmeye çalışırlar. Kişinin kültürel hareketleri de, anne ve babanın farklı yönlendirme ve beklentiler neticesinde meydana gelmektedir. Kişiler için aileler, uzun dönem amaçların ve temel değerlerin benimsenmesinde önemli rol oynarlar (Yıldıran 1996).

Küçükkurt sosyalleşmeyi, bir çeşit topluma uyum süreci olarak tanımlar. Kişinin bu süreci ailesiyle beraber hayata başladığı ele alındığı zaman; kişinin psikolojisine etki eden en etkin sosyalleşme faktörünün aile olduğu yeterince açık ve nettir (Küçükkurt 1990). Kişi, toplumsal hayata dair değer boyutlarını, karakterini bu evrede kazanır. İyiliğin benimsenip seçilmesi, kötülüğün itilmesi, işte bu çocukluk evresinde oluşur ve pekişir (Doğan 1995).

Kısacası ailenin temel görevi, çocuğu, toplumun bir bireyi haline getirmektir. Aile, çevrenin içerisindeki en ufak sosyalleşme grubu olmasına rağmen, bir sosyalleşme aracı olarak etkisi oldukça büyüktür. Ailenin yerini hiç birşey tutamaz o yüzden en önemli kurumdur (Akdeniz 1990).

2.11.9. Arkadaş Grupları

Aile ve arkadaş, aynı yaş grupları arasında çocuk yönünden kurduğu ilişkilerin niteliği çeşitlilik göstermektedir. Aileye göre arkadaşlık ilişkileri daha fazla demokratiktir (Tezcan 1995). Arkadaş grupları kişi için bir danışma ortamıdır.

Birey, arkadaşları ile olan ilişkilerinde onlardan çok önemli şeyler öğrenir. Bunların içerisinde paylaşmayı öğrenme, mücadele etme, kavga etme, yetişkinlerle olan ilişkiler, başarı, sevilme, birliktelik, hoşgörü, başkalarına tahammül sayılabilir (Yıldıran 1996).

Tüm çevrede çocuklar arkadaşlarıyla oynarlar ve arkadaş grubu, büyük boyutta informal sosyalleşmede etkin rol oynamaktadır. Arkadaş gruplarının etkileri, genellikle ergenlik evresinde doruğa ulaştığı görülmektedir. Bu evrelerde ergenler, kendi karakterlerini oluşturma ve belli gençlik kültürüne katılma esnasında ailelerinden özgür olmak isterler (Sezal 2002). Bu nedenle arkadaş grupları boş zamanlarını değerlendirme, görünüş, oyun, takım tutma, müzik, alışkanlıkları edinme, cinsel davranışlar gibi konularda, çocukların hayat tarzlarını ve davranışlarını önemli boyutta etkiler (Yıldıran 1996).

2.11.10. Okul

Eğitim, resmi, örgütlü ve planlı bir sosyalleşme kurumudur. Öğretici ise, okul içerisinde en etkili sosyalleşme bireyidir. Okul hayatı, kişiye yalnızca bilgi ve beceri değil; çevresel sorumlulukları da öğretir. Bu sebeple kişiye etki eden birincil faktörün eğitim olduğunu söyleyebiliriz (Yıldıran 1996).

Okul, kişinin ilk organizasyonel sosyalleşme aracıdır. Aile, bireyin çeşitli bir kişilik olmasına etki ederken; okul, çocuğun belli başlı standartlara, kurallara uymasını sağlar ve herkes gibi davranmasını bekler (Sezal 2002).

Bu nedenle aileden sonra sosyalleşmeyi daha planlı ve global yönden devam eden eğitimin kaliteli olması gerekmektedir. Okullarda verilen eğitim, bilgi ve yetenek kazanmasını sağlamasının yanı sıra, kişinin kendi kendine bilgi üretmesine, yeteneğini geliştirmesine destek sağlamalıdır. Verilen eğitim, hayata dönük ve hayat için olmalıdır. Kişi bilgi ve yeteneğini, hem kendisi hem de toplumun faydalanabileceğini kullanabilecek bilgiyle yetiştirilmelidir.

Bireyin ilişkilerinde esas kümelerin yakın, sıcak ilişkilerden uzaklaştıkça, iletişimin daha az duygusal olduğu ikincil bir kümeye yaklaşmaktadır. İkincil grup, kişinin birincil gruba oranla daha kısa dönemlik, şekilsel (formal), zayıf, dolaylı, genellikle de yapay iletişime bağlı olarak çevresel bir grup türüdür. Uzak akrabalar, nadir görülen karşılaşılan bireyler, tanışlar, kalabalıklar, yaşanılan şehir, ulus, parti, fabrika, vb kümeler ikincil gruplara örnek olarak verilebilir (Demir 1992).

Kitle iletişim araçları da kişisel ilişkiye direkt karışmamaları özellikleri neticesinde ikincil gruplar olarak sınıflandırılmaktadır (Elkin 1995).

2.11.11. Kitle İletişim Araçlar

Kısa süreye kadar kişinin sosyalleşmesinde en değerli ve etkin kurumlar, aile (anne-baba), arkadaş grupları ve öğretmenlerdir. Halbuki günümüzün modern toplumlarında televizyon ilk başta olmak üzere, kitle iletişim araçları, sosyalleşme sürecine etki eden çok değerli kurumlar halini almıştır (Yıldiran 1996).

Gazeteler, dergiler, radyolar, filmler, kitaplar, kitle iletişim cihazlarının bir bölümünü oluştururlar. Genellikle televizyon, daha baskın bir sosyalleşme aracıdır. Televizyon, bireyin etrafını ve hayatı tanımasında, anlamasında çok etkili olduğu bilinmektedir (Sezal 2002).

Aynı süreçte kitle iletişim cihazlarından hazırlanan programlar, çevreye uygun bir şekilde düzenlenmiş ise çevre de kabul görülen değerleri güçlendirici etki etmektedir (Dömezer 1994).

Ataerkil aile yapısından modern toplum yapısına geçiş ile birlikte, kitle iletişimi, toplum ve grupların adeta yerini alarak, kişinin gelişimi boyunca kendi içerisinde değerli bir yere sahiptir (Demiray 2003).

2.12. Sosyalleşmenin Biyolojik Temelleri

2.12.1. İçgüdü

Güdülenme terimi, kişinin gereksinimlerini gidermek için belirli bir amaç neticesinde davranışlar üretmesine, amaca ulaşmak için çaba sarf etmesini ifade eder (Ülgen 1997).

Tezcan'a göre içgüdü, gruplar için biyolojik olarak atanmış, göreceli karmaşık bir davranış biçimidir. Meğer hiç kimse, böyle biyolojik bir şekilde kalıplaşmış hareketlere sahipse, öğrenmesi ve sosyalleşmesi konusunda bir sonuca ulaşmıştır (Tezcan 1995).

2.12.2. Öğrenme Kapasitesi

Köknel'e göre öğrenme, doğumdan itibaren oluşan hareketlerin, toplumdan genel olarak gelen fiziksel ve kimyasal tepkilerin etkisi altında koşullu tepkilere dönüşmesi ve bu davranış şekillerinin bilinç altında depolanmasıdır (Köknel 1997).

2.12.3. Fiziksel Bağımlılık

Yeni doğan bebekler, genellikle diğer kişilere bağımlıdır (Sezal 2002). Doğumla beraber belli bir dönem, bağımlılığın alışıması tarafında kritik haftalardır. Bağımlılık, bütün bebekler için sonsuz bir teminattır ve bebeğin duygusal gelişimi ile alakalıdır (Özer 1998). Anne, bebeğinin yaşamında son derece önem arz etmektedir. Çocuğun beslenmesi, bakımı ve ona gösterdiği şefkat ve sevgi neticesinde çocuk diğer insanlara olan güven hissini artırmaktadır (Yıldıran 1996).

2.12.4. Dil

Yeni doğan bir bebeğin tüm becerilerini geliştirip geliştirmemesi, kişiler arasından etkileşime, dil kullanmasına ve duygusal yakınlığın ilerlemesine bağlıdır. Kişinin, çevrenin başka üyeleriyle iletişimi neticesinde sosyalleşmesi ve öğrenmesi, toplumun dilini öğrenmesiyle ilerlemektedir (Sezal 2002).

2.12.5. Spor ve Sosyalleşme

Spor, gündelik yaşamın genellikle bütün yönlerine etki eden çok önemli ve yaygın bir kurumdur. Spor, insanların sosyal yaşamında itibarlı bir olaya sahiptir. Sporun gücü, bireyleri sosyalleştirme aracı olmasıyla ve toplumu birleştirici rolünü yerine getirmesiyle boyutlandırılır.

Spor, sosyalleşme ve sosyal değişim aracı olarak hizmet eden olağanüstü bir güce sahiptir (Yıldıran 1996).

Sporun önemli hareketlerinden biri de, kişinin belli bir kesime ait olma hissiyatını aşılması ve geliştirmesidir. Sahiplik duygusu, sosyal bir varlık olan bireyin sosyalleşme boyutunda önemli değerlerden birisi olarak kabul edilmektedir. Aileye, takıma, millete ait olan, bireyin çevrede üstlendiği rolün sahiplenmesinde, bir takım statü kazanmasında etken bir olgu olarak görülmektedir. Spor merkezinde elde edilecek başarılar doğrultusunda, bu duyguların artarak ilerlemesine ve kişilerin sosyalleşmesine yardımcı olacaktır (Norman 1981).

Erkal'a göre spor, bireyin yani çevresini, beşeri topluma dönüştürürken, kazandığı becerilerini geliştiren bir takım kurallar çerçevesinde araçlı veya araçsız kişinin veya toplu olarak boş vakit aktivitesi kapsamı neticesinde veya tam zamanını alacak düzeyde meslek haline getirerek yaptığı sosyalleştirici, çevreyle bütünleştirici, ruhu ve fiziği geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur (Erkal 1978).

Tezcan da bireylerin, spor nedeniyle bir takıma veya bir gruba dahil olarak yalnızlık duygusundan arındığı düşüncesindedir. Herhangi bir spor takımını destekleyerek, o takımın galibiyet ya da mağlubiyetinde birlik olur ve takımın galibiyetini kendisine yansıtır. Tek başına iken coşkunluk göstermezken, grup halindeyken taşkınlık ve coşgunluk göstermektedir. Bu nedenle psikiyatristler, spor merkezlerine bir çeşit hastane gözüyle bakmaktadır. Alt edilmiş duygularının dışarı çıkarılmasında, yani bireyin enerjisini boşaltmasına yol açan spor salonları, psikiyatristlerce tedavi merkezleri olarak görülmektedir (Tezcan 1977).

Tezcan'ın görüşüne doğru olarak İşler de Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri El Kitabı'nda sportif aktivitelerin, çevrede duygusal yönden yalnızlığı da engellediğini bahsetmiştir. Sportif aktivitenin her türü, kişiyi çevreyle, en azından diğer kişiler ve gruplarla buluşturmaktadır. Kişi, sportif aktiviteye katılarak, duygusal yalnızlığını hazırlayan sakıncaları da giderebilir. İş yaşamında ele alınan ve daha sonra genelleşerek sosyal yaşamı da etkileyen sebepsizlik ve sıkıcı çalışma nedenlerini sebep olduğu kötümser ve bunalımlı davranışların azalmasında spor ve diğer boş zaman aktivitelerine ihtiyaç vardır (İşler 2001).

2.13. Ortopedik Engellilerin Sosyalleşmesinde Sporun Etkileri

2.13.1. Tedavi Aracı Olarak Spor

Beden eğitiminin, sağlık ile pozitif ilişkisinin nedeni, M.Ö. VI. yüzyılın Yunan ve Roma'ya kadar uzanmaktadır. Tıbbi tedavi ya da iyileştirme amacı ile cimnastik, bu zamanlar da düşünülmüştür. Ancak beden eğitiminin, vücut sağlığını sunuma hazırlayan neden olarak Kabul edilmesi Alemon ve Pytagoras'ın, Croton'da kurdukları okuldan sonra, o zamanın medeni dünyasında yayılmaya başlamış ve benimsenmiştir (Giuseppe 1967).

Antik çağ döneminde bu tür aktivitelerin oluşumunu, tıp tarihi kitapların da kaydedilmektedir. 1550 tarihinde bir İspanyol tıp doktorunun yazdığı ortopedik engelliler için bir kitap ile 1840 yılında İsveçli antrenörlerin Verner'in "Tıbbi Cimnastik" kitabı ve Kleoin'in "Körler için Cimnastik" kitabı günümüze kadar gelen somut belgelerdir (Devlet P. T 1981).

Bedensel engeli olmayan, sağlam bireyler tarafından fiziksel, psikolojik ve sosyal destek verme nedeniyle yapılan fiziksel aktivitenin, engelliler tarafından da yapılabileceği uzun seneler hiç düşünülmemiştir. Hatta bir takım engellerin tedavi edilebileceği bile uzun seneler boyunca kabul edilmemiştir (Kalyon 1982). Ancak bu mevzu, XIX. yüzyılın üçüncü çeyreğinde daha yenilikçi ve bilimsel yöntemlerle tekrardan değer kazanmıştır. İçerisinde olduğumuz yüzyılda ise çok farklı biçimlerde gelişmiş, bu nedenle spor, tedavi nedeni olarak kullanılan fiziksel aktivitelere büyük boyutta etki etmiştir (Giuseppe 1967).

Tarih 1 Şubat 1944 yılında İngiltere'de günümüzdeki ünlü "Stoke Mandeville Medüller Yaralılar Merkezi" çok ufak bir ünite olarak tedaviye başladıktan sonra, bu merkezin başında bulunan Dr. Ludwig Gutmann, engellilerin tedavisinde yeni bir yaklaşımda bulunmaya karar vermiş, engelli bireylere oyun ve müsabaka şeklinde spor yaptırmaya başlamıştır. Bu yeni yaklaşım türü, engelliler ve etrafındakiler tarafından merak ve ilgi ile karşılanmış ve ilk zamanlardaki masa tenisi, bowling, hedefe küçük oklar atmalar düzeyinde kolay faaliyetlerden sonra 1948 yılında felçli hastalar için birinci Hamiploji Oyunları'nın etkinliklerine gelinmiştir. 16. Paraplojik hastaların katılımı ile başlatılan ilk resmi etkinliğin gördüğü ilgi ve verdiği heyecan neticesinde, uluslararası boyuta getirilmesi planlanmış ve üç yıl gibi kısa bir zamanda bu da oluşturulmuştur, İngiltere ve Hollanda'daki engelli sporcularla beraber mücadele etmişlerdir (Pamir 1981).

2.13.2. Ortopedik Engellilerde Tedavi Aracı Olarak Spor

“Uygulama sahası son derece geniş olan “sporla tedavi” Posttravmatik Rehabilitasyon, Kardiak Rehabilitasyon, mesleki hastalıkların ve Psikosomatik hastalıkların tedavisinde kullanılır” (Hasçelik 1967).

Günümüz de modern tıp camiasında, sporun rehabilite edici bir olay ya da ilaç gibi kullanılması gittikçe yaygınlaşan bir olay halini almaktadır (Serdengeçti 1970).

Engeli olan fonksiyonların giderilmesinde en belirgin tedavi yöntemi, tedavi edici egzersizlerdir. Tedavi edici egzersizler bir bilim dalıdır. Aynı ilaç gibi dozu iyi ayarlandığında çok faydalı ve aksi taktirde oldukça da zararlıdır. Tedavi edici egzersizlerin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için uygulayan kişinin anatomi, nörofizyoloji, fizik ve kinesiyojinin çok iyi bilinmesi gerekir. Tedavi edici egzersizlerin gayesi, bedenin kuvvet, denge ve stabilitesini artırmak, tüm beden hareketlerine uyum sağlamaktır. Bedende bulunan her sistemin kendine özgü bir hareketi vardır. Kas ve iskelet sistemi, hareket etme ve stabilizasyonla dengeyi barındırmaktadır. Beden hareketlerini en iyi ve yeterli düzeyde yapabilmek için kuvvetin ana kaynağına ve bu kuvvetin meydana gelen hareketin kontrolüne ihtiyaç vardır. Farklı bir bakışla kas kuvvetinin durumu, aktiviteyi hayata geçirmede en etken kriterdir. Bu nedenle yapılan hareketleri tedavi edici gayesiyle kullanımı, başka tedavi durumlarında olduğu gibi dikkatli bir değerlendirme ve planlama gerektirir. Kişisel aktivitelerle birlikte imkânlar, doğrusunda ise farklı sportif oyunlar yapılarak grup aktivitelerine geçilmesi, engellinin cesaret ve motivasyonlarını arttırarak daha az sürede başarı elde edilebilir (Norman 1981).

Tüm bu bilgiler ele alınarak söylenebilir ki; fiziksel aktiviteler, engelleri geçici olan kişilerde iyileşmeyi hızlandırır, kuvvet, dayanıklılık ve koordinasyonu arttırır. Engeli kalıcı olanlarda ise spor, yeni bir yaşam tarzı olmalıdır (Kalyon 1982).

Ortopedik engellinin, farklı sebeplerle kaybetmiş olduğu ya da kısıtlanmış olan vücudu, psikolojik veya sosyal becerilerini, tıbbi, psikolojik, sosyal ve eğitsel tedbirler alarak becerilerinin geride kalan bölümünü en verimli biçimde kullanarak meydana gelen en üst seviyede geliştirmelidir (Doğan 1982).

Tercih edilen spor türünün, engellinin kapasitesi içerisinde olması için, kas gücünü bütün anlamıyla meydana getirmeli ve tayin edilmelidir. Hatta egzersiz türünün, engeli olan bölümün, fonksiyonel olarak düzelmesine yardımcı olabilir olması göz önünde

bulundurulmalıdır. Becerilere göre yapılan bu seçim, egzersiz ile tedavi için edilen seçmeye benzer (Broşür 1988).

2.13. 3. Ülkemizde Ortopedik Engelliler ve Spor

1981 tarihinin dünyadaki tüm insanlar için “Milletlerarası Sakatlar Yılı” ilan edilmesiyle beraber, İzmir Yüzme Ajanlığı, ilk defa 1981 senesinde İzmir yüzme havuzunda hem engellil olan bireylere hizmet götürmek hem de yüzme havuzunun boş saatlerini değerlendirme nedeni ile yüzme aktiviteleri başlatmıştır. İzmir Sağırılar ve Dilsizler Okulu, örnek bölge seçilerek, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi doktorlarından Prof. Dr. Öğünç Gürhan’ın kontrolünde bu araştırmalar devam etmiştir. Ege Üniversitesi Rehabilitasyon ve Fizik Tedavi uzmanı Dr. Akın Dikmen koordinasyonu ile ortopedik engelli kişiler ve körler okulundan gelen öğrencilerle eğitimler artırılmıştır (Yarışma Programı 1985).

2000 yılında ülkemizde kurulan Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu bu yönde yapılmış en büyük adımlardan birisidir. 2007 yılından beri federasyon çatısı altında 12 spor dalı bulunmaktadır. Bunlar; “atıcılık, atletizm, ampute futbol, tekerlekli sandalye basketbolü, bilek güreşi, halter, masa tenisi, okçuluk, tekerlekli sandalye tenisi, oturarak voleybol, yüzme ve yelkendir”. Bu 12 spor dalının 10 tanesinde (yelken ve oturarak voleybol hariç) etkinlikler, hem yurt içi hem de yurt dışı spor yarışmaları ile devam etmektedir. Hem bireysel sporlar hem de takım sporlarında oldukça büyük bir engelli nüfusuna sahip olan ülkemiz Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu aracılığıyla her yeni gün cesaretini kırmayan sporcularımız çok önemli başarılarla imza atmaktadırlar (Yavuzer 1994).

2.13.4. Ortopedik Engellilerin Sosyalleşmesine Sporun Etkileri

Ortopedik engelliler, herhangi bir fiziksel aktiviteyi normal düzeyde ya da normal kabul edilen dereceler doğrultusunda gerçekleştirmede kısıtlı veya yetersiz kişilerdir. Kaybedilen fonksiyonların geri kazandırılmasında en önemli tedavi yöntemi, tedavi edici egzersizlerdir. Aynı ilaç gibi dozajını doğru bir şekilde ayarlanıp planlandığında spor, ortopedik engelliler için bedensel olarak olumlu etkiler sağladığı gibi; sporun sosyal yönleri de ele alındığında, ortopedik engelli kişilerin sosyalleşmesine de faydalı olacağını belirtmek mümkündür (Broşür 1988).

Toplulun başka bireyleri ile iletişimde bulunmak, kişinin uygun davranış biçimlerini öğrenmesine fayda sağlamaktadır. Kişi, haklarını, sorumluluklarını, görevlerini ve hangi davranışlarının toplulun yeleri tarafından Kabul edileceğini ya da edilmeyeceğini öğrenir. Bu da bireyler arasındaki sosyalleşme kavramına götürür. (Sezal 2002).

İlk başta çok basit de olsa diğerleriyle oyun veya basit yarışma tarzı faaliyetlere katılmaya başlayan bir engelli, korku ve çekingenliğini üstesinden gelme fırsatını bulabilecektir. Bu gayeye ulaşmak için mutlaka sert kurallar ya da zor hedefler meydana gelmesi asla gerekli değildir. Mesela hiç futbol oynamamış bir engelli bireyi direct olarak futbol maçına götürmek yerine topa vurmaya, şut atma olanağı sağlamak ve bunu yapabildiğini göstermek çok daha önemli ve faydalı olacaktır (şura 1999).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

Engelli bireylerin spora genel olarak bakış açılarını değerlendirmek, spor yapma imkânlarına ulaşabilirliklerini araştırmak, spor öncesi ve sonrası yaşam kalitelerindeki farklılıkları ortaya çıkarmak amacıyla anket çalışması yapılmıştır.

Bu amaçla, Social Comparison Scale (Sosyal Karşılaştırma Ölçeği) uygulanan anketler Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu bünyesinde organize edilen Tekerlekli Sandalye Basketbol liglerinde mücadele eden (İskenderun Engelliler, Gaziantep Büyükşehir, Şanlıurfa Büyükşehir, Ceylanpınar Engelliler, Düziçi Engelliler, Mersin Büyükşehir, Adana Martı, Yozgat Sorgun Engelliler, Denizli Pamukkale Engelliler, Hatay Büyükşehir, Hatay Dört Yol, İstanbul Pendik Engelliler) spor kulüplerinin 110 gönüllü oyuncularına yaptırılmıştır.

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ)

Bireyin kendisini başkası ile kıyasladığında kendini çeşitli boyutlarda nasıl gördüğüne ilişkin algılarını ölçmek için Şahin, Durak ve Şahin (1993) tarafından geliştirilmiş iki kutuplu 18 maddeden oluşan bir ölçektir. Puanlaması ise zıt kutuplar arasında 1-6 likert tarzındaki noktaların işaretlenmesi ile yapılır. Yüksek puanlar olumlu benlik şemasını, düşük puanlar ise olumsuz benlik şemasını işaret eder. Kişinin kendi kendini değerlendirmesi bağlamında geçerliği ve güvenirliği yüksek olan bir ölçektir. Güvenirlik açısından incelendiğinde ölçeğin Cronbach Alfa değeri .87 olarak bulunmuştur.

Veri Analizi:

İstatistiksel hesaplamalar istatistik programı SPSS 17.0 ile yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde t-test ve tek yönlü varyans analizi (Anova) kullanılmıştır ve çeşitli demografik faktörlerle arasındaki ilişki incelenmiştir.

4. BULGULAR

Araştırmada elde edilen verilerden elde edilen sonuçlar tablolar halinde verilmiştir.

Çizelge 4.1. Katılımcıların Cinsiyet Değişkeni Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	15	13,6
Erkek	95	86,4
Toplam	110	100,0

N= Kişi Sayısı, % Yüzdelik

Katılımcıların %13,6 kadın %86,4'ü erkek bireylerden oluşmaktadır.

Çizelge 4.2. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Dağılımları

Yaş (yıl)	N	%
14-18 yaş	7	6,4
19-24 yaş	21	19,1
25-30 yaş	33	30,0
31-35 yaş	14	12,7
36-40 yaş	24	21,8
41 ve üzeri yaş	11	10,0
Toplam	110	100,0

N= Kişi Sayısı, % Yüzdelik

Katılımcıların % 6,4'ü 14-18 yaş, %19,1'i 19-24 yaş, %30,0'ı 25-30 yaş, %12,7'i 31-35 yaş, %21,8'i 36-40 yaş ve %10,0'ı 41 ve üzeri yaş bireylerden oluşmaktadır.

Çizelge 4.3. Katılımcıların Engel Durumu Oyuncu Puanı Değişkenine Göre Dağılımları

Engel Durumu Oyuncu Puanı	N	%
1-puan	16	14,5
1.5-puan	14	12,7
2-puan	19	17,3
2,5-puan	9	8,2
3-puan	22	20,0
3.5-puan	9	8,2
4-puan	13	11,8
4.5-puan	7	6,4
5-puan	1	0,9
Toplam	110	100,0

N= Kişi Sayısı, % Yüzdelik

Katılımcıların %14,5'i 1 puan, %12,7'i 1.5 puan, %17,3'ü 2 puan, %8,2'i 2.5 puan, %20,0'ı 3 puan, %8,2'i 3.5 puan, %11,8'i 4 puan, %6,4'ü 4.5 puan, %0,9'u 5 puan dan oluşmaktadır.

Çizelge 4.4. Katılımcıların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımları

Anne Eğitim Durumu	N	%
Okuma yazması yok	20	18,2
İlk Öğretim	54	49,1
Orta Öğretim	28	25,5
Lisans	7	6,4
Lisansüstü	1	0,9
Toplam	110	100,0

N= Kişi Sayısı, % Yüzdelik

Katılımcıların anne eğitim durumlarında %18,2'i okuma yazması yok, %49,1'i ilk öğretim, %25,5'i orta öğretim, %6,4'ü lisans ve %0,9'u lisansüstü eğitim mezunudur.

Çizelge 4.5. Katılımcıların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımları

Baba Eğitim Durumu	N	%
Okuma Yazması Yok	12	10,9
İlk Öğretim	48	43,6
Orta Öğretim	41	37,3
Lisans	9	8,2
Toplam	110	100,0

N= Kişi Sayısı, % Yüzdelik

Katılımcıların baba eğitim durumlarında %10,9'u okuma yazması yok, %43,6'ı ilk öğretim, %37,3'ü orta öğretim ve %8,2'i lisans mezunudur.

Çizelge 4.6. Katılımcıların Masraflarını Karşılama Durumu Değişkenine Göre Dağılımları

Masraflarınızı Nasıl Karşıyorsunuz?	N	%
Tüm Masraflarımı Ailem Karşılıyor	36	32,7
Kredi/ Burs Alıyorum	2	1,8
Özel Yardım Alıyorum	8	7,3
Boş Zamanlarımda Çalışarak Para Kazanıyorum	48	43,6
Emekli	16	14,5
Toplam	110	100,0

N= Kişi Sayısı, % Yüzdelik

Katılımcıların %32,7'i tüm masraflarını ailesi,%8'i kredi/burs alıyor, %7,3'ü özel yardım alıyor, %43,6'ı boş zamanlarında çalışarak para kazanıyor ve %14,5'i emeklilik maaşları ile karşılıyor.

Çizelge 4.7. Katılımcıların İkamet Durumu Değişkenine Göre Dağılımları

İkamet Yeri	N	%
Ailemle Birlikte Kalıyorum	83	75,5
Arkadaşlarımla birlikte evde kalıyorum	17	15,5
Yurtta Kalıyorum	2	1,8
Akrabalarımla Birlikte Kalıyorum	1	0,9
Tek Başına Evde Kalıyorum	7	6,4
Toplam	110	100,0

N= Kişi Sayısı, % Yüzdelik

Katılımcıların % 75,5'i ailesi ile kalıyor, %15,5'i arkadaşlarıyla kalıyor, %1,8'i yurttta, %0,9'u akrabaları ile ve %6,4'ü tek başına evde kalmaktadır.

Çizelge 4. 8. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Anova Analizi

Sıfatlar		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P
Yeterli	Gruplar Arası	,184	1	,184	,385	,536
	Gruplar İçi	51,670	108	,478		
	Toplam	51,855	109			
Yetersiz	Gruplar Arası	,323	1	,323	1,330	,251
	Gruplar İçi	26,232	108	,243		
	Toplam	26,555	109			
Beceriksiz	Gruplar Arası	,064	1	,064	,937	,335
	Gruplar İçi	7,354	108	,068		
	Toplam	7,418	109			
Becerikli	Gruplar Arası	,019	1	,019	,026	,872
	Gruplar İçi	79,881	108	,740		
	Toplam	79,900	109			
Başarısız	Gruplar Arası	,153	1	,153	1,063	,305
	Gruplar İçi	15,565	108	,144		
	Toplam	15,718	109			
Başarılı	Gruplar Arası	,070	1	,070	,590	,444
	Gruplar İçi	12,884	108	,119		
	Toplam	12,955	109			

Çizelge 4. 8. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Anova Analizi Devamı

Dışta Bırakılmış	Gruplar Arası	,031	1	,031	,317	,575
	Gruplar İçi	10,660	108	,099		
Kabul Edilmiş	Toplam	10,691	109			
Sabırsız	Gruplar Arası	,046	1	,046	,436	,510
	Gruplar İçi	11,418	108	,106		
Sabırlı	Toplam	11,464	109			
Hoşgörüsüz	Gruplar Arası	,001	1	,001	,009	,923
	Gruplar İçi	7,418	108	,069		
Hoşgörülü	Toplam	7,418	109			
Söyleneni Yapan	Gruplar Arası	,084	1	,084	1,408	,238
	Gruplar İçi	6,470	108	,060		
İnsiyatif Sahibi	Toplam	6,555	109			
Korkak	Gruplar Arası	,008	1	,008	,177	,675
	Gruplar İçi	4,765	108	,044		
Cesur	Toplam	4,773	109			
Kendine Güvensiz	Gruplar Arası	,052	1	,052	,993	,321
	Gruplar İçi	5,621	108	,052		
Kendine Güvenli	Toplam	5,673	109			
Çekingen	Gruplar Arası	,046	1	,046	,436	,510
	Gruplar İçi	11,418	108	,106		
Atılgan	Toplam	11,464	109			
Dağınık	Gruplar Arası	,295	1	,295	2,516	,116
	Gruplar İçi	12,660	108	,117		
Düzenli	Toplam	12,955	109			
Pasif	Gruplar Arası	,070	1	,070	1,171	,282
	Gruplar İçi	6,484	108	,060		
Aktif	Toplam	6,555	109			
Kararsız	Gruplar Arası	,008	1	,008	,059	,809
	Gruplar İçi	14,365	108	,133		
Kararlı	Toplam	14,373	109			
Antipatik	Gruplar Arası	,023	1	,023	,647	,423
	Gruplar İçi	3,832	108	,035		
Sempatik	Toplam	3,855	109			
Boyun Eğici	Gruplar Arası	,036	1	,036	,818	,368
	Gruplar İçi	4,737	108	,044		
Hakkını Arayan	Toplam	4,773	109			

Çizelge 4.9. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Anova Analizi

Sıfatlar		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P
Yeterli Yetersiz	Gruplar Arası	1,766	5	,353	,734	,600
	Gruplar İçi	50,088	104	,482		
	Toplam	51,855	109			
Beceriksiz Becerikli	Gruplar Arası	2,642	5	,528	2,298	,050**
	Gruplar İçi	23,913	104	,230		
	Toplam	26,555	109			
Başarısız Başarılı	Gruplar Arası	,224	5	,045	,647	,664
	Gruplar İçi	7,194	104	,069		
	Toplam	7,418	109			
Sevilmeyen Sevilen	Gruplar Arası	4,314	5	,863	1,187	,321
	Gruplar İçi	75,586	104	,727		
	Toplam	79,900	109			
İçedönük Dışadönük	Gruplar Arası	1,184	5	,237	1,694	,143
	Gruplar İçi	14,535	104	,140		
	Toplam	15,718	109			
Yalnız Yalnız Değil	Gruplar Arası	,546	5	,109	,915	,474
	Gruplar İçi	12,409	104	,119		
	Toplam	12,955	109			
Dışta Bırakılmış Kabul Edilmiş	Gruplar Arası	,306	5	,061	,613	,690
	Gruplar İçi	10,385	104	,100		
	Toplam	10,691	109			
Sabırsız Sabırlı	Gruplar Arası	1,020	5	,204	2,031	,080
	Gruplar İçi	10,444	104	,100		
	Toplam	11,464	109			
Hoşgörüsüz Hoşgörülü	Gruplar Arası	,414	5	,083	1,229	,301
	Gruplar İçi	7,004	104	,067		
	Toplam	7,418	109			
Söyleneni Yapan İnsiyatif Sahibi	Gruplar Arası	,373	5	,075	1,254	,289
	Gruplar İçi	6,182	104	,059		
	Toplam	6,555	109			

Çizelge 4.9. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Anova Analizi Devamı

Korkak	Gruplar Arası	,269	5	,054	1,242	,295
	Gruplar İçi	4,504	104	,043		
	Toplam	4,773	109			
Cesur	Gruplar Arası	,312	5	,062	1,210	,310
	Gruplar İçi	5,361	104	,052		
	Toplam	5,673	109			
Kendine Güvensiz	Gruplar Arası	,259	5	,052	,480	,791
	Gruplar İçi	11,205	104	,108		
	Toplam	11,464	109			
Kendine Güvenli	Gruplar Arası	,922	5	,184	1,594	,168
	Gruplar İçi	12,032	104	,116		
	Toplam	12,955	109			
Çekingen	Gruplar Arası	,274	5	,055	,906	,480
	Gruplar İçi	6,281	104	,060		
	Toplam	6,555	109			
Atılgan	Gruplar Arası	,842	5	,168	1,295	,272
	Gruplar İçi	13,530	104	,130		
	Toplam	14,373	109			
Dağınık	Gruplar Arası	,160	5	,032	,902	,483
	Gruplar İçi	3,694	104	,036		
	Toplam	3,855	109			
Düzenli	Gruplar Arası	,260	5	,052	1,197	,316
	Gruplar İçi	4,513	104	,043		
	Toplam	4,773	109			
Pasif	Gruplar Arası	,260	5	,052	1,197	,316
	Gruplar İçi	4,513	104	,043		
	Toplam	4,773	109			
Aktif	Gruplar Arası	,260	5	,052	1,197	,316
	Gruplar İçi	4,513	104	,043		
	Toplam	4,773	109			
Kararsız	Gruplar Arası	,260	5	,052	1,197	,316
	Gruplar İçi	4,513	104	,043		
	Toplam	4,773	109			
Kararlı	Gruplar Arası	,260	5	,052	1,197	,316
	Gruplar İçi	4,513	104	,043		
	Toplam	4,773	109			
Antipatik	Gruplar Arası	,260	5	,052	1,197	,316
	Gruplar İçi	4,513	104	,043		
	Toplam	4,773	109			
Sempatik	Gruplar Arası	,260	5	,052	1,197	,316
	Gruplar İçi	4,513	104	,043		
	Toplam	4,773	109			
Boyun Eğici	Gruplar Arası	,260	5	,052	1,197	,316
	Gruplar İçi	4,513	104	,043		
	Toplam	4,773	109			
Hakkını Arayan	Gruplar Arası	,260	5	,052	1,197	,316
	Gruplar İçi	4,513	104	,043		
	Toplam	4,773	109			

Katılımcıların yaş değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, becerikli – beceriksiz sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Diğer sıfatlarda anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 4.10. Katılımcıların Engel Durumu Oyuncu Puanı Değişkenine Göre Anova Analizi

Sıfatlar		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P
Yeterli	Gruplar Arası	13,619	8	1,702	4,497	,000*
	Gruplar İçi	38,235	101	,379		
	Toplam	51,855	109			
Yetersiz	Gruplar Arası	1,518	8	,190	,766	,634
	Gruplar İçi	25,036	101	,248		
	Toplam	26,555	109			
Beceriksiz	Gruplar Arası	,616	8	,077	1,143	,342
	Gruplar İçi	6,802	101	,067		
	Toplam	7,418	109			
Becerikli	Gruplar Arası	5,703	8	,713	,970	,463
	Gruplar İçi	74,197	101	,735		
	Toplam	79,900	109			
Başarısız	Gruplar Arası	1,392	8	,174	1,227	,291
	Gruplar İçi	14,326	101	,142		
	Toplam	15,718	109			
Dışadönük	Gruplar Arası	,741	8	,093	,766	,634
	Gruplar İçi	12,214	101	,121		
	Toplam	12,955	109			
Yalnız	Gruplar Arası	,934	8	,117	1,209	,302
	Gruplar İçi	9,757	101	,097		
	Toplam	10,691	109			
Dışta Bırakılmış	Gruplar Arası	,583	8	,073	,677	,711
	Gruplar İçi	10,881	101	,108		
	Toplam	11,464	109			
Kabul Edilmiş	Gruplar Arası	,436	8	,054	,788	,615
	Gruplar İçi	6,983	101	,069		
	Toplam	7,418	109			
Sabırsız	Gruplar Arası	,550	8	,069	1,156	,333
	Gruplar İçi	6,005	101	,059		
	Toplam	6,555	109			
Sabırlı	Gruplar Arası	,484	8	,060	1,423	,196
	Gruplar İçi	4,289	101	,042		
	Toplam	4,773	109			
Hoşgörüsüz	Gruplar Arası	,526	8	,066	1,291	,256
	Gruplar İçi	5,146	101	,051		
	Toplam	5,673	109			
Hoşgörülü	Gruplar Arası	1,155	8	,144	1,414	,200
	Gruplar İçi	10,309	101	,102		
	Toplam	11,464	109			
Söyleneni Yapan	Gruplar Arası	,551	8	,069	,561	,808
	Gruplar İçi	12,403	101	,123		
	Toplam	12,955	109			
İnsiyatif Sahibi	Gruplar Arası	,259	8	,032	,519	,840
	Gruplar İçi	6,296	101	,062		
	Toplam	6,555	109			
Korkak	Gruplar Arası	1,071	8	,134	1,017	,428
	Gruplar İçi	13,301	101	,132		
	Toplam	14,373	109			
Cesur	Gruplar Arası	,189	8	,024	,653	,732
	Gruplar İçi	3,665	101	,036		
	Toplam	3,855	109			
Kendine Güvensiz	Gruplar Arası	1,192	8	,149	4,205	,000*
	Gruplar İçi	3,580	101	,035		
	Toplam	4,773	109			
Kendine Güvenli	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Çekingen	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Atılgan	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Dağınık	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Düzenli	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Pasif	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Aktif	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Kararsız	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Kararlı	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Antipatik	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Sempatik	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Boyun Eğici	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Hakkını Arayan	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					

Katılımcıların engel durumu oyuncu puanı değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, yeterli –yetersiz ve boyun eğici – hakkını arayan sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0,01$). Diğer sıfatlarda anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p > 0,05$).

Çizelge 4.11. Katılımcıların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anova Analizi

Sıfatlar		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P
Yeterli	Gruplar Arası	1,535	4	,384	,801	,527
	Gruplar İçi	50,319	105	,479		
	Toplam	51,855	109			
Yetersiz	Gruplar Arası	,916	4	,229	,938	,445
	Gruplar İçi	25,639	105	,244		
	Toplam	26,555	109			
Beceriksiz	Gruplar Arası	,963	4	,241	3,918	,005*
Becerikli	Gruplar İçi	6,455	105	,061		
	Toplam	7,418	109			
Başarısız	Gruplar Arası	4,111	4	1,028	1,424	,231
Başarılı	Gruplar İçi	75,789	105	,722		
	Toplam	79,900	109			
Sevilmeyen	Gruplar Arası	,123	4	,031	,207	,934
Sevilen	Gruplar İçi	15,595	105	,149		
	Toplam	15,718	109			
İçedönük	Gruplar Arası	,026	4	,007	,053	,995
Dışadönük	Gruplar İçi	12,928	105	,123		
	Toplam	12,955	109			
Yalnız	Gruplar Arası	,084	4	,021	,208	,934
Yalnız Değil	Gruplar İçi	10,607	105	,101		
	Toplam	10,691	109			
Dışta Bırakılmış	Gruplar Arası	,841	4	,210	2,078	,089
Kabul Edilmiş	Gruplar İçi	10,623	105	,101		
	Toplam	11,464	109			
Sabırsız	Gruplar Arası	,099	4	,025	,356	,840
Sabırlı	Gruplar İçi	7,319	105	,070		
	Toplam	7,418	109			
Hoşgörüsüz	Gruplar Arası	,103	4	,026	,420	,794
Hoşgörülü	Gruplar İçi	6,451	105	,061		
	Toplam	6,555	109			
Söyleneni Yapan	Gruplar Arası	,212	4	,053	1,219	,307
İnsiyatif Sahibi	Gruplar İçi	4,561	105	,043		
	Toplam	4,773	109			
Korkak	Gruplar Arası	,279	4	,070	1,356	,254
Cesur	Gruplar İçi	5,394	105	,051		
	Toplam	5,673	109			
Kendine Güvensiz	Gruplar Arası	,658	4	,165	1,599	,180
Kendine Güvenli	Gruplar İçi	10,805	105	,103		
	Toplam	11,464	109			
Çekingen	Gruplar Arası					
Atılgan	Gruplar İçi					
	Toplam					

Çizelge 4.11. Katılımcıların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anova Analizi Devamı

Dağınık	Gruplar Arası	,961	4	,240	2,104	,086
Düzenli	Gruplar İçi	11,993	105	,114		
	Toplam	12,955	109			
Pasif	Gruplar Arası	,196	4	,049	,809	,522
Aktif	Gruplar İçi	6,358	105	,061		
	Toplam	6,555	109			
Kararsız	Gruplar Arası	,137	4	,034	,253	,907
Kararlı	Gruplar İçi	14,236	105	,136		
	Toplam	14,373	109			
Antipatik	Gruplar Arası	,107	4	,027	,751	,560
Sempatik	Gruplar İçi	3,747	105	,036		
	Toplam	3,855	109			
Boyun Eğici	Gruplar Arası	,236	4	,059	1,364	,252
Hakkını Arayan	Gruplar İçi	4,537	105	,043		
	Toplam	4,773	109			

Katılımcıların anne eğitim durumu değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, başarısız – başarılı sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,01$). Diğer sıfatlarda anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 4.12. Katılımcıların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anova Analizi

Sıfatlar		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P
Yeterli	Gruplar Arası	2,241	3	,747	1,596	,195
Yetersiz	Gruplar İçi	49,614	106	,468		
	Toplam	51,855	109			
Beceriksiz	Gruplar Arası	,713	3	,238	,975	,408
Becerikli	Gruplar İçi	25,842	106	,244		
	Toplam	26,555	109			
Başarısız	Gruplar Arası	,079	3	,026	,382	,766
Başarılı	Gruplar İçi	7,339	106	,069		
	Toplam	7,418	109			
Sevilmeyen	Gruplar Arası	1,176	3	,392	,528	,664
Sevilen	Gruplar İçi	78,724	106	,743		
	Toplam	79,900	109			
İçedönük	Gruplar Arası	,057	3	,019	,128	,943
Dışadönük	Gruplar İçi	15,661	106	,148		
	Toplam	15,718	109			
Yalnız	Gruplar Arası	,215	3	,072	,595	,620
Yalnız Değil	Gruplar İçi	12,740	106	,120		
	Toplam	12,955	109			

Çizelge 4.12. Katılımcıların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anova Analizi Devamı

Dışta Bırakılmış	Gruplar Arası	,292	3	,097	,993	,399
	Gruplar İçi	10,399	106	,098		
	Toplam	10,691	109			
Kabul Edilmiş	Gruplar Arası	,263	3	,088	,829	,481
	Gruplar İçi	11,201	106	,106		
	Toplam	11,464	109			
Sabırsız	Gruplar Arası	,428	3	,143	2,164	,097
	Gruplar İçi	6,990	106	,066		
	Toplam	7,418	109			
Hoşgörülü	Gruplar Arası	,052	3	,017	,282	,839
	Gruplar İçi	6,503	106	,061		
	Toplam	6,555	109			
Söyleneni Yapan	Gruplar Arası	,065	3	,022	,486	,693
	Gruplar İçi	4,708	106	,044		
	Toplam	4,773	109			
Korkak	Gruplar Arası	,069	3	,023	,434	,729
	Gruplar İçi	5,604	106	,053		
	Toplam	5,673	109			
Cesur	Gruplar Arası	,319	3	,106	1,012	,391
	Gruplar İçi	11,144	106	,105		
	Toplam	11,464	109			
Kendine Güvensiz	Gruplar Arası	,719	3	,240	2,076	,108
	Gruplar İçi	12,236	106	,115		
	Toplam	12,955	109			
Kendine Güvenli	Gruplar Arası	,160	3	,053	,884	,452
	Gruplar İçi	6,394	106	,060		
	Toplam	6,555	109			
Çekingen	Gruplar Arası	,195	3	,065	,487	,692
	Gruplar İçi	14,178	106	,134		
	Toplam	14,373	109			
Atılgan	Gruplar Arası	,094	3	,031	,885	,451
	Gruplar İçi	3,760	106	,035		
	Toplam	3,855	109			
Dağınık	Gruplar Arası	,058	3	,019	,433	,730
	Gruplar İçi	4,715	106	,044		
	Toplam	4,773	109			
Düzenli	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Pasif	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Aktif	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Kararsız	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Kararlı	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Antipatik	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Sempatik	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Boyun Eğici	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Hakkını Arayan	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					

Katılımcıların baba eğitim durumu değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, sıfatlarda anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 4.13. Katılımcıların Masraflarınızı Nasıl Karşılıyorsunuz? Durumu Değişkenine Göre Anova Analizi

Sıfatlar		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P
Yeterli	Gruplar Arası	2,966	4	,741	1,592	,182
	Gruplar İçi	48,889	105	,466		
	Toplam	51,855	109			
Yetersiz	Gruplar Arası	1,811	4	,453	1,922	,112
	Gruplar İçi	24,743	105	,236		
	Toplam	26,555	109			
Beceriksiz	Gruplar Arası	1,811	4	,453	1,922	,112
Becerikli	Gruplar İçi	24,743	105	,236		
	Toplam	26,555	109			
Başarısız	Gruplar Arası	,502	4	,125	1,903	,115
	Gruplar İçi	6,917	105	,066		
	Toplam	7,418	109			
Başarılı	Gruplar Arası	3,407	4	,852	1,169	,329
	Gruplar İçi	76,493	105	,729		
	Toplam	79,900	109			
Sevilmeyen	Gruplar Arası	3,407	4	,852	1,169	,329
Sevilen	Gruplar İçi	76,493	105	,729		
	Toplam	79,900	109			
İçedönük	Gruplar Arası	1,621	4	,405	3,018	,021**
Dışadönük	Gruplar İçi	14,097	105	,134		
	Toplam	15,718	109			
Yalnız	Gruplar Arası	1,795	4	,449	4,222	,003*
	Gruplar İçi	11,160	105	,106		
	Toplam	12,955	109			
Yalnız Değil	Gruplar Arası	1,795	4	,449	4,222	,003*
	Gruplar İçi	11,160	105	,106		
	Toplam	12,955	109			
Dışta Bırakılmış	Gruplar Arası	,337	4	,084	,854	,494
	Gruplar İçi	10,354	105	,099		
	Toplam	10,691	109			
Kabul Edilmiş	Gruplar Arası	,337	4	,084	,854	,494
	Gruplar İçi	10,354	105	,099		
	Toplam	10,691	109			
Sabırsız	Gruplar Arası	1,616	4	,404	4,309	,003*
Sabırlı	Gruplar İçi	9,847	105	,094		
	Toplam	11,464	109			
Hoşgörüsüz	Gruplar Arası	,175	4	,044	,635	,639
	Gruplar İçi	7,243	105	,069		
	Toplam	7,418	109			
Hoşgörülü	Gruplar Arası	,175	4	,044	,635	,639
	Gruplar İçi	7,243	105	,069		
	Toplam	7,418	109			
Söyleneni Yapan	Gruplar Arası	,041	4	,010	,164	,956
	Gruplar İçi	6,514	105	,062		
	Toplam	6,555	109			
İnsiyatif Sahibi	Gruplar Arası	,041	4	,010	,164	,956
	Gruplar İçi	6,514	105	,062		
	Toplam	6,555	109			
Korkak	Gruplar Arası	,051	4	,013	,281	,890
	Gruplar İçi	4,722	105	,045		
	Toplam	4,773	109			
Cesur	Gruplar Arası	,051	4	,013	,281	,890
	Gruplar İçi	4,722	105	,045		
	Toplam	4,773	109			
Kendine Güvensiz	Gruplar Arası	,110	4	,028	,520	,721
	Gruplar İçi	5,563	105	,053		
	Toplam	5,673	109			
Kendine Güvenli	Gruplar Arası	,110	4	,028	,520	,721
	Gruplar İçi	5,563	105	,053		
	Toplam	5,673	109			

Çizelge 4.13. Katılımcıların Masraflarınızı Nasıl Karşılıyorsunuz? Durumu Değişkenine Göre Anova Analizi Devamı

Çekingen	Gruplar Arası	1,797	4	,449	4,880	,001*
	Gruplar İçi	9,667	105	,092		
	Toplam	11,464	109			
Atılğan	Gruplar Arası	,455	4	,114	,955	,436
	Gruplar İçi	12,500	105	,119		
	Toplam	12,955	109			
Dağınık	Gruplar Arası	,186	4	,047	,769	,548
	Gruplar İçi	6,368	105	,061		
	Toplam	6,555	109			
Pasif	Gruplar Arası	,442	4	,111	,833	,507
	Gruplar İçi	13,931	105	,133		
	Toplam	14,373	109			
Kararsız	Gruplar Arası	,070	4	,017	,484	,747
	Gruplar İçi	3,785	105	,036		
	Toplam	3,855	109			
Kararlı	Gruplar Arası	,134	4	,033	,757	,555
	Gruplar İçi	4,639	105	,044		
	Toplam	4,773	109			
Antipatik	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Sempatik	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Boyun Eğici	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Hakkını Arayan	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					

Katılımcıların masraflarınızı nasıl karşılıyorsunuz? durumu değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, yalnız – yalnız değil, sabırsız – sabırlı ve çekingen – atılğan sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,01$). İçe dönük – dışa dönük sıfatında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Diğer sıfatlarda anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 4.14. Katılımcıların Nerede İkamet ediyorsunuz? Durumu Değişkenine Göre Anova Analizi

Sıfatlar		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P
Yeterli	Gruplar Arası	1,432	4	,358	,746	,563
	Gruplar İçi	50,422	105	,480		
	Toplam	51,855	109			
Yetersiz	Gruplar Arası	1,870	4	,467	1,988	,102
	Gruplar İçi	24,685	105	,235		
	Toplam	26,555	109			
Beceriksiz	Gruplar Arası	,495	4	,124	1,876	,120
	Gruplar İçi	6,923	105	,066		
	Toplam	7,418	109			
Becerikli	Gruplar Arası	6,709	4	1,677	2,406	,054
	Gruplar İçi	73,191	105	,697		
	Toplam	79,900	109			
Başarısız	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Başarılı	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Sevilmeyen	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					
Sevilen	Gruplar Arası					
	Gruplar İçi					
	Toplam					

Çizelge 4.14. Katılımcıların Nerede İkamet ediyorsunuz? Durumu Değişkenine Göre Anova Analizi Devamı

İçedönük	Gruplar Arası	,903	4	,226	1,600	,180
	Gruplar İçi	14,815	105	,141		
Dışadönük	Toplam	15,718	109			
Yalnız	Gruplar Arası	,466	4	,117	,980	,422
Yalnız Değil	Gruplar İçi	12,488	105	,119		
	Toplam	12,955	109			
Dışta Bırakılmış	Gruplar Arası	,840	4	,210	2,239	,070
Kabul Edilmiş	Gruplar İçi	9,851	105	,094		
	Toplam	10,691	109			
Sabırsız	Gruplar Arası	,676	4	,169	1,645	,169
Sabırlı	Gruplar İçi	10,788	105	,103		
	Toplam	11,464	109			
Hoşgörüsüz	Gruplar Arası	,421	4	,105	1,580	,185
Hoşgörülü	Gruplar İçi	6,997	105	,067		
	Toplam	7,418	109			
Söyleneni Yapan	Gruplar Arası	,131	4	,033	,536	,710
İnsiyatif Sahibi	Gruplar İçi	6,423	105	,061		
	Toplam	6,555	109			
Korkak	Gruplar Arası	,453	4	,113	2,750	,032**
Cesur	Gruplar İçi	4,320	105	,041		
	Toplam	4,773	109			
Kendine Güvensiz	Gruplar Arası	,159	4	,040	,759	,555
Kendine Güvenli	Gruplar İçi	5,513	105	,053		
	Toplam	5,673	109			
Çekingen	Gruplar Arası	1,212	4	,303	3,105	,019**
Atılgan	Gruplar İçi	10,251	105	,098		
	Toplam	11,464	109			
Dağınık	Gruplar Arası	,757	4	,189	1,629	,172
Düzenli	Gruplar İçi	12,198	105	,116		
	Toplam	12,955	109			
Pasif	Gruplar Arası	,131	4	,033	,536	,710
Aktif	Gruplar İçi	6,423	105	,061		
	Toplam	6,555	109			
Kararsız	Gruplar Arası	,629	4	,157	1,201	,315
Kararlı	Gruplar İçi	13,744	105	,131		
	Toplam	14,373	109			
Antipatik	Gruplar Arası	,106	4	,026	,741	,566
Sempatik	Gruplar İçi	3,749	105	,036		
	Toplam	3,855	109			
Boyun Eğici	Gruplar Arası	,116	4	,029	,657	,624
Hakkını Arayan	Gruplar İçi	4,656	105	,044		
	Toplam	4,773	109			

Katılımcıların nerede ikamet ediyorsunuz? durumu değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, korkak – cesur ve çekingen – atılgan sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Diğer sıfatlarda anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonunca düzenlenen Tekerlekli Sandalye Basketbol liginde mücadele eden bedensel engelli sporcuların başkaları ile kıyaslandığında kendini çeşitli boyutlarda nasıl gördüğüne ilişkin algıları değerlendirilmiştir.

Katılımcıların cinsiyet dağılımı %13,6 kadın, %86,4'ü erkek bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş dağılımları, %6,4'ü 14-18 yaş, %19,1'i 19-24 yaş, %30,0'ı 25-30 yaş, %12,7'i 31-35 yaş, %21,8'i 36-40 yaş ve %10,0'ı 41 ve üzeri yaş bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların engel durumu oyuncu puanı, %14,5'i 1 puan, %12,7'i 1.5 puan, %17,3'ü 2 puan, %8,2'i 2.5 puan, %20,0'ı 3 puan, %8,2'i 3.5 puan, %11,8'i 4 puan, %6,4'ü 4.5 puan, %0,9'u 5 puan dan oluşmaktadır. Katılımcıların anne eğitim durumlarında %18,2'i okuma yazması yok, %49,1'i ilk öğretim, %25,5'i orta öğretim, %6,4'ü lisans ve %0,9'u lisansüstü eğitim mezunudur. Katılımcıların baba eğitim durumlarında %10,9'u okuma yazması yok, %43,6'ı ilk öğretim, %37,3'ü orta öğretim ve %8,2'i lisans mezunudur. Katılımcıların masrafları, %32,7'i tüm masraflarını ailesi, %8'i kredi/burs alıyor, %7,3'ü özel yardım alıyor, %43,6'ı boş zamanlarında çalışarak para kazanıyor ve %14,5'i emeklilik maaşları ile karşılıyor. Katılımcıların ikamet ettikleri yerlerin %75,5'i ailesi ile kalıyor, %15,5'i arkadaşlarıyla kalıyor, %1,8'i yurttan, %0,9'u akrabaları ile ve %6,4'ü tek başına evde kalmaktadır.

Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Katılımcıların yaş değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, becerikli – beceriksiz sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Diğer sıfatlarda anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Katılımcıların engel durumu oyuncu puanı değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, yeterli –yetersiz ve boyun eğici – hakkını arayan sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,01$). Diğer sıfatlarda anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Katılımcıların anne eğitim durumu değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, başarısız – başarılı sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,01$). Diğer sıfatlarda anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Katılımcıların baba eğitim durumu değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, sıfatlarda anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Katılımcıların masraflarınızı nasıl karşılıyorsunuz? durumu değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, yalnız – yalnız değil, sabırsız – sabırlı ve çekingen – atılgan sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,01$). İçe dönük – dışa dönük sıfatında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Diğer sıfatlarda anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Katılımcıların nerede ikamet ediyorsunuz? durumu değişkenine göre anova tablosuna bakıldığında, korkak – cesur ve çekingen – atılgan sıfatlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Diğer sıfatlarda anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Çalışmamıza benzerlik gösteren araştırmalara bakıldığında;

Sögüt'ün (2006) yılında yaptığı çalışmada bedensel engellilerin eğitim durumuna göre dağılımlarına baktığımızda; spor yapan bedensel engellilerde okur-yazar olmayanlar (%3,6) en az düzeyde, lise mezunları ise (%55,4) ile en fazla düzeyde görülmektedir. İlkokul mezunu %17,9, ortaokul mezunu %10,7 ve üniversite mezunu olanların oranı ise %12,5'tir. Spor yapmayanlarda ise okur-yazar olmayanların oranı (%17,5), ilk ve orta okul mezunu %25,4, lise mezunu olanların oranı (%27) ve üniversite mezunu olanların oranı %4,8 olarak görülmektedir. Okuryazar olmayanların oranı %10,9 dur. Günümüz koşullarında bu çok ciddi bir oran olarak değerlendirilmektedir. Sögüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerine ki çalışması ile benzerlik göstermektedir.

Sögüt'ün (2006) yılında yaptığı araştırmaya katılan bedensel engellilerin karşılaştığı güçlükleri asmada sporun sağladığı yarara göre dağılımlarına bakıldığında; araştırmaya katılan ve spor yapan bedensel engellilerin sosyal yaşamda karşılaştıkları güçlükleri asmada %89,28 ile sporun yarar sağladığını göstermişlerdir. %10,72'lik oran ise sporun güçlükleri aşmada bir yarar sağlamadığını gösterse bile bu çok düşük bir oran olarak görülmektedir. Sögüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerine ki çalışması ile benzerlik göstermektedir. (Sögüt, 2006).

Sögüt'ün (2006) yılında yaptığı araştırmaya katılan spor yapan bedensel engellilerin %57,2'sinin çalışmadığı, %42,9'unun ise çalıştığı görülmektedir. Spor yapmayanların ise %60'ının çalışmadığı ve %40'ının çalıştığı görülmektedir. Çalışmayanların oranının yüksek olması engellilerin eğitiminde ve istihdamında ciddi sorunların olduğu şeklinde yorumlanabilir Sögüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerine

çalışması ile benzerlik göstermektedir. (Söğüt, 2006).

Söğüt'ün (2006) yılında yaptığı araştırmaya katılan bedensel engellilerin mesleklerine bakıldığında; katılımcıların yarıdan fazlasının mesleksiz olduğu görülmektedir. Spor yapan bedensel engellilerin %43'ünün mesleksiz, %19,6'sının işçi, %9'unun memur %19,6'sının eğitim gerektiren kalifiye meslek sahibi olduğu, %7'sinin esnaf, %1,8'inin öğrenci olduğu görülmektedir. Spor yapmayanların ise %57'sinin mesleksiz, %8'inin işçi, %3,2'sinin memur, %4,8'inin eğitim gerektiren kalifiye meslek sahibi olduğu, %4,8'inin esnaf olduğu, %17,5'inin öğrenci olduğu ve %4,8'inin de ev hanımı olduğu görülmektedir. Söğüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerineki çalışması ile benzerlik göstermektedir. (Söğüt, 2006).

Söğüt'ün (2006) yılında yaptığı araştırmaya katılan spor yapan bedensel engellilerin %53,6'sının sıfır ile üç yüz lira, %14,3'ünün üç yüz ile beş yüz lira, %17,9'unun beş yüz sekiz yüz lira, sadece %14,3'ünün sekiz yüz ve yukarısı gelire sahip olduğu görülmektedir. Spor yapmayanların %77,8'inin sıfır ile üç yüz lira, %17,5'inin üç yüz ile beş yüz lira, %3,2'sinin beş yüz sekiz yüz lira, %1,6'sının da sekiz yüz ve yukarısı gelire sahip olduğu görülmektedir. Bedensel engellilerin aylık ortalama gelirlerini gösteren bulgulara bakıldığında, tümünün yoksul olduğu görülmektedir. Geliri yok denilebilecek, düzenli bir iş ve dolayısıyla gelir sahibi olmayan %66,4'lük oranın açlık sınırının altında yaşadığı görülmektedir. Söğüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerineki çalışması ile benzerlik göstermektedir. (Söğüt, 2006).

Söğüt'ün (2006) yılında yaptığı araştırmaya katılan Bedensel engellilerin annelerinin eğitim durumlarına bakıldığında; lise ve üniversite düzeyinde eğitim alanların oranının %10,9 ile çok düşük olduğu görülmektedir. Kendilerinde ise bu oran %49,1'dir. Yine annelerin %50,4'ünün ilkokul mezunu ve %4,2'sinin de ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Okur yazar olmayanların oranı ise %34,5'tir. Annelerin çocuklarına oranla daha düşük seviyede eğitime sahip oldukları görülmektedir. Bedensel engellilerin anne eğitim düzeyi daha çok ilkokul kategorisinde yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Okur-yazar olmayanların oranı (%34,5) da dikkat çekicidir. Söğüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerineki çalışması ile benzerlik göstermektedir. (Söğüt, 2006).

Söğüt'ün (2006) yılında yaptığı araştırmaya katılan Bedensel engellilerin annelerinin mesleklerine bakıldığında; %93,2'sinin ev hanımı, %5,1'inin memur, %1,7'sinin ise emekli

olduğu görülmektedir. Annelerin büyük çoğunluğunun ev hanımı olması ülkemizde kadının eğitimine önem verilmediği ve ata erkil toplum yapımızın yansımaları göstermesi açısından önemlidir. Bedensel engellilerin babalarının mesleklerine bakıldığında; mesleksizlerin oranı %32,8, emekli %30,3, işçi %17,6, esnaf %8,4, çiftçi %4,2, memur ve eğitim gerektiren kalifiye mesleklerin oranı ise %3,4 tür. Bedensel engellilerin babalarının yaklaşık üçte birinin mesleksiz olması düzenli bir yaşam ve gelirin olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Bedensel engellileri babalarıyla karşılaştırdığımız da kendilerinin de yarıdan fazlasının mesleksiz olduğunu görmekteyiz Söğüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerineki çalışması ile benzerlik göstermektedir. (Söğüt, 2006).

Söğüt'ün (2006) yılında yaptığı araştırmaya katılan bedensel engellilerin engellilik durumlarına bakıldığında; %86,6 sını da alt extremité, %13,4'ünde de üst extremité yetersizlikleri olduğu görülmektedir. Alt extremité yetersizliği oranının yüksek çıkması katılımcıların büyük bölümünün yardımcı aletlere bağımlı yaşamak zorunda olmaları sonucunu doğurmaktadır. Bedensel engellilerin engellilik gerekçelerine bakıldığında; %34,5'i doğuştan, %24,4'ü tıbbi hata, %21,8'inin çocuk felci %13,4'ünün trafik kazası, %3,4'ünün spor kazası, %1,7'sinin iş kazası ve %0,8'inin ise ev kazası sonucu engelli oldukları tespit edilmiştir. Yukarıdaki verilere baktığımızda doğuştan ve çocuk felcinden dolayı engelli kalan katılımcıların oranı yüzde elliye geçmektedir. Bu da eğitimsizlik ve yoksulluk sonucunu göstermesi açısından önemlidir. Muhtemelen tıbbi hata olarak bulunan değerlerin büyük bir kısmı da sağlık kurumlarına zamanında ve yeterince gidilmemesinden kaynaklanmaktadır. Söğüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerineki çalışması ile benzerlik göstermektedir. (Söğüt, 2006).

Söğüt'ün (2006) yılında yaptığı araştırmaya katılan bedensel engellilerin; tuvalet, banyo, giyinme, yemek gibi ihtiyaçlarını kendi başlarına karşılama oranları yüksek çıkmıştır. Ancak ulaşım, alışveriş gibi sosyal yaşam alanlarında karşılanması gereken ihtiyaçlar kişisel bakım ihtiyaçlarının oranlarına göre düşük çıkmıştır. Söğüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerineki çalışması ile benzerlik göstermektedir. (Söğüt, 2006).

Söğüt'ün (2006) yılında yaptığı araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma ile sosyal çevrelerinde kendilerine karşı farklı bir ilgi oluşma durumlarına bakıldığında; %89,28'lik bir ilginin olduğunu görmekteyiz. Kendilerine karşı sosyal çevrelerinde farklı

bir ilginin olmadığını söyleyenlerin oranı %10,72 ile oldukça düşük olarak görülmüştür. Araştırmaya katılan bedensel engellilerin sporda başarı ve zaferin tadını çıkarma durumlarına bakıldığında; spor yapan ve araştırmaya katılan engellilerin tamamı yani %100'ü sporda başarı ve zaferin tadını çıkardıklarını ve spor aracılığıyla eğlendikleri görülmüştür. Söğüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerineki çalışması ile benzerlik göstermektedir. (Söğüt, 2006).

Söğüt'ün (2006) yılında yaptığı araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve yenene, üstün gelene saygı duyma davranışı incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %96,4'ünün yenene, üstün gelene saygı duydukları görülmektedir. Söğüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerineki çalışması ile benzerlik göstermektedir. (Söğüt, 2006).

Söğüt'ün (2006) yılında yaptığı araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışının takım çalışması davranışına etkisi incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %85,7'si takım çalışmasını çok önemseddiği, %12,5'nin de önemseddiği görülmektedir. Dolayısıyla spor yapanların tamamına yakını %98,2'si takım çalışmasını çok önemsemektedir. Söğüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerineki çalışması ile benzerlik göstermektedir. (Söğüt, 2006).

Söğüt'ün (2006) yılında yaptığı araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve spordaki kurallara uygun davranma, sosyal yaşamdaki kurallara uygun hareket etme davranışı incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %67,9'u spordaki kurallara uygun hareket etmenin sosyal yaşamdaki kurallara uygun hareket etmeyi çok olumlu etkilediğini, %26,8'i de olumlu etkilediğini belirtmiştir Söğüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerineki çalışması ile benzerlik göstermektedir. (Söğüt, 2006).

Selmin Çakmakçı'nın 2001 yılında Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı'nda hazırladığı "Okullarda Beden Eğitimi Dersinin ve Faaliyetlerinin Öğrencilerin Sosyalleşmesine Etkileri" konulu yüksek lisans tezinde beden eğitimi spor faaliyetlerinin, öğrencilerin sosyalleşmesine büyük ölçüde etken olduğu sonucu hem kuramsal kısımda hem de anket uygulamasında ortaya çıkmıştır ve bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Oğuz Erdoğan'ın 2001 yılında Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü,

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı'nda hazırladığı “Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Spor Yapan ve Spor Yapmayan Gençlerin Toplumsallaşmasında Sporun Yeri” konulu yüksek lisans tezinde, kuramsal boyutta, sosyalleşmeye sporun etkili olduğu; ancak anket uygulamalarının sonucunda, uygulama boyutunda, spor yapan ve spor yapmayan gençlerin benzer özellikleri olduğu görülmüştür ve bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Ahmet Şadan Ökmen'in 2003 yılında Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimi Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda hazırladığı “Okullarda Beden Eğitimi ve Sporun Öğrencilerin Toplumsallaşmasındaki Rolü” konulu, kuramsal düzeyde hazırlanmış doktora tezinde de sporun sosyalleşmeye olumlu katkıları olduğu sonucuna varılmıştır ve bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Hasan Şahan'ın 2007 yılında Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Araştırma Yöntemleri Bilim Dalı'nda hazırladığı “Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü” konulu doktora tezinde spor aktivitelerinin, sosyalleşmeye salt etken olmadığı, ancak sporun, sosyalleşme sürecinde vazgeçilmez bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır ve bizim çalışmamıza paralellik göstermektedir.

Tuncer'in (2009) yılında yaptığı çalışmada bedensel engellilerin spor yapma durumlarına göre anne ve babalarının eğitim durumları incelendiğinde; spor yapanların annelerinin %48'inin ilkokul, babalarının %56'sının ilkokul mezunu olduğu, spor yapmayanların annelerinin %40'ının ilkokul, babalarının %36'sının ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Tuncer'in 2009 yılında yaptığı sporun bedensel engelli bireylerin ruhsal durumları üzerine etkisi çalışması ile benzerlik göstermektedir.

Tuncer'in (2009) yılında yaptığı çalışmada spor yapan ve yapmayan engellilerin durumları ile ilgili eleştirilme, karşı cinse utangaçlık, rahatsızlık hissi, duygusallık, sevilmemeye ve başkaları tarafından anlaşılamama gibi insan ilişkilerinde güçlük çekmedikleri ve kendileri ile barışık olduklarını söyleyebiliriz. Tuncer'in 2009 yılında yaptığı sporun bedensel engelli bireylerin ruhsal durumları üzerine etkisi çalışması ile benzerlik göstermektedir.

Tuncer'in (2009) yılında yaptığı çalışmada engellilerin duygu durumu, enerjide azalma, değersizlik, güçsüzlük isteksizlik, karamsarlık, yalnızlık ve hayatına son verme gibi düşüncelere sahip olmadıklarını kamu kurum ve kuruluşunda çalıştıklarına, sosyal

faaliyetlere katıldıklarına ve spor ile olumsuz durumlardan uzaklaşarak depresyon riski göstermedikleri söylenebilir. Tuncer'in 2009 yılında yaptığı sporun bedensel engelli bireylerin ruhsal durumları üzerine etkisi çalışması ile benzerlik göstermektedir.

(2001) yılında Kapıkıran'ın yaptığı çalışmaya göre cinsiyet değişikliği ile kızların erkeklerden daha depresif oldukları, daha fazla fobik kaygı yaşadıkları, daha çok genel kaygı yaşadıkları, daha fazla kişilerarası duyarlılık gösterdikleri, daha fazla OKB oldukları, daha fazla somatik sorunları olduğu, paranoid düşüncelere sahip oldukları ve psikotik oldukları, uyku sorunu, yeme sorunları olduğu ve daha fazla suçluluk yaşadıkları görülmüştür.

Kapıkıran'ın 2001 yılında yaptığı lise öğrencilerindeki psikopatolojik belirtilerin cinsiyet ve sınıf değişkenleri açısından incelenmesi olarak yaptığı çalışma ile çalışmamız benzerlik göstermektedir.

Yaşam kalitesi arttıkça depresyon düzeyi düşmekte, yaşam kalitesi düştükçe depresyon seviyesi yükselmektedir.

Güler (2006), hastalar üzerinde yaptığı çalışmada depresyon ve yaşam kalitesinin yakın ilişkili olduğunu, yaşam kalitesi azalan hastalarda fiziksel, duygusal ve sosyal iyilik halinin de olumsuz yönde etkilendiğini tespit etmiştir. Depresyonun yaşam kalitesini, yaşam kalitesinin de depresyonu yüksek oranda etkilediğini söylemek mümkündür. Bu da bizim çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Yapılan bazı çalışmalarda genç hastaların yaşam kalitesi puanlarının yaşlı hastalardan daha yüksek olduğunu belirlenmiştir (Fujisawa ve ark. 2000; Balaska ve ark. 2006). Humar ve ark. (2003) ve Ponton ve arkadaşlarının (2001) yaptıkları çalışmalarda yaş kriteri bakımından bireylerin yaşam kalitesi arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ifade etmişlerdir. Bizim çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçlar, Humar ve ark. (2003) ve Ponton ve ark. (2001) yaptıkları çalışmalar ile paralellik göstermektedir.

Aylık gelir ve yaşam kalitesinin bütün alanları ve toplam yaşam kalitesi puanlarında pozitif bir korelasyon Erdem ve Ergüney'in (2005) çalışmasında tespit edilmiştir. Hastaların aylık geliri arttıkça yaşam kalitesi alanlarından aldıkları ortalama puanlar yükselmektedir. Maddi sorunların pek çok sorunları beraberinde getirdiği, hastalık durumuna uyumu olumsuz yönde etkilediği, maddi yeterliliğinde birçok olanakları beraberinde getirdiği ve bunun yaşamdan doyum bulmayı olumlu yönde etkileyebileceği ifade edilmektedir ve bizim araştırmamızla benzerlik göstermektedir (Erdem ve Ergüney 2005).

Çalışmamıza benzerlik göstermeyen araştırmalara bakıldığında;

Bedensel engellilerin yardımcı alet kullanma durumlarına bakıldığında; %19,3'ü protez, %31,1'i tekerlekli sandalye, %17,6'sı ayakkabı, %30,3'ü ise koltuk değneği kullanmaktadır. Tekerlekli sandalye ve koltuk değneği kullanma oranının %50 çıkması katılımcıların %86,6'sının alt ekstremité yetersizliği olan engelliler olması ile ilgilidir. Dolayısıyla yardımcı aletlere bağımlı olarak yaşamak zorunda kalan engelliler başkalarının yardımına da bağımlı kalmaktadırlar. Söğüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerine ki çalışması ile benzerlik göstermemektedir (Söğüt, 2006).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin ihtiyaçlarını kendi başlarına giderebilme durumlarına bakıldığında; %68,9'unun kendi başına tuvalet ihtiyacını her türlü giderdiği, %21'inin büyük oranda giderdiği, %2,5'inin bazen giderdiği, %7,6'sının ise hiç gideremediği görölmüşür. Banyo ihtiyacını ise %71,4'ünün her türlü, %17,6'sının büyük oranda, %2,5'inin bazen giderdiğini ve %8,4'ünün de hiç gideremediğini görmekteyiz. Giyinme ihtiyacını %69,7'si her türlü, %16 büyük oranda, %6,7'si bazen giderdiği ve %7,6'sının da hiç gideremediğini görmekteyiz. Yemek ihtiyacını %75,6'sının her türlü, %13,4'ünün büyük oranda, %5'inin bazen giderdiği ve %5'inin de hiç gideremediği görölmektedir. Alışveriş ihtiyacını %62,2'sinin her türlü, %13,4'ünün büyük oranda, %10,9'unun bazen giderdiği ve %13,4'ünün de hiç gideremediği görölmektedir. Ulaşım ihtiyacını %56,3'ünün her türlü, %19,3'ünün büyük oranda, %8,4'ünün bazen giderdiği ve %16'sının hiç gideremediğini görmekteyiz. Söğüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerineki çalışması ile benzerlik göstermemektedir (Söğüt, 2006).

Tuncer'in (2009) yılında yaptığı bir çalışma da spor yapan bedensel engellilerin %58'inin bekar, %52'sinin lise mezunu, %58'inin çalıştığı, çalışanların %72'sinin bir kamu kurumunda çalıştığı, spor yapmayanların %68'sinin bekar, %50'sinin lise mezunu, %36'sının çalıştığı, çalışanların %66,7'sinin bir kamu kurumunda çalıştığı tespit edilmiştir. Tuncer'in 2009 yılında yaptığı sporun bedensel engelli bireylerin ruhsal durumları üzerine etkisi çalışması ile benzerlik göstermemektedir.

Tuncer'in (2009) yılında yaptığı çalışma da spor yapan bedensel engellilerin %86'sının annesinin herhangi bir işte çalışmadığı, geriye kalanların ise %10'unun emekli olduğu ve %2'sinin özel bir şirkette çalıştığı, babalarının %54'ünün emekli, %40'ının

çalıştığı, çalışanların ise %70'inin serbest olarak çalıştığı, spor yapmayanların; %88'inin annesinin herhangi bir işte çalışmadığı, geriye kalanların ise %2'sinin emekli olduğu ve %10'unun özel bir şirkette çalıştığı, babalarının %50'sinin emekli, %40'ının çalıştığı, çalışanların ise %57,9'unun bir kamu kurumunda çalıştığı tespit edilmiştir. Tuncer'in 2009 yılında yaptığı sporun bedensel engelli bireylerin ruhsal durumları üzerine etkisi çalışması ile benzerlik göstermemektedir.

Tuncer'in (2009) yılında yaptığı çalışmada spor yapanlarda öfke daha yüksek bulunmuştur. Engellilerin günlük aktivitelerinde karşılaştığı sorunlar, iş ve aile ortamındaki stres, sonradan olunan engellilik durumunu kabullenmeme, uzun süre hareket etmeyen bünye ile beyin açığa çıkmayan enerjiyi atmak eğilimine girecektir ve bunun etkisi sonucu yaşanan ruhsal bunalım öfke ve sinir nöbetlerine neden olabilir. Engellilerin kendilerini sporla ifade etmeleri, spordaki kazanma hırısı ve mücadele ederken bedenlen yaşanan zorluk öfkeye neden olabilir. Tuncer'in 2009 yılında yaptığı sporun bedensel engelli bireylerin ruhsal durumları üzerine etkisi çalışması ile benzerlik göstermemektedir. Schwenk ve ark. (2007), Amerikan futbolcular üzerinde yaptığı çalışmada yaşam kalitesi alt boyutları olan fiziksel hareketlilik, ekonomik durum ve sosyal yaşamın, depresyona maruz kalmış emekli profesyonel futbolcularda azaldığı yönünde çalışma sonuçları bulmuştur. Araştırmacı çalışmasında emekli futbolcuların yaşam kalitelerini orta seviyede, depresyon düzeylerini hafif şiddette bulmuş, emekli futbolcuların depresyon düzeyleri arttıkça yaşam kalite puanlarının da düştüğünü tespit etmiştir. Bu da bizim çalışmamızla paralellik göstermemektedir.

Sögüt'ün (2006) yılında yaptığı çalışmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışının is bölümü, paylaşma ve dayanışma davranışına etkisi incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %82,1'i is bölümü paylaşma ve dayanışmayı çok önemsemekte, %17,9'u ise önemsemektedir. Spor yapmayanların ise %63,5'i çok önemsemekte, %30,2'si önemsemekte ve %6,3'ü de fikir belirtmemektedirler. Spor yapmayanlarda ki oran spor yapanlara göre daha düşük olarak görülmüştür. X2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır.

Sögüt'ün (2006) yılında yaptığı çalışmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve spordaki kurallara uygun davranma, sosyal yaşamdaki kurallara uygun hareket

etme davranışı incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %67,9'u spordaki kurallara uygun hareket etmenin sosyal yaşamdaki kurallara uygun hareket etmeyi çok olumlu etkilediğini, %26,8'i de olumlu etkilediğini belirtmiştir. Sögüt'ün 2006 yılında yaptığı Bedensel Engellilerin Sosyalleşmesi üzerineki çalışması ile benzerlik göstermemektedir.

“Kalabalıktan olabildiğince uzak kalmayı tercih ederim” sorusu için P değeri <,001; “Toplum içerisinde insanlarla iletişim kurmada seçici davranırım” sorusu için P değeri <,002; “İnsanlar toplum içerisinde benimle kolayca diyalog kurabilirler” sorusu için P değeri <,001; “Toplumsal olaylarda genellikle topluma liderlik yaparım” sorusu için P değeri <,001; “Her türlü sosyal etkinliklere katılmaktan hoşlanırım” sorusu için P değeri <,001; “Yeni tanıştığım insanlarla diyalog kurmaktan çekinirim” sorusu için P değeri <,001; “Toplum içerisinde çoğunlukla kendimi yalnız hissederim” sorusu için P değeri <,001; “Toplum içerisinde başkaları ile kolaylıkla iletişim kurarım” sorusu için P değeri <,001; “Toplum içerisinde sevdiğim insanlarla birlikte olduğumda keder ve dertlerimi unuturum” sorusu için P değeri <,001; “Toplumsal kurallara uymayan insanları haklı görmem” sorusu için P değeri <,001; “Toplumsal değerlere bağlı bir kişiliğe sahip biriyim (gelenek, töre, inançlar) ” sorusu için P değeri <,001; “Toplumsal değerlere aykırı davranan bireylerin davranışları beni rahatsız eder” sorusu için P değeri <,001; “Toplumsal uzlaşmayı bozan davranış sahiplerine hoşgörülü davranırım” sorusu için P değeri <,001; “Aileyle ilgili kararların alınmasında katkıda bulunurum” sorusu için P değeri <,001; “Ailem benim fikir ve davranışlarıma her zaman hoşgörülü davranır” sorusu için P değeri <,001; “Ailem, arkadaş çevrem belirlenmesinde etkin rol oynar” sorusu için P değeri <,001; “İnsanların benim davranışlarımı yargılamaya ya da yönetmeye çalışmasından rahatsız olurum” sorusu için P değeri <,001; “Spor kulüpleri, farklı kültürdeki insanların tanışmasını ve böylece toplumsal bütünleşmenin etkin faktörüdür” sorusu için P değeri <,001; “Toplumsal aktivitelere katılmakta yaş, cinsiyet, inanç vb ayrım yapmaktan hoşlanmam” sorusu için P değeri <,001; “Yeni insanlarla tanışıp, sosyal aktivitelere katılmaktan hoşlanırım” sorusu için P değeri <,001; “Spor kulüpleri farklı insan grupları arasında toplumsal diyalog için bir adımdır” sorusu için P değeri <,001; “Farklı kültürdeki değer anlayışlarına saygılı davranmayı tercih ederim” sorusu için P değeri <,001; “Farklı kültür anlayışları, toplumsal barışın temel dinamiğidir” sorusu için P değeri <,001; “Bizi diğer kültürden Farklı kılan değer; farklı kültürlerin barış ve uyum içerisinde yaşamasıdır” sorusu için P değeri <,001; “Spor yapan bireyler, kendileriyle barışık olur” sorusu için P değeri <,001; “Spor toplumlar

arası sosyal bütünleşmeyi sağlar” sorusu için P değeri $<,009$; “Bir grubun üyesi olmaktansa, kendime özgü bir değer yapısına sahip birey olmayı tercih ederim” sorusu için P değeri $<,001$; “Spor, insanlar arası iletişime olumlu katkılar sağlar” sorusu için P değeri $<,001$; “Spor eğitimi, topluma daha faydalı bireyler yetiştirilmesinde önemli rol oynar” sorusu için P değeri $<,001$; “Spor, bireysel yeteneklerin keşfedilmesini sağlar” sorusu için P değeri $<,003$; “Boş zamanlarımı diğer insanlarla geçirmekten hoşlanırım” sorusu için P değeri $<,001$; “Bireysel hareketlerden ziyade, diğer insanlarla hoş zaman geçirecek aktiviteler yapmayı tercih ederim” sorusu için P değeri $<,005$ olduğundan bu iki grup arasında yukarıdaki sorular için istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Görüldüğü gibi teoride sosyalleşmeye olumlu etkileri olduğu ortaya çıkan sporun, ortopedik engellilerin de sosyalleşmesine katkılarının olduğu uyguladığımız anket sonucu ortaya çıkmıştır.

Arkadaş grubu, bireyin toplumsallaşmasına katkıda bulunurken onun eşitlikçi toplumsal ilişkiler kurmasına, sadakat ve cesaret gibi duygularının gelişmesine, toplumda yasak olarak kabul edilen konuları özgürce tartışabilmesine, kendine güven duymasına, başkalarıyla iş birliği yapmayı öğrenmesine ve gelişimine katkıda bulunabilecek oyun vb. faaliyetlere katılmasına yardımcı olur (MEB 2011).

Tuncer’in 2009 yılında yaptığı çalışmada bedensel engellilerden psikiyatri kliniğine başvuran on yedi kişiden %88,2’sinin ruhsal bunalım, %5,9’unun aşırı ve gereksiz şekilde gülme yine %5,9’unun rehabilitasyon süresince müracaat ettiği görülmüştür. Tuncer’in 2009 yılında yaptığı sporun bedensel engelli bireylerin ruhsal durumları üzerine etkisi çalışması ile benzerlik göstermemektedir.

Spor yapan bedensel engellilerin %72’sinin doğuştan %28’inin sonradan, spor yapmayanların ise %54’ünün doğuştan, %46’sının sonradan engelli olduğu tespit edilmiştir. Bedensel engellilerin %12’sinin ailesinde başka bir engelli bulunduğu ve %66,7’sinde kardeşinin engelli olduğu bulunmuştur. Bedensel engellilerden %90’ında böbrek yetmezliği çoğunluk olmak üzere iç hastalıklara ilişkin rahatsızlık, %5’inde ruhsal hastalıklar, %5’inde vitamin eksikliği nedenleri ile devamlı ilaç ve doktor takibinde bulunmaktadır.

Bu araştırma da düzenli olarak spor yapan bedensel engelliler ile spor yapmayan bedensel engellilerin sosyalleşmelerinde sporun etkisi açıkça görülmektedir. Spor yapan bedensel engelliler için yaşam kolaylaşırken spor yapmayan bedensel engelliler için yaşam daha da zorlaşmaktadır.

6. SONUÇ

Sonuç olarak düzenli olarak spor yapan engelliler ile spor yapmayan engellilere bakıldığında spor yapmanın engellilerin sosyalleşmeleri üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu etki arkadaş edinmeden, grup üyeliğine, kendini değerli hissetme, hoşgörölü olma, rekabet duygusu, takım çalışması gibi birçok konuda etkilidir. Elde edilen bu sonuç, sporun tüm toplum üyeleri üzerinde olumlu etkilerde bulunmasının engelliler açısından da geçerli olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu çerçevede sporu engellilerin yaşamlarına daha etkin bir şekilde koyarak onların toplumla uyumunu arttırılabileceği bir gerçektir.

Engellilerin sosyalleşmesine sporun etkisinin belirlenmeye çalışıldığı araştırmamızın kuramsal kısmında, sporun sosyalleşme araçlarından birisi olarak kabul edilebileceği açıkça görölmektedir. Uyguladığımız anket sonuçlarında da profesyonel veya amatör olarak sporla ilgilenen engelli bireyler (tekerlekli sandalye basketbolcuları) ile sadece izleyici olan (spor yapmayan) engelli bireyler arasında sosyalleşme düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, hipotezlerimizi doğrulamakta olup engelli bireylerin sosyalleşmesinde sporun etkin bir rol oynadığını ortaya çıkmaktadır.

Araştırmamız sonucunda elde ettiğimiz bulgulara dayanarak aşağıdaki önerileri sunabiliriz;

- Engellilere gerekli istihdam sağlanarak yaşamlarını sürdürebilecek gelir sağlanmalıdır.
- Engellilerin katılabilecekleri her türlü sportif etkinliğe katılmasının sağlanması için ailelerden başlayarak okullar, kulüpler ve yerel yönetimlerin böylesi bir çabanın içinde olması sağlanmalıdır.
- Spor karşılaşmalarında engellilerin karşılaşmaları izlemelerinde büyük zorluklarla karşılaştıkları bilinmektedir. Bedensel engellilere yönelik özel giriş kapı ve tribünlerin yapılmasına olanak verecek düzenlemeler ortaya konulmalıdır.
- Her semtte en az bir spor salonunda haftanın belirli gün ve saatleri engelli bireylerin spor yapabilmeleri için ayrılabilir ki Anayasamızın 59. maddesinde de Devletimizin, vatandaşlara spor yapma imkânı sağlamakla yükümlü olduğu açıkça belirtilmektedir. Bu durumda engelli bireyler, lisanslı bir sporcu olmadan da spor yapma imkânı bulabilecektir.

ÖNERİLER

- Engelli bireylerin, özel programlarla spor yapmaları gerektiği bir gerçektir. Spor merkezlerinde engelli bireylerin spor yapmalarına ilişkin özel programlar uygulayabilecek antrenörler yetiştirilebilir.
- Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu çatısı altında 2007 yılı itibariyle 12 spor branşı bulunmaktadır. Bu sayı daha da artırılabilir.
- Engelli bireylerin toplumsal soyutlanma ve ayrıma maruz kalmamaları için kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra özel sektörlerde de istihdamı yönünde yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.
- Engelli bireylerin Sosyo kültürel faaliyetler kapsamında boş zamanlarını aktif ve olumlu bir şekilde değerlendirmelerine imkân verecek rekreasyon alanlarının oluşturulması gerekmektedir.
- Ülkemizde bedensel engellilerin sosyalleşmelerine yönelik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Araştırmacılar bu alana eğilmeli ve katkı sunmalıdır.

7. KAYNAKLAR

1. **Abaoğlu C.**, *Sporun Tıbbi Yönü, Spor Ansiklopedisi*, Cilt 1, Yelken Matbaası, İstanbul, **1982**.
2. **Akdeniz S.** Eğitim Sosyolojisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, **1990**
3. **Akgün N.**, Egzersiz Fizyolojisi, Ege Üniversitesi Basımevi, , 2. Baskı, İzmir, **1986**.
4. **Akın, Y., (2004).** *Gülbüz ve yavuz evlatlar erken Cumhuriyet'te beden eğitimi ve spor*, İletişim Yayınları, İstanbul.
5. **Aksan D.**, *Her Yönüyle Dil*, I. Cilt, TDK Yayınları, II. Baskı, Ankara, **1979**
6. **Akyüz H.**, Eğitim Sosyolojinin Temel Kuram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma, MEB Yayınları:2320, İstanbul, **1991**.
7. **Alav O.**, *Kitle İletişimi ve Yerel Medya*, Fakülte Kitabevi, Isparta, **2001**
8. **Alpman C.**, *Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyu Gelişimi*, Can Reklamevi Basın Yayın Ofset Matbaacılık, Ankara, **2001**.
9. **Amman M.T. İkizler H.C. , Karagözoglu C.** *Sporda Sosyal Bilimler*. Alfa Yayınevi. İstanbul. **2000**.
10. **Ankara Altındağ Ortopedik Özürlüler Yatılı İlköğretim Bölge Okulu**, *10-16 Mayıs Sakatlar Haftası El Broşürü*, Ankara, **1988**
11. **Anonim**, Başbakanlık Özürlüler idaresi Başkanlığı; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı Matbaası, **2001**.
12. **Anonim**, Ortopedik Özürlüler Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *Aile Eğitim Rehberi*, **2007**.
13. **Anonim**, T.C. Başbakanlık, ÖZDAĞ, I. Özürlüler Şurası: Özürlülerle ilgili Yönetim ve Örgütlenme; Özürlülerle ilgili Sosyal Politika Yönetim ve Örgütlenme Komisyon Raporu, **1999**.
14. **Arıcı H. (2000)**. Okullarda Beden Eğitimi, Bağırhan Yayınevi, Ankara.
15. **Armağan.** Sporun Toplumun Bilimsel Temelleri. Ege Üni. Yayınları. İzmir. **1982**.
16. **Atalay, A. (2007)**. Osmanlı ve genç Türkiye Cumhuriyeti döneminde sporda batılılaşma hareketleri. *Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spor Yönetimi Ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, Cilt 2 (2), 30-35.
17. **Atay M.** *Engelli bireylerin benlik gelişiminde spor etkinliklerinin önemi*. Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Sempozyumu Bildiri Kitabı, GSGM Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları:1995; 97-100.
18. **Aydemir, İ. E. (2014)**. *Spor Genel Müdürlüğü'nün yürüttüğü okul sporları faaliyetlerinin değerlendirilmesi: Bolu örneği, Yüksek lisans tezi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
19. **Aziz A.**, Toplumsallaşma ve Kitle İletişim, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, Ankara, **1982**
20. **Balcıoğlu, İ. (2003)**. *Sporun sosyolojisi ve psikolojisi*. Bilge Yayınları, İstanbul.
21. **Battomore T., Nispet Robert**, *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, V Yayınları, Türkçeye Çevirileri Derleyen: **Mete Turçay, Aydır Uğur**, Ankara, **1990**
22. **Bauman S.**, *Uygulamalı Spor Psikolojisi*, Alfa Basın Yayın Dağıtım, Çeviren:H.C. İkizler, Ali Osman Özcan, İstanbul, **1994**.
23. **Baykoçak C. (2002)**. "Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Sorunları ve Tükenmişlik Düzeyleri (Bursa İli Uygulaması)", (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), Sakarya.
24. *Bedensel ve Zihinsel Özürlülerin Sorunları için Çağdaş Çözümlere Doğru ilk Adım*, **1996**.
25. **Bekiroğlu MS**, *Peyzaj Düzenlemelerinde Özürlülerin Kullanımlarıyla İlgili Sorunların Saptanması*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul. **1998**.
26. **Bezciler E.** *Tekerlekli Sandalye Basketbolunun Üst Ekstremité Fonksiyonları Üzerine Etkisi*, 2007, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 91 sayfa, Bolu, (Yrd. Doç. Dr. Necmiye Ün Yıldırım)
27. **Bilgen V.**, *Ses ve Konuşma Bozuklukları Sempozyumu*, İzmir, **1978**.
28. **Brouwer, J, Ludeke W.** *Felsefi Açısından Engellilerde Spor*. Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Sempozyumu Bildiri Kitabı. T.C. Başbakanlık GSGM Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı. Ankara,1997; 1:11-17.
29. **Bulgu N. , Akcan F.** Spor ve Toplumsallaşma. Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi. Gazi Üniversitesi Spor Yüksek Okulu Yayınları. Ankara. **2003**

30. **Cooper RA, Quatrano LA, Axelson PW, Harlan W, Stineman M, Franklin B**, Research on physical activity and health among people with disabilities: a consensus statement. *Journal of Rehabilitation Research and Development*. **1999**; 36 (2):142-54.
31. Çağdaş Toplum, Çağdaş Yaşam ve Özürlüler Komisyon Raporları Genel Kurul Görüşmeleri, I. Özürlüler Şurası, Ankara, 29 Kasım -02 Aralık **1999**
32. **Çağlar D.**, *Ortopedik Özürlü Çocuklar ve Eğitimi*, Ankara, **1976**.
33. **Çalgın E.R. (2003)**. “Niğde İlinde Görev Yapmakta Olan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mevcut Durumlarının Değerlendirilmesi ve Mesleki Sorunlarının Tespiti” (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı), Niğde.
34. **Çobanoğlu, Y. (1997)**. *Beden eğitimi ve spor tarihi ders kitabı*. Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
35. **Demir N., Birey, Toplum, Bilim: Sosyoloji Temel Kavramlar**, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2006.
36. **Demir Ö., Acar M.**, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul, **1992**
37. **Demiray U.**, *Meslek Yüksek Okulları İçin Genel İletişim*, Pegem Yayıncılık, Ankara, **2003**
38. **Demirhan, G. (2003)**. *Kültür, eğitim, felsefe ve spor eğitimi ilişkisi. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*. Cilt 14 (2), 92-103.
39. **Devlet Planlama Teşkilatı, V. Beş Yıllık Kalkınma Planı**, Spor Ö.İ.K.R., Ankara, **1981**
40. **Doğan Ç.**, “1981 Yılında Türkiye’de Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Durumu ve Sorunları”, *Çağdaş Eğitim*, Ankara, **1982**, No:7
41. **Doğan İ.**, *Sosyoloji Kavramlar Ve Sorunlar*, Sistem Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul **1998**
42. **Doğan S.**, “Aileye Yönelik Psikolojik Yardım, Psikolojik Dayanışma”, Aile Kurultayı 16-18 Kasım **1994**, Birinci Kitap, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, **1995**
43. **Dönmezer S.**, *Toplumbilim*, Savaş Yayınları, İstanbul, **1994**.
44. **Durmaz B.** *Spor Yaralanmalarında Tedavi İlkeleri*, Atatürk Üniversitesi, Tıp Fakültesi Ftr Abd Spor Hekimliği Bilim Dalı Sporcu Sağlığı ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri, Erzurum, **2000**.
45. **Durstine JL, Painter P, Franklin BA, Morgan D, Pitetti KH, Roberts SO**. *Physical activity for the chronically ill and disabled*. *Sports Medicine*. **2000**; 30 (3), 207-219.
46. **Ege R**, *Sakatlar ve Sakatlıklar*. Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları. **1993**;12.
47. **Elkin F.**, *Çocuk ve Toplum, Çocuğun Toplumsallaşması*, Güngör Yayınları, Çeviren: Nazife Güngör, Ankara, **1995**.
48. Engelliler ve Spor, <http://www.sporbilim.com/index.php?s=icerik&katid> Erişim Tarih:(23-04-2009)
49. **Erdil M**, Toplum bilimsel Açıdan Engellilik Sorunsalı, <http://www.toplumvesiyaset.com>, **2007**,
50. **Ergun N, Baltacı G**, *Spor Yaralanmalarında Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Prensipleri*.2. Baskı, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu Yayınları. **2006**.
51. **Erkal M.**, *Sosyoloji (Toplumbilim)*, Der Yayınları, İlaveli 11.Baskı,İstanbul, **2000**.
52. **Erkal M.**, *Sosyolojik Açıdan Spor*, İstanbul, **1978**
53. **Erkan N.**, Yaşam Boyu Spor, Bağırhan Yayınevi, Ankara, **1998**.
54. **Eroğlu F.**, Davranış Bilimleri, Beta Basım Yayın, 5. Baskı, İstanbul, **2000**
55. **Fichter J.**, Sosyoloji Nedir, Anı Yayıncılık, 7. Baskı, Çeviren: Nilgün Çelebi, Ankara, **2004**
56. **Gander, J. M., Gardiner W. H.**, *Çocuk ve Ergen Gelişim 1* , Çev: Onur B. İmge Kitabevi , Ankara, **1993**.
57. **Giddens A.**, *Sosyoloji*, Aytaç Yayınevi, Ankara, **2006**
58. **Giuseppe L.C.**, “Tedavide Sporun Rolü”, *Spor Hekimliği Dergisi*, No:4, Çeviren: Fikret Durusoy, İzmir, **1967**
59. **Gökçe O.**, *İletişim Bilimine Giriş*, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara **1998**
60. **Göktaş Z. (1994)**. Farklı sosyo-ekonomik yapıdaki orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin spora katılımına etki eden faktörler. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
61. **Görgül G.**, *Sakatlarda Spor* (Teksir), İzmir, **1985**
62. **Groff DG, Lundberg NR, Zabriskie RB**. *Influence of adapted sport on quality of life: perception of athletes with cerebral palsy*. *Disability Rehabilitation*, **2009**; 31(4):318-326.
63. **Güçlü S.**, *Kurumlara Sosyolojik Bakış*, Birey Yayıncılık, İstanbul, **1995**.
64. **Gür A.**, *Özürlülerin Sosyal Yaşama Uyum Süreçlerinde Sportif Etkinliklerin Rolü*, Özürlüler idaresi Başkanlığı Yayınları/16, Ankara, **2001**.
65. **Güven Ö. (1998)**. *Spor psikolojisi ders notları 1997-1998*. Gazi Üniversitesi B.E.S.Y.O. Ders Yayınları, Ankara.
66. **Haşcelik Z.**, “Bugün Dünyada Spor Hekimliği Nedir?”, *Fizyoterapi Rehabilitasyon Dergisi*, İzmir, **1967**, No:4
67. **HEROLD, I., KAPLAN, M. D., BENJAMIN, J., SADOCK, M. D.**, “Özgül Fobi ve Sosyal Fobi”,

- Klinik psikiyatri, (Çeviri Editörü, ABAY, E.), Nobel Tıp Kitabevleri, **2004**, s. 201.
68. **Himmetoğlu B.**, Rekreasyon Nedir?, *Turizm Yıllığı*, Ankara, Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayını, **1989**.
69. http://www.iwbf.org/images/a_classification/classificationmanual2014-2018_englishfinal.pdf. Erişim Tarihi: 20.09.2018.
70. <http://www.tbessf.org.tr/branslar/ts-basketbol-hakkinda/?catid=2&id=120> Erişim Tarihi: 20.09.2018.
71. Hukuksal Açıdan Bedensel ya da Ruhsal Sakatlıklar ve Uyum Sempozyumu, *Fizyoterapi Rehabilitasyon Dergisi*, Özel Sayı Ankara, **1981**.
72. **İnal A.N. (2003)**. Beden Eğitimi ve Spor Bilimi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
73. **İsen G., Batmaz V.**, Ben ve Toplum, Om Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, **2002**
74. **İşler H.**, Beden Eğitimi ve Spor Bilgileri El Kitabı, Lazer Ofset, Niğde, **2001**
75. İzmir Yüzme Ajanlığınca Hazırlanan Tanıtıcı Teksir, I. Türkiye Sağlık Özürlüler Yüzme Yarışması Programı, İzmir, 8-9 Haziran **1985**.
76. **Kağıtçıbaşı Ç.**, İnsan ve İnsanlar, Evrim Yayıncılık, 7. Baskı, İstanbul, **1988**.
77. **Kalyon, A.T.**, "Amputelerde Spor Etkinlikleri", *Ankara Üniversitesi Dikimevi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Yıllığı*, 2(1),**2001**, s. 55-58
78. **Kalyon, A.T., Ertem, O., Bilgiç, F.**, "Sakatlarda Spor", *Spor Hekimliği Dergisi*, C.17, No:4, İzmir, **1982**
79. **Karabulut Y.**, Yaşam Kavgası, Ankara, **1976**
80. **Karaküçük S.**, Rekreasyon, Gazi Kitabevi, Ankara, **1999**.
81. **Kay, H. C. (2008)**. 12 haftalık düzenli halkoyunları çalışmalarının, üniversiteli öğrencilerin bazı fiziksel ve fizyolojik parametrelerine etkisinin incelenmesi (Afyonkarahisar örneği), Yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
82. **Kınalı G.**, *Zihin Engellilerde Beden-Resim-Müzik Eğitimi. Farklı Gelişen Çocuklar*. İstanbul, (Ed: A. Kulaksızoğlu), Epsilon Yayınları. **2003**; 244.
83. **Koparan, Ş. ve Öztürk, F. (2002)**. Uludağ üniversitesi personelinin üniversite sportif olanaklarından yararlanma düzeyleri, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 15 (1), 239-265.
84. **Koşar, N., Demirel H., Aydoğ, T. ve Doral, M. (2006)**. Adolesanlarda sporcu sağlığı. *Journal of pediatric sciences*. Cilt 2(7), 25-33.
85. **Köknel Ö.**, *Aile ve Toplumda Ruh Sağlığı*, Hür Yayınevi, İstanbul, **1981**.
86. **Köknel Ö.**, *İnsanı Anlamak*, Altın Kitapları Yayınevi, İstanbul, **1997**
87. **Kuru E, Baştuğ G.**, Bayan ve erkek futbolcuların psikolojik ihtiyaçlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. **2006**; 3:117-126.
88. **Küçük, V. ve Koç, H. (2003)**. Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 10, 221.
89. **Küçük Kurt M.**, Ailenin Psikolojik Fonksiyonu, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, *Türkiye Aile Yıllığı*, Ankara, **1990**
90. **Medland J, and Ellis-Hill C**, Why do able-bodied people take part in wheelchair sports? *Disability and Society*, **2008**,23(2): 107-116.
91. **Muraki S, Tsunawake N, Hiramatsu S, Yamasaki M**. The effect of frequency and ode of sports activity on the psychological status in tetraplegics and paraplegics. *Spinal Cord*. **2000**; 38(5); 309-314.
92. **Murphy NA, Carbone PS**. Promoting the participation of children with disabilities in sports, recreation, and physical activities. *Pediatrics*. **2008**; 121(5):1057-1061.
93. **Norman, S.**, "Sakatlığın Önlenmesi, Tedavi, Rehabilitasyonu ve Eğitimi", *Fizyoterapi Dergisi*, Özel Sayı, Ankara, **1981**
94. **Onur B.**, *Toplumsal Tarihte Çocuk*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, **1994**
95. Ortapedik Özürlüler, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *Aile Eğitim Rehberi*, ANKARA, **2007**
96. **Öncül R.**, Özel Eğitim Sözlüğü, Karatepe Yayınları, Ankara, 1989.
97. **Öner B, Yılmaz S**, Anne ve Baba Gözüyle "Çocuk Eğitimi" Bir Sosyal Temsil Ön Çalışması. Adana, **2001**, *Kriz Dergisi*. 9(1): 39.
98. **Özankaya Ö.**, *Toplumbilim*, Cem Yayınevi, Genişletilmiş 9. Baskı, İstanbul, **1996**
99. **Özdinç Ö.** Çukurova Üniversitesi Öğrencilerinin Sporun ve Spora Katılımın Sosyalleşmeyle ilişkisi Üzerine Görüşleri. *Spormetre Dergisi*. Cilt:3 Sayı:2. Ankara Üniversitesi Yayınları. Ankara. **2005**:77-78.
100. **Özer K., Özer D.S.**, *Çocuklarda Motor Gelişim*, Antalya, **1998**.
101. **Özer K.A.**, *Duyusal Gerilimle Başedebilme, "Ben" Değeri Tiryakiliği*, Varlık Yayınları, 2. Baskı,

- İstanbul, 1990
102. **Özer SD**, *Engelliler için beden eğitimi ve spor*. Ankara, Nobel Yayın-Dağıtım. **2001**
103. **Özkalp E.**, *Sosyoloji*, Ankara Üniversitesi Yayın No:606, Ankara, **1993**
104. **Özsoy Y, Özyürek M, Eripek S.** *Özel eğitime muhtaç çocuklar özel eğitime giriş*. Ankara, Karatepe Yayınları. **2002**.
105. **Özsoy Y., Özyürek M., Eripek S.**, *Özel Eğitime Giriş*, Karatepe Yayınları, 10.Baskı, Ankara, **1998**
106. **Öztürk F.** Toplumsal Boyutlarıyla Spor. Bağırhan Yayinevi. Ankara. **1998**.
107. **Öztürk, F. K. (1998).** *Toplumsal boyutlarıyla spor*. Bağırhan Yayinevi, Ankara.
108. **Özyürek M.**, Bedensel Yetersizliği Olanlar, Özel Eğitim, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, Eskişehir, **1998**.
109. **Pamir O.E.**, Sakatların Rehabilitasyonu ve Eğitimi, Ankara, **1981**
110. **Paschen K., (1973).** *Beitrag zur Sport Paedagogik*-Ausgewählte Texte.
111. **R.Saim Dalbay**, Özürlü yakınlarının özürlülere yönelik sosyal politikalarla ilişkin beklentileri ve memnuniyet dereceleri (Isparta örneği), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, Yüksek Lisans Tezi, **2009**;1-12.
112. **Ruddell JL, Shinew KJ.** The Socialization Process for Women with Physical Disabilities. *Journal of Leisure Research*. **2006**; 38(3):421-444.
113. Sakatlar Toplumdan Ne Bekliyor Paneli, Çankaya Rotary, Ankara, **1985**
114. Santiago M, Coyle C. Leisure-time physical activity and secondary conditions in women with physical disabilities. *Disability Rehabilitation*, **2004**; 26(8):485-494.
115. **Sayın Ö.**, Aile Sosyolojisi, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, **1990**
116. **Serdengeçti R.**, “Spor Terapi ve Bunun Rehabilitasyondaki Yeri ve Değeri”, *Spor Hekimliği Dergisi*, No:4, İzmir, **1970**
117. **Seyyar A.** *Sosyal Siyaset Açısından Özürlülüğe Karşı Mücadele*. Türdav yayınları. İstanbul. **2001**:23.
118. **Sezal İ.**, *Sosyolojiye Giriş*, Martı Kitap Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, **2002**.
119. **Slater D, Meade MA.** Participation in recreation and sports for persons with spinal cord injury: review and recommendations. *NeuroRehabilitation*. **2004**;19(2), 121-129.
120. **Tasiemski T, Kennedy P, Gardner BP, Taylor N.** The association of sports and physical recreation with life satisfaction in a community sample of people with spinal cord injuries. *NeuroRehabilitation*. **2005**;20(4):253-265.
121. **Tezcan M.** Bos Zamanlar Sosyolojisi. Dogan Matbaası. Ankara. **1977**.
122. **Tezcan M.**, Çocuk Eğitiminde Ailenin Rolüne Sosyal Bir Bakış, Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Derleyen: **Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem**, Ankara, **1991**
123. **Tezcan M.**, *Eğitim Sosyolojisi*, Çağ Matbaası, Ankara **1984**.
124. **Tezcan M.**, *Sosyolojiye Giriş*, Feryal Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara, **1995**
125. **Tezcan, M. (1977).** *Boş zamanlar sosyolojisi*. Doğan Matbaası, Ankara.
126. **Tiryaki S.** Spor Psikolojisi. Eylül Kitabevi. Ankara. **2000**:104.
127. **Tolan B.**, *Toplum Bilimine Giriş*, Kalite Matbaası, 2. Baskı, Ankara, **1987**
128. Türk Standartları Enstitüsü, **1991**.
129. **Uluğtekin S.**, *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*, Bizim Baro, Ankara, **1991**.
130. **Usta H.**, *Bedensel Özürlü Olmanın Sebepleri* (görme-işitme ve ortopedik özürlüler), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, **1992**,s113)
131. **Usta H.**, *Bedensel Özürlü Olmanın Sebepleri*, MEB Yayınları, İstanbul, **1992**.
132. **Ülgen G.**, *Eğitim Psikolojisi*, Alkım Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul, **1997**
133. **Üstündağ, Ö., Devicioğlu, S. ve Akarsu, E. E. (2011).** Spor ve rekreasyon alanlarının şehir planlamasındaki yeri ve önemi, *6. Uluslararası İleri Teknolojiler Sempozyumu*, IATS 11, Fırat Üniversitesi. 16-18 Mayıs **2011** Elâzığ, Türkiye. ss 32
134. **Voight D.**, *Spor Sosyolojisi*, Alkım Yayınları, Çeviren: **Ayşe Atalay**, İstanbul, **1998**.
135. **Wu SK, Williams T,** Factors influencing sport participation among athletes with spinal cord injury. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, **2001**,33 (2), 177-182.
136. **Yavuzer H.**, *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitabevi, 7. Baskı, İstanbul, **1994**
137. **Yetim A.**, *Sosyoloji ve Spor*. Trabzon, Topkar Matbaacılık. **2005**; 119.
138. **Yetim A.A.**, *Sosyoloji ve Spor*, Topkar Matbaacılık, Ankara, **2000**.
139. **Yıldırım İ., Yetim A.A.**, “Orta Öğretimde Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Öncelikli Amçları Üzerine Bir Araştırma”, *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Beden Eğitimi ve Spor*

- Bilimleri Dergisi*, Cilt I, Sayı:3, Ankara, **1996**.
140. **Yılmaz V.** Sporda Sosyalleşme. *Atletizm Bilim ve Teknoloji Dergisi*. Sayı:53. Hacettepe Üniversitesi. Yayınları. Ankara. **2004**
141. **Yolcu, A. (2012)**. 14-17 yaş arasındaki erkek basketbolcu, futbolcu, güreşçi ve sedanter bireylerin bazı fiziksel ve fizyolojik özelliklerinin karşılaştırılması, *Yüksek lisans tezi*. Niğde Üniversitesi, Niğde.
142. **Zorba, E., Babayiğit, G., Saygın, Ö., İrez, G. ve Karacabey, K. (2004)**. 65-68 yaş arasındaki yaşlılarda 10 haftalık antrenman programının bazı fiziksel uygunluk parametrelerine etkisinin araştırılması. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*, Cilt 18 (4): 229-234.
143. **Kapıkıran, A.N., (2001)**. “Lise Öğrencilerindeki Psikopatolojik Belirtilerin Cinsiyet ve Sınıf Değişkenleri Açısından İncelenmesi”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(4), s. 34-39.
144. **Söğüt M. (2006)**. Sporun Bedensel Engellilerin Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisi, Mersin Üniversitesi, Sağlık Sağlık Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
145. **Akçalar, S.Ö., (2007)**. Ortopedik Engellilerin Sosyalleşmesine Sporun Etkisi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
146. **Tuncer R. (2009)**. Sporun Bedensel Engelli Bireylerin Ruhsal Durumları Üzerine Etkisinin İncelenmesi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
147. **Yazıcı M. (2012)**. Spor Yapan ve Yapmayan Ampute Bireylerin Yaşam Kalitesi ve Depresif Durumlarının İncelenmesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Samsun.
148. **Güler D. (2006)** Mastalji, Yaşam Kalitesi ve Depresyon. Sağlık Bakanlığı, Şişli Etfal ve Araştırma Hastanesi, Aile hekimliği, İstanbul, Uzmanlık Tezi.
149. **Erdem N, Ergüney S, (2005)**. Koroner Arter Hastalarında Yaşam Kalitesinin Ve Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, *Atatürk Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, **2005**, Cilt: 8, Sayı: 3, 1-9.
150. **Balaska A, Moustaffellos P, Gourgiotis S, Pistolas D, Hadjiyannakis E, Vaugas V. And Drakopoulos S. (2006)**. “Changes in Health-Related Quality of Life in Greek Adult Patients Year After Successful Renal Transplantation”, *Experimental and Clinical Transplantation*, **2006**,2:521-524.
151. **Humar A, Denny R, Matas AJ, and Najarian JS**, “Graft and Quality of Life Outcomes in Older Recipients of a Kidney Transplant”, *Experimental and Clinical Transplantation*, **2003**,2:69-72.
- MEB, Gençlerde Uyum Problemleri, Aile ve Tüketici Hizmetleri, Ankara, **2011**,9-10.
152. **Ponton P, Rupolo GP, Marchini F, Feltrin A, Perin N, Mazzoldi MA, Giacon B, Baldan N, Rigotti P.** “Quality-of-Life Change After Kidney Transplantation”, *Transplantation Proceedings*, **2001**,33:1887-1889.
153. **Schwenk TL, Gorenflo DW, Dopp RR, Hipple E.** depression and pain in retirement Professional football players. *Medicine&Science in Sport& Exercise*, **2007**;(4) 39: 606-611.

EKLER

EK-1

Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz? () Kız () Erkek

2. Yaşınız?

3. Engel durumunuz, oyuncu puanınız?

4. Ailenizin eğitim düzeyini işaretleyiniz.

	Okuma-Yazması Yok	İlköğretim	Ortaöğretim	Lisans	Lisansüstü
Anne	()	()	()	()	()
Baba	()	()	()	()	()

5. Masraflarınızı hangi kaynaktan karşılıyorsunuz?

- () Tüm masraflarımı ailem karşılıyor
- () Kredi / Burs alıyorum
- () Özel yardım alıyorum
- () Boş zamanlarımda çalışarak para kazanıyorum

6. İkamet ettiğiniz yeri işaretleyiniz.

- () Ailemle birlikte kalıyorum
- () Arkadaşlarımla birlikte evde kalıyorum
- () Yurtta kalıyorum
- () Akrabalarımla birlikte kalıyorum
- () Tek başıma evde kalıyorum

EK-2

Anketler

ALAN BİLGİSİ -SOSYAL KARŞILAŞTIRMA ÖRNEĞİ

Sizin de bildiğiniz gibi, hepimiz zaman zaman kendimizi diğer insanlarla karşılaştırır ve bazı değerlendirmeler yaparız. Bu değerlendirmeler sonucunda kendimizle ilgili bazı fikirler ediniriz. Sizin de kendinizle ilişkili görüşleriniz mutlaka vardır. Lütfen aşağıdaki sıfatların herbirinde, sizi en iyi yansıtan rakamın üzerine (X) işareti koyunuz.

① Sol taraftaki boyuta en yakın olmayı ifade eder.

⑥ Sağ taraftaki boyuta en yakın olmayı ifade eder.

Sol							Sağ
7. Yetersiz	①	②	③	④	⑤	⑥	Yeterli/Üstün
8. Beceriksiz	①	②	③	④	⑤	⑥	Becerikli
9. Başarısız	①	②	③	④	⑤	⑥	Başarılı
10. Sevilmeyen Biri	①	②	③	④	⑤	⑥	Sevilen Biri
11. İçedönük	①	②	③	④	⑤	⑥	Dışadönük
12. Yalnız	①	②	③	④	⑤	⑥	Yalnız Değil
13. Dışta Bırakılmış	①	②	③	④	⑤	⑥	Kabul Edilmiş
14. Sabırsız	①	②	③	④	⑤	⑥	Sabırlı
15. Hoşgörüsüz	①	②	③	④	⑤	⑥	Hoşgörülü
16. Söyleneni Yapan	①	②	③	④	⑤	⑥	İnisiyatif Sahibi
17. Korkak	①	②	③	④	⑤	⑥	Cesur
18. Kendine Güvensiz	①	②	③	④	⑤	⑥	Kendine Güvenli
19. Çekingen	①	②	③	④	⑤	⑥	Atılğan
20. Dağınık	①	②	③	④	⑤	⑥	Düzenli
21. Pasif	①	②	③	④	⑤	⑥	Aktif
22. Kararsız	①	②	③	④	⑤	⑥	Kararlı
23. Antipatik	①	②	③	④	⑤	⑥	Sempatik
24. Boyun Eğici	①	②	③	④	⑤	⑥	Hakkımı Arayıcı

ÖZ GEÇMİŞ

Hatay'ın İskenderun ilçesinde 1971 yılının Şubat ayında doğdu. İlköğretimini İskenderun Mithatpaşa İlköğretim okulunda, orta öğretimini İskenderun Beş Temmuz Ortaokulunda 1977-1985 yılları arasında tamamladı. Daha sonra 1990 yılında Adana Erkek Lisesinden mezun oldu. 1991-1995 yılları arasında Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda da Beden Eğitimi ve Spor öğretmenliği bölümünde lisans eğitimini aldı. 2016-2017 eğitim öğretim yılında Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor anabilim dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 1996 yılında Mustafa Kemal Üniversitesinde okutman olarak göreve başladı. Halen İskenderun Teknik Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak görevini devam ettirmektedir.